

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI**

Danışman: Yard. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR

**2006 Yılında Türkiye’de
Üç Yazılı Basın Organında Yer Alan
“Çocuk Haberleri”nin
İçerik Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi**

**Sosyal Bilimler Anabilimdalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Sosyolog
Seda SALİHOĞLU**

İSTANBUL, 2007

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Lisans öğrenimim boyunca ve sonrasında her zaman desteğini arkamda hissettiğim, bana her konuda yol gösteren, yardımını hiçbir zaman esirgemeyen, verdiği önerilerle bu alanda yüksek lisans yapmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Esin Küntay'a;

Tez danışmanlığının dışında her zaman yanımda olan, tezin her aşamasında beni hep destekleyen, umutsuzluğa kapıldığım anda beni yüreklendiren hocam Yard. Doç. Dr. Neylan Ziyalar'a;

Tezin yasal düzenlemelerle ilgili kısmında hukuki bilgi ve deneyimini esirgemeyip bana her türlü desteği veren hocam Yard. Doç. Dr. M. Tanıl Başkan'a;

İletişim alanındaki deneyimlerini paylaşıp beni yönlendiren ve bilgisini esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Ceyda Ilgaz Büyükbaykal'a;

Öğrenim hayatım boyunca arkamda olup sonsuz bir sabırla beni her konuda destekleyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs, 2007

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	3
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Çocuk Kavramı.....	5
2.1.1. Toplumsal Tarihte Çocuk.....	6
2.1.2. Türkiye’de Çocuk.....	11
2.1.3. Yasal Düzenlemelerde Çocuk.....	16
2.1.3.1. Uluslararası Sözleşmelerde Çocuk.....	17
2.1.3.2. Ulusal Yasal Düzenlemelerde Çocuk.....	20
2.1.3.3. Basınla İlgili Yasal Düzenlemelerde Çocukların Yeri.....	21
2.1.3.4. Gazetecilik Etiği.....	23
2.2. Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete.....	26
2.2.1. Günümüzde Gazetelerin Özellikleri.....	29
2.2.2. Haber Kavramı.....	33
2.2.3. Haber Değeri Olarak Çocuk.....	39
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	45
4. BULGULAR.....	46
5. TARTIŞMA.....	78
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
7. ÖZETLER.....	91
8. KAYNAKLAR.....	93
9. EKLER.....	97
10. ÖZGEÇMİŞ.....	98

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çocuk, medyada her zaman ilgiyi üzerine çeken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle gazetelerde çocukla ilgili haberlerin popülaritesi artarak devam etmektedir. İçinde çocuk hakkında bilgilerin yer aldığı haberlerin yüksek ilgi uyandırma özelliği zaman zaman onun medya tarafından da istismar edilmesi durumunu doğurabilmektedir. Haberin çocuğun öne çıkarılarak verilmesi durumunda çok daha fazla ilgi çekebilme özelliğine sahip olması medyada çocuk istismarı olgusunu da beraberinde getirmektedir.

Gazete, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarının en temel işlevi “haber verme”, bir başka deyişle “bilgilendirme”dir. Medya teknolojisinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi medyanın farklı işlevlerini ön plana çıkarmıştır. Medyanın eğitime, eğlendirme, yönlendirme gibi çeşitli işlevlerinin ön plana çıkmasına rağmen kitle iletişim araçlarının temel işlevi olan “haber verme” halen önemini korumaktadır (Yapar Gönenç, 2002).

Gazetenin ana ögesi olarak tanımlanan “haber” için pek çok tanım yapılmaktadır (Yapar Gönenç, 2002). En geniş anlamı ile haber, temelinde bireyi yaşamsal olarak ilgilendiren gelişmeler ve bu gelişmelere ilişkin bilgilerdir. Haberin tanımının açık, kesin ve tek bir biçimde ifade edilemeyeşinin nedeni, işlevinin çeşitliliğinden ve etkisinin yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Farklı tanımlamalar olmasına rağmen haberin değişmeyen beş özelliği vardır: gerçeklik (doğruluk), yenilik (güncellik), ilginçlik (ilgi uyandırma), önemlilik (önemli sayılma) ve anlaşılabilirlik (anlam taşıma). Haberin genel tanımı, gazeteciliği meslek edinmiş kişilerin, haber konusu olarak seçtikleri konularda topladıkları ve kurallarına göre biçim verdikleri, yine gazeteciliği meslek edinmiş kitle iletişim araçlarının sorumluları tarafından seçilerek, yazılı, görüntülü ya da sesli iletiler halinde, okuyucu, izleyici ya da dinleyiciye ulaştırılan bilgilerdir (Girgin, 2002).

Haber konuları yeryüzündeki tüm canlı ve cansız varlıklar ile onların karışıkları tüm olaylar olabilir. Hiç şüphesiz ki en önemli haber konusu “insan”dır. Her cins, yaş, ulus ve meslekten “insan”lar haber konusu olurken; insanların bazı gruplarına ilişkin olaylar haber olarak daha yüksek değer taşıyabilmektedirler. Haber konusu olarak çocuklar, bu grup için önemli bir örnektir. Tüm basın yayın organları çocuğa ilişkin haberlere yer vermektedirler.

Türkiye nüfusunda çocukların oranına baktığımızda, toplam nüfus içinde çocukların yoğun bir şekilde yer aldığını görmekteyiz. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre 67.803.927 olan toplam nüfusun % 40’ını 0-19 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Popülasyonun neredeyse yarısını oluşturan 18 yaşından küçük kişiler, bir başka deyişle çocuklar sıklıkla medya içinde yer alarak haberlere de konu olmaktadır. Türkiye’de nüfusun neredeyse yarısını oluşturan çocukların haber olma potansiyellerinin nüfus içinde temsil edildikleri oranda görülmesi beklenir.

Çocuklar herhangi bir haberin öznesini oluşturdukları durumda zedelenebilir ve hırpalanabilirler. Sadece haber konusu olmak bile çocuğu istismar edici olarak değerlendirilebilir.

Çünkü çocukluk dönemi kişiliğin en fazla biçimlendiği dönemdir ve bu dönemde yaşanan olumsuz deneyimlerin izini birey yaşam boyu taşıyacaktır (Küntay, 2001). Bu nedenle medyanın konuyla ilgili duyarlılık göstermesi gerekmektedir.

Çocuklarla ilgili yapılan haberlere ilişkin yasal düzenlemeler mevcuttur. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere, Basın Kanunu'nda ve Çocuk Koruma Kanunu gibi çocuklara özgü yasal düzenlemelerde konu ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan maddeler bulunmaktadır.

Söz konusu tüm düzenlemelere rağmen bazı örnekler bize çocukların medyada yer alış biçimlerinin pek de uygun olmadığını göstermektedir. Örneğin 1985 yılında Kolombiya'da yaşanan felaket sonrasında küçük bir kızın çamurlara karışıp can çekişerek ölmesi televizyon için en pahalı, vazgeçilmez ve reytingleri arttıran bir görüntü olmuştur (Şirin, 2002). Türkiye'de medyanın kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen, güncel bir çocuk istismarı türünün oluşmasına neden olduğunu savunan görüşe göre, çocuklarla ilgili yapılan yayın ve haberlere ilişkin mevcut yasal düzenlemeler ihlal edilerek yayın yapılmaktadır (Polat, 2002).

Bu çalışmanın amacı, gazetelere konu olmuş çocuklara ilişkin haberlerin incelenmesi ve içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmesidir. Çalışmada 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında, üç ayrı yayın grubuna ait ve ideolojik duruşları farklı olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan çocuk haberleri ele alınmıştır. Anılan gazetelerde, bildirilen süre içinde yer alan çocuk ile ilgili tüm haberler "İçerik Analizi" yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizinde çocuk haberlerinin çalışma için seçilmiş üç gazetede (bkz. Gereç ve Yöntem) yer alma sıklığı, yer alış şekli, haberde kullanılan üslup, çocuğun haberdeki konumu, çocuğun kimliğinin gizlenip gizlenmediği, haberin gazetenin hangi sayfasında yer aldığı ve haberin bizatihi kendisinin bir çocuk istismarı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ele alınmıştır.

Elde edilen veriler uluslararası literatür, uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler ile sosyal psikolojik açıdan tartışılmıştır. Sonuç bölümünde çocuğun gazetede yer alma biçimlerine ilişkin olumsuzluklar ortaya konmuş ve bunların giderilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

Gazetelerdeki çocuk haberleri ile ilgili bir inceleme yapmak için çocuk ve gazete haberi kavramları hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu bölümde öncelikle çocuk kavramı ve çocuğun toplumsal tarihteki yeri üzerinde durulacaktır. Sonrasında genel olarak yasal düzenlemelerde ve özellikle basınla ilgili yasal düzenlemelerde çocuğa ne şekilde yer verildiği aktarılacaktır. Yasal düzenlemelerin çocuklarla ilgili haberlerin nasıl yayınlanması gerektiğini açıklayan hükümlerine özel olarak yer verilecektir.

Konuyla ilgili yasal boyut aktarıldıktan sonra çalışmanın kaynağını oluşturan gazetenin bir kitle iletişim aracı olarak özelliklerine, haber kavramının tanımına ve yapısına yer verilecektir. Son olarak çocuğun haber değeri olarak ele alınması konusu üzerinde durularak, çocuğun gazete haberlerinde ve genel olarak medyada maruz kaldığı ikincil mağduriyet boyutu tartışılacaktır.

2.1. Çocuk Kavramı

“Çocuk” kavramı farklı tarihsel dönemlerde ve kültürlerde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Çocukluk, “kültürel bir ürün”dür (Kağıtçıbaşı, 2000). Bu özelliğinden dolayı farklı tanımlamalar kaçınılmazdır. Kültürel faktörlerin dışında bu tanımlamaların biyolojiye dayanan ortak özellikleri de vardır. Fakat çocukluk, bebekliğin tersine biyolojik bir kategori değil, “toplumsal bir kurgu”dur (Postman, 1995). Tüm bunların yanında çocuk kavramının genellikle yaş sınırlamasına bağlı olarak tanımlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu yaş sınırları da farklı alanlarda değişiklikler gösterebilmektedir. Ülkemizde de görüleceği gibi, çocukluk olgusuyla ilgili siyasal, hukuksal, sendikal ve diğer alanlarda farklı yaş kriterlerinin baz alınması çelişkiler yaratmaktadır. Örneğin 18 yaşını dolduran genç seçilme hakkına sahip değilken, çeşitli suçlar bakımından ceza alabilmektedir. Çünkü Ceza Kanunları’na göre 12 yaşını tamamladıktan sonra bireyin cezai sorumlulukları vardır.

Hukuk alanında, çocukluk sınırı 18 yaştır. Yani, 18 yaşın altındaki herkes “çocuk”tur. Tarafı olduğumuz Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de (BMÇHS) de aynı anlayış vardır. Sözleşmenin 1. maddesinde ‘Bu sözleşme uyarınca, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır’ hükmüne yer verilmiştir. Ülkemizde de ergenliğin 18 yaşın doldurulmasıyla başladığını belirleyen Türk Medeni Kanunu’nun 11. maddesi BMÇHS’nin tanımına paralellik göstermektedir. Pek çok alanda geçerli olan bu anlayışın özellikle biyolojik bakışın ağırlığının olduğu alanlarda geçerli olduğunu söyleyemeyiz. Biyolojik bakış açısı çocukluk ve ergenlik dönemlerini ayırır. Bu yönde belirleyici olan, başta üreme faaliyeti olmak üzere biyoloji temelli olaylardır. Üreme yeteneğini kazanan bireyin, “ergenlik” ya da “gençlik” aşamasında olduğu kabul edilir. Bazı toplumlarda bireyin erenlik töreniyle yetişkinler grubuna girmeye hak kazandığı düşünülecek olursa, bu bakışın aslında yalnızca belli bilim çevrelerinde değil, toplumsal bazda da izdüşümlerinin bulunabileceğini gösterir (Duyar & Özener, 2003).

Çocuk kavramını tanımlamada kullanılan ölçütler ne olursa olsun ortada kesin ve değişmez bazı gerçekler vardır. Çocukluk dönemi bedensel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişmenin hızla sürdüğü bir dönemdir. BMÇHS’de de belirtildiği gibi, çocuğun bedensel ve zihinsel açıdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum öncesi ve sonrasında özel güvence ve korunmaya gereksinimi olduğu ortaya konmaktadır (BMÇHS, Önsöz). Çocukluk döneminde bireyin incinebilir ve savunmasız olması onu yüksek risk altında tutmaktadır. Geçmişte çocukluk döneminin kişiliğin gelişim sürecinde en önemli evre olduğunun ayırdına varılmamıştır. Çocukluk döneminin önemi, kişiliğin gelişim süreci çerçevesinde ayrı bir evre olarak ele alınması gereği, bir toplumsal statü olarak, değişen siyasette, sosyal politikada, felsefede, ekonomide temellenen, toplumsal bilinçlenme sonucu ortaya çıkan algılamalarda kavranmıştır (Küntay & Erginsoy, 2005).

2.1.1. Toplumsal Tarihte Çocuk

17. yüzyılda Fransız papaz Pierre de Bérulle’ye göre çocukluk “ölümden sonra insan yaşamının en kötü ve sefil dönemidir” (Heywood, 2003). Buna karşılık Viktorya döneminde ise sözde saf ve masum bir çocuk anlayışı vardır. Bu uç örnekler çocukluğun, zaman ve toplumdaki farklı toplumsal ve etnik gruplar içinde değişen bir “sosyal yapı” olduğunu göstermektedir (Heywood, 2003). Her toplumun çocuk tanımlaması kendi içinde ona verdiği değerle oluşmaktadır. Kimi toplumlar için çocuk üretimin bir parçası, iş gücü olarak toplumun işlevsel öğeler yüklediği birimlerinden biridir. Kimi toplumlar içinse dışlanan, toplumsal ve bireysel olarak değer verilmeyen bir konumdadır (Öcel, 2002).

Çocukluk, çocuk olarak tanımlanan bireylerden farklı olarak, yaşamın belirli bir dönemine karşılık gelen bir soyutlamadır. Bu noktada anlam ve anlayış arasında bir ayırım yapmak gerekir. Bütün toplumlarda her zaman bir çocukluk kavramı, yani çocukları yetişkinlerden ayırmanın birçok yolu vardır. Aralarındaki fark, çocukları yetişkinlerden ayıran bu yolları belirleyen çocukluk anlayışlarıdır.

Antik dönemde çocuklarla ilgili tutumlar hakkında çok fazla bilgi yoktur. Örneğin Eski Yunanlıların, özel bir yaş kategorisi olarak çocukluğa olan ilgileri son derece azdır. Çocuk ve genç için kullandıkları sözcükler belirsizdir ve bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içeriyor gibidir. Resim ve heykel alanlarında çocuklarla ilgili bir çalışmaları yoktur. Kısacası Eski Yunanlılara ait olan kesin bir çocukluk kavramı yoktur. Fakat kesin olan bir şey vardır ki, o da Eski Yunanlıların eğitime olan aşırı tutkularıdır. Atinalılar, çok sayıda okul kurmuşlardır. Eski Yunan’da okul düşüncesinin varlığı, bir ölçüye kadar gençliğin özel konumuna ilişkin bir bilincin olduğunu göstermektedir. Bu noktada da çocukluk fikrine yaklaşıldığını, ama bütünüyle keşfedilmediğini söyleyebiliriz (Postman, 1995).

Romalılar, Eski Yunanlıların okul fikrini ödünç almışlar ve daha üstün bir çocukluk bilinci geliştirmişlerdir. Gelişen çocukluk ile ayıp düşüncesi arasında bir bağlantı kurmaya başlamışlardır. Bu, çocukluk düşüncesinin evrimi açısından önemli bir adımdır. Bir ayıp düşüncesi olmadan çocukluğun

varolamayacağı kavranmıştır. Çocukların, yetişkinlerin özellikle cinsel sınırlarından korunmasının gerektiği vurgulanarak, kısmen de olsa bir çocukluk tanımı yapılmaktadır (Postman, 1995). Fakat Romalılarından sonra bu düşünceler tamamen ortadan kalkmıştır.

Ortaçağ'da Batı toplumlarında çocukluk ayrı bir gelişim dönemi değildi. Bu dönemlerde çocuk yetişkinlerle içiçe yaşamaktaydı. Yetişkinlerin minyatür bir örneği sayılan çocuklar yetişkinlerle aynı giysileri giyiyor, aynı besinleri yiyor ve aynı oyunları oynuyorlardı. Batı toplumlarındaki bu durum bizde de aynı şekilde ortaya çıkmıştır. Çocuklarla yetişkinlerin aynı yaşam biçimini paylaşması yakın zamana kadar kırsal yörelerimizde de geçerli olan bir durumdur. Günümüzde özellikle gelişmiş toplumlarda çocuklarla yetişkinlerin birlikteliğinin bozulmaya başladığını ve çocukluğun yetişkinlerin dünyasından uzaklaştığını görmekteyiz (Onur, 1993).

Ortaçağ'da okullar vardı ve bir kısmı Kiliseye bağlıyken bir kısmı özeldi. Fakat bir okur-yazarlık eğitimi anlayışı yoktu. Öğrenme tarzı sözel nitelikteydi. Ortaçağ'da bir çocuk okula gidecekse 10 ya da daha sonraki bir yaşta başlardı. Sınıfta kız öğrenci olmazdı. Barbara Tuchman'a göre Ortaçağ'a özgü davranış, tüm yaş grupları arasında çocuksuluk ile nitelendirilmiştir. Sözel bir dünyada yetişkinlikle ve çocuklukla ilgili çok fazla kavram yoktu. Çünkü okur-yazar olmayan bir dünyada, çocuk ile yetişkin arasında keskin bir ayırım yapmak gerekmemektedir (Postman, 1995). Ortaçağ'da çocukluk 7 yaşında biterdi. Çünkü çocuklar 7 yaşından itibaren yetişkinlerin söyleyebildiği ve anlayabildiği şeyleri söyleyebilir ve anlayabilirlerdi. Ortaçağ çocuğu, kültür içinde genel olan tüm davranışları gerçekleştirebiliyordu. Ortaçağ dünyasında okur-yazarlığın ve eğitim düşüncesinin olmaması, çocukluk fikrinin oluşmadığının göstergeleridir (Doğan, 2000).

Ortaçağ'da çocukluk konusunda bir şey bilinmediği savını öne süren ve eksik olan kısmın "çocukluğun onu yetişkinlerden, hatta gençlerden ayıran özgün doğasının hiç bilinmemesi" olduğunu söyleyen Philippe Aries, 15. ve 17. yüzyıllar arasında çift taraflı bir değişiklik olduğundan bahseder (Heywood, 2003). Öncelikle annelerin ve dadıların çocukların sevimliliği ve yalınlığından hoşlanmaya başlayarak, onların bakımına bir eğlence ve rahatlama unsuru olarak bakmaya başladıklarını söyler. 15. yüzyılın ortalarında ise daha farklı bir değişim söz konusudur. Bu dönemde hareketli tipteki matbaa makinesinin bulunmasıyla birlikte yetişkinler kendi yetişkinlik anlayışlarını değiştirmek zorunda kalmışlardır. Matbaa makinesi yeni bir yetişkinlik anlayışı gerektiren yeni bir simgesel dünyayı yaratmıştır. Yeni yetişkinliğin çocukları dışlamasıyla birlikte yetişkinler dünyasından çıkarılan çocuklar, yeni bir dünyaya, çocukluk dünyasına yerleştirilmişlerdir. Hareketli tipteki matbaanın bulunması, Batı uygarlığı tarihinin entelektüel yaşam koşullarında en radikal dönüşüme yol açmıştır. Matbaanın etkileri insanlık yaşamının her alanına etki ettiği gibi çocukluğun icadı ve gelişmesi üzerinde de belli bir etkisi vardır. Ortaçağ'da herkesin aynı enformasyon ortamını paylaşmış ve bu yüzden de aynı toplumsal ve entelektüel dünyada yaşamış olmalarından dolayı ayrı bir çocukluk dönemi fikri henüz olgunlaşmamıştır. Fakat matbaa ile birlikte yeni bir yetişkinlik türü ortaya çıkmıştır. Çocuklar yetişkin gibi davranmak zorunda kalmış ve bu yüzden okumayı öğrenmeleri, bunun için de eğitim almaları gerekmiştir (Postman, 1995)

Çocukluğu üreten en önemli faktörlerden biri matbaanın bulunmasından sonra oluşan “bilgi boşluğu” idi (Postman, 1995). Ortaçağ’a özgü duyarlılıkla ve ilgi düzeyiyle sınırlanmış olan okuyamayanlar ile yeni bir gerçekler ve algılar dünyasına yönelen okuyabilenler arasında keskin bir ayrım oluşmuştur. Hakkında konuşulan konuların sayısı çoğalmış “bilgi patlaması” yaşanmıştır. İşlevsel bir yetişkin olabilmenin şartı, kişinin mevcut gelenekler ve bilinci aşip önceden bilinmeyen ya da düşünülmeyen dünyalara yönelmesiydi.

Batı Avrupa’da çocukluk anlayışında önemli bir değişim 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesi pek çok faktöre bağlıdır. Ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, anne-baba ve çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi nedenler itici gücü oluşturmuşlardır (Onur, 1993).

17. yüzyıla kadar çocukluk kavramı bağımlılık kavramıyla beraber algılanıyordu. Bir kimsenin çocukluktan çıkması için ekonomik bağımlılıktan kurtulması gerekiyordu. Çocuklukla ilgili oğul, oğlan, küçük gibi sözcükler, gündelik dilde feodal hiyerarşinin alt basamaklarındakilerle, sürekli emir altında yaşayan uşakları, hizmetkarları belirtmekte de kullanılıyordu. Çocuklar bir anlamda “geçici uşaklar sınıfı” olarak görülüyordu (Tan, 1993).

16. ve 17. yüzyıllardan sonra çocukluğun varlığı doğal düzenin bir özelliği olarak benimsenmeye başlanmıştır. Çocukluk, düz bir çizgi halinde evrilmemiştir. Çünkü tarihsel karmaşıklıkları içinde incelediğinde oldukça basit bir şekil ortaya çıkar: Her nerede okur-yazarlık yüksek ve sürekli bir değer görmüşse, orada okullar oluşmuş ve sonuçta bu yerlerde çocukluk anlayışı hızla gelişmiştir (Postman, 1995). Ayrı bir çocukluk anlayışının ortaya çıkmasıyla okula giden çocukların sayısı artmıştır. Bu sayının artması çocukların yaşa göre gruplandırılmaları gereksinimini doğurmuştur (Onur, 1993). Eğitimin, çocukların takvim yaşına göre hiyerarşik olarak düzenlenmesiyle çocukluk ya da gençlik içinde de çeşitli ayrımlar olduğu anlayışına varılmıştır (Tan, 1993).

Bu gelişmelerin tümü çocukların sosyal statüsünde önemli değişikliklere yol açmıştır. Çocuklar artık minyatür yetişkinler olarak değil, biçimlenmemiş yetişkinler olarak görülmeye başlanmıştır.

Çocukluğun kurumsallaşmasının ilk evrensel belirtisi ilköğretim yaşantısıdır. En son göstergesi ise “Çocuk Hakları” hareketidir (Onur, 1993). Eğitim yaşı ile takvim yaşı arasındaki ilişkinin gelişimi biraz zaman almıştır. Öğrencilerin yaşa göre sınıflandırılmaları daha sonra gerçekleştirilmiştir. Böylelikle sosyal ve entelektüel bir kategori olan çocukluğun devreleri belirmeye başlamıştı. Çocukluk biçimlenmeye başlarken modern ailenin oluşumu da şekillenmeye başlamıştır. Modern ailenin oluşumundaki gerekli etken, formel eğitimin gerekliliği ve yaygınlaşmasıdır. Sanayi öncesi ailenin pek çok işlevi üstlendiği bilinmektedir. Sanayi devriminin patlak vermesiyle birlikte artık aile ekonomik ünite olmaktan çıkmıştır. Başka bir deyişle önceleri aile bireyleri birlikte üretip tüketirken artık bireyi kuşatan iki çevre ortaya çıkmıştır; aile çevresi ve iş çevresi. İş çevresinde yer almanın koşulları bilgi ve beceri elde etmeye bağlıydı. Bu durum modern ailede eğitim fonksiyonun

da dışa kaymasına yok açmış, formel eğitimin gereğini ortaya çıkarmıştır. Aileler, eğitimci ve ilahiyatçı rolüne zorlanmışlar ve çocuklarını “Tanrı korkusu olan okur-yazar yetişkinler” olarak yetiştirme göreviyle meşgul olmuşlardır (Postman, 1995). Daha sonrasında gelişmiş bir ekonomik duruma sahip olan orta sınıf oluşmuştur. Çocukluğun bir orta sınıf fikri olarak başladığına kuşku yoktur. Çünkü formel eğitim maddi yönden aileye bir yük getirmekteydi ve ancak orta sınıflar çocukları için para harcayabilmekteydi. Çocukluk fikrinin alt sınıflara yayılması ise orta sınıflarınkinden bir yüzyıl sonra gerçekleşmiştir (Tan, 1993).

Çocukluğun yaşamdaki özel bir dönem olarak 17. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış olması varsayımı, aynı dönemde Avrupa’daki söz dağarcığı değişimleriyle belirginleşmektedir. 17. yüzyıla kadar çocukları yetişkinlerden farklılaştıran bir tanım yoktu. Bu dönemden sonra çocuk dili moda olmuştur.

17. yüzyılla birlikte gelen ve çağdaş tanımı şekillendiren çocukluk kavramı, çocuğun masumiyetini ve zayıflığını vurgulamaktaydı. Yetişkinlere de bu masumiyeti koruma görevi veriliyordu. Bu koruma görevi yetişkinin çocuk üzerinde hak sahibi olması durumunu da beraberinde getirmekteydi. Çocukların hayatındaki pek çok değişiklik bu döneme dayanmaktadır. Bu değişikliklerin toplumsal etkisi çocukları daha önce dahil oldukları yetişkinler dünyasından koparmak oldu. Yine bu dönemde çocuklar için özel giysiler yapılmaya başlandı. Çocukların yetişkinlerden farklı olarak oynayacakları oyunlar, çocuk oyuncakları ve çocuklar için yazılıp yayımlanan kitaplar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bir diğer önemli değişiklik, çocukların çalışma yaşamından alınıp eğitim kurumlarına yerleştirilmesidir. Çocuklar yedi, sekiz yaşında ev işlerinin de dahil olduğu bir çıraklık dönemi için başka bir eve gönderilirdi. Çalışmaları karşılığında giydirilir, beslenir ve eğitilirdi. Aile içinde çocuk emeği ağırdı. Fakat asıl sanayi devrimiyle beraber fabrika sisteminin gelişmesiyle birlikte en kötü sömürü şekli ortaya çıkmıştır (Franklin, 1993).

Çocuklar çalışmayı bıraktıktan sonra okumaya başlamışlardır. Kısa bir zamanda eğitim, çocuklukla sınırlı bir faaliyete dönüşmüştür. Eğitimdeki değişiklikler, çocukları yetişkin dünyasından koparmıştır. Fakat bu değişimler bütün çocuklar tarafından aynı anda ve aynı şekilde yaşanmamıştır. İlk çocuklar orta sınıfın erkek çocuklarıydı, çünkü çocukluk kadınlara uygulanmıyordu. Kızların okulların verdiği eğitim ve öğretime ihtiyaçlarının olmadığı düşüncesi vardı. Aynı şekilde işçi sınıfı çocuklarının da okuma yazmaya ihtiyaçlarının olmadığı düşünülüyordu (Tan, 1993). Kitle eğitimi ancak zamanla bu sınıfın çocuklarını da kapsayabilmiştir.

17. yüzyılın çocuk ve çocukluk konusunda yol açtığı değişimlerde, toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümlerin etkisi olduğu kadar dönemin aydınlarının yenilikçi düşüncelerinin de etkisi olmuştur (Doğan, 2000). 18. yüzyılın, yani Aydınlanma’nın entelektüel iklimi, çocukluk fikrinin beslenip yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur (Dikmen, 1998). Aydınlanma çağında filozoflar çocukluk anlayışında ve çocukların eğitiminde yeni görüşler ileri sürmüşlerdir. Böylece durağan değil gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır (Onur, 1993).

18. yüzyılda çocukluk fikri üzerine Locke ve Rousseau'nun etkisi çoktur. Locke'un çocukluk kuramına göre zihin, doğar doğmaz boş bir levhadır (tabula rasa). Çocuklar doğuştan ne iyi ne de kötü değildir. Deneyimler aracılığıyla belirli niteliklere sahip olacaklardır (Çelen, 1995). Bu yüzden aile, öğretmenler ve devlet bu boş zihnin üzerine yazılacak şeyler için sorumludurlar. Çocuğun kötü özelliği yoktur. Eğer varsa bu yetişkinlerin başarısızlığıdır.

Rousseau'nun ise çocukluk fikrinin gelişimine iki katkısı vardır. İlki Rousseau'nun çocuğun sadece bir amaç için araç olarak değil, kendi içinde önemli olduğu düşüncesidir. İkincisi, çocuğun entelektüel ve duygusal yaşamının önemli olduğunu savunmasıdır. Çocukları doğuştan iyi olarak değerlendirmektedir (Çelen, 1995). Çocukluğun, insanın doğal durumuna en yakın yaşam evresi olduğunu söyler. Bu düşünce dikkatlerin çocukluğun kendiliğindenlik, saflık, güç ve sevinç gibi erdemlerine çevrilmesine neden olmuştur (Postman, 1995). İslam inancında da benzer düşünceler vardır. Çocukluk İslamiyet'te geniş ve ayrıntılı olarak ele alınan konulardan biridir. Çocuğun gelişimi ve psikolojisi konusunda İslam uygarlığı ayrıntılı bilgilere sahiptir. İslam inancının kaynakları olan ayet ve hadislerde çocukluğun yetişkinlikten farklı ve özel bir biyolojik evre olduğunu, çocuğun yetiştirilmesindeki esas sorumluluğun yetişkinlere verildiğini gösteren ifadeler vardır (Tan, 1993).

İslam inancında çocuğun yaratılıştan günahsız olduğuna inanılır. Buluş çağına gelinceye kadar çocuk, yaptıklarından sorumlu değildir. Doğuştan buluş çağına kadar olan dönemde kendi içinde aşamalara ayrılmaktadır. Her aşamada çocuğa ayrı adlar verilmektedir. Doğduğu zamandan süttan kesilinceye kadar geçen devrede sabıyy, süttan kesilme ile yedi yaş arasında gulam, yedi ile on yaş arasında yâfi'i, on ile onbeş yaş arasındaki devrede de hazver olarak adlandırılırlar (Doğan, 2000). Yedi yaşına kadar olan çocukların ceza sorumluluğu dışında bırakılmalarına karşılık, yedi-onbeş yaş arasındakiler ta'zir denilen bir ceza ve eğitim uygulamasına uğrarlar. Bu nedenle de İslam'da yetişkinliğe geçişin yalnız biyolojik bir süreç olmadığı, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve aşamalı bir süreç olduğu düşünülebilir. Çocuklarla ilgili tüm bu anlayışın kız çocukları için ne kadar geçerli olduğu bilinmemektedir. Çünkü hadislerde genel olarak kız çocuklarından bahsedilmemektedir (Tan, 1993).

Çocukluk, 19. ve 20. yüzyıllara doğru Atlantik'i aşır Yeni Dünya'ya geçmiştir. Birçok uzman 19. yüzyılın sonlarını ve 20. yüzyılın başlarını, modern çocukluk anlayışının oluştuğu dönem olarak göstermiştir. Viviana Zelizer 1870'lerle 1930'lar arasında Amerika'da ekonomik olarak değersiz, ama duygusal olarak paha biçilmez çocuk kavramının ortaya çıktığını belirtmiştir. 1905'te çocuk emeğinden faydalanmanın "kutsal bir şeye dokunarak saygısızlık etme" olduğu söylenmiştir (Heywood, 2003). Bunun sonucunda çocukların duygusal değeri hem işçi sınıfı, hem de orta sınıf çevrelerinde kitlesel olarak yükselmiştir.

19. yüzyıl, bilinçli olarak bir ilerleme çağıydı ve birçok insan endüstri toplumunun yol açtığı gelişmelerden hoşnut değildi. Yüzyılın sonuna doğru yükselen rekabet ortamında, Avrupa'daki eski güçler, yeni güçler (özellikle Almanlar, Ruslar, Amerikalılar ve Japonlar) tarafından alaşağı edilmekten korkmuşlardı (Heywood, 2003). Batı'da daha gelişmiş, fakat yorgun ve hassas bir

medeniyette yaşayanların fiziki ve ahlaki koşulları konusunda genel bir tedirginlik hakimdi. 19. yüzyılın sonunda, çalışmaları 20. yüzyılda bütün çocukluk tartışmalarında kullanılan söylem biçimini oluşturan iki kişi döneme damgasını vurmuştur. Bunlar Sigmund Freud ve John Dewey'dir. İki birlikte ele alındığında, çocukluğun 16. yüzyıldan günümüze kadar olan yolculuğunun bir özeti ortaya çıkmaktadır.

Freud, çocuğun zihni için özel bir içerik olduğu kadar yadsınamaz bir yapı olduğunu iddia etmiştir. Locke'un görüşlerini kanıtlarla çürütürken Rousseau'nun görüşlerini onaylamıştır. Freud'a göre zihin, boş bir levha değildir. Çocuğun zihni bir doğa durumuna yaklaşmaktadır. Fakat aynı zamanda Freud, Rousseau'nun görüşlerini reddederken Locke'unkileri onaylar: Çocuk ile ailesi arasındaki ilk etkileşimler, çocuğun ileride bürüneceği yetişkin türünü belirlemede kesin bir etkiye sahiptir (Postman, 1995).

Dewey, çocuğun ruhsal gereksinimlerinin, çocuğun ne olacağı değil ne olduğuna dayanarak belirlenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Dewey'e göre "eğer kendimizi çocukluğun gerçek duyguları ve gereksinimleriyle bir tutarsak ve sadece onların tam anlamıyla haklarını gözetir ve büyümelerine gerek duyarsak ... yetişkin yaşamının disiplin ve kültürü, onların uygun mevsimine uyacaktır" (Postman, 1995).

Freud ve Dewey temel çocukluk paradigmasını netleştirmişlerdir. Onlara göre çocuğun mantıksal düşüncesi genişletilerek yaşamlarının bilgisi, yetişkinlerin denetimi altında olmalıdır. Bunun yanında çocuk, kendi gelişim kurallarına ve olgun yetişkinliği kaybetme riskinde bastırılmaması gereken bir çekicilik, merak ve coşkunluğa sahip olarak anlaşılmaktadır.

20. yüzyılda çocukluk üzerine yapılan psikolojik araştırmaların tümü, temel çocukluk paradigması üzerine sadece yorum niteliğindedir. Modern çocukluk paradigmasının, aynı zamanda modern yetişkinlik paradigması da olduğu unutulmamalıdır. Çocukluk 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özel bir kategori olarak ele alınmaya başlar. Çocuklar yetişkinlerden farklıdır ve çocukların yetişmesiyle ilgili sorumluluk yetişkinlere aittir. Çocukluğun sürekli değişen formlarını ön planda sosyal bir yapılanma olarak ele almak uygun olacak bir yaklaşımdır. Tek bir evrensel çocukluk deneyiminden söz etmek mümkün değildir.

2.1.2. Türkiye'de Çocuk

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olmasından dolayı pek çok sosyal değişime sahne olmaktadır. Bu değişimler toplumu etkileyerek dönüştürme sürecine dahil etmektedir. Yaşanan değişimlerin toplum tarafından benimsenerek hayata geçirilmesi çok kolay olmamaktadır. Sosyal değişimler uzun zaman dilimleri içinde gerçekleşmekte ve çoğu zaman sancılı dönemler olmaktadır.

Toplumun çoğunluğu tarafından büyük özen gösterilse bile, toplumların karşı karşıya kaldıkları hızlı değişme dönemlerinde çocukların ihmal edilebildikleri veya değişen toplum özelliklerine bağlı olarak toplum içinde olması gereken ayrıcalıklı yerlerini kaybettikleri bilinen bir gerçektir (Sayita & Şirin, 2000).

Türkiye'ye baktığımızda geçmişten gelen köklü bir geleneğe rağmen yaşanan hızlı değişim, çocuklarla ilgili olarak olumsuz tablolar ortaya çıkarmaktadır. Nüfus artışı, göç, şehirleşme gibi dönüşümler çocukların toplum ve aile içindeki yerleri ve değerleri ile ilgili değişimler yaratmıştır. Türkiye 1950'li yıllardan itibaren kendisini gösteren ve belli alanlarda ağırlığını hissettirmeye başlayan bir nüfus artışına sahne olmuştur. Beraberinde gelen köyden kente göç ve şehirleşme olgusu çocuklarla ilgili sorunların şehir hayatında ortaya çıkmasına neden olmuştur. Köyden kente doğru hareketliliğin en önemli nedeni ise ekonomiktir.

Türkiye nüfusunda çocukların oranına baktığımızda, toplam nüfus içinde çocukların yoğun bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre 67.803.927 olan toplam nüfusun % 40'ını 0-19 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Bu istatistikler Türkiye'nin Batılı ülkelerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde çocuk nüfusa sahip olduğunu gösterir. Çocuk sayısındaki bu ciddi göstergeler Türkiye'de çocuk nüfusun devlet ve toplum için önemli bir toplumsal olgu olması gerektiğini işaret etmektedir.

Türkiye'de kültürün geleneksel değerleri çocuk haklarının köklerini Batılı oluşumlardan çok öncesine götürmektedir. Bu çerçevede henüz Tanzimat döneminde çocuk hakları teriminin bazı aydınlarca kullanılmış olması şaşırtıcı değildir. Tanzimat döneminde çocuğun toplum için ifade ettiği önemi, çocuk eğitimiyle birleştiren kavramsal çalışmalar da yer almaktadır. Bunların en ilginç ve özgün olanı ise döneminde Eğitim Bakanlığı'na kadar yükselen bir aydın ve düşünce adamı olan Münif Paşa'ya ait olanıdır. Türk düşünce tarihinin ilk popüler bilim dergisi olan Mecmua-i Fünûn'da yayınlanan bir makalesinde çocuğun topluma hazırlanması konusunun toplumda tam bir bilinçsizlik ve kayıtsızlık sorunu olduğunu nedenleri ve sonuçlarıyla irdelemektedir. Bu açıdan Osmanlı ile Avrupa'nın bir karşılaştırmasını yapan Münif Paşa Avrupa'da çocuğun eğitiminin ne denli ciddiye alındığını ve önemsendiğini şu cümlelerle gözler önüne sermektedir: "Çocuk eğitimi Avrupalı anne ve babalar için çok önemlidir. Çünkü onlar dünyaya getirdikleri çocuklarının her şeyden önce öğrenim harcamaları ile ilgilenmektedirler. Bu çerçevede çocuk, bir süre anne-babalarının bulunduğu yerde okula devam eder. Burada başlangıç bilimlerini öğrendikten sonra büyük üniversiteleri bulunan uzak kentlere gönderilirler. Bu masrafları anne-babalar memnuniyetle karşılamaktadırlar. Üniversite öğrenimini takiben memleketin en uzak köşesine seve seve hizmete giderler. Çocuklar, özellikleri gereği ilim ve marifetin önemini kavrayamadıklarından oyun ve eğlenceye dalarlar. Bu durumda anne ve baba zaman zaman tatlılıkla, zaman zaman da tatlı sert, onları ilim ve edebe yöneltirler. Devletler de işte böyle, anne-babanın çocuklarına muameleleri gibi, ülke çocuklarını tatlılıkla ilim ve irfana yöneltmenin çarelerini ararlar. Hatta bazı Avrupa devletleri yedi yaşına varmış gerek kız, gerekse erkek çocuklarını mektebe koymayan pederleri (anne babaları) tecrim ile (cezalandırmak suretiyle) ilim ve marifetin yaygınlaşmasına özen gösterirler" (Doğan, 2001).

Görüldüğü gibi yazara göre Avrupa'da öncelik çocuk eğitimine yatırımda ortaya çıkarken; Osmanlı'da ise çocukların küçük yaşlarda evlendirilmelerinde belirginleşir. Üstelik çocukların küçük yaşlarda evlendirilmesinde her türlü masrafı göze alan anne-babalar sıra onların eğitimine geldiğinde

masrafları göze alamazlar. Kültürdeki bu kavramsal önceliğe rağmen Türk toplumunda çocuk olgusunun duygu (şefkat ve merhamet) ve fayda karışık yaklaşımlara konu olduğu görülmektedir. Bu durum çocuğun toplumsallaşması dahil olmak üzere çocuk hakkında yapılan bütün çalışmalarda başat bir öge olarak ortaya çıkmaktadır. Görünürde her şeyi çocuk olan bir toplumun gerçekçi politika ve uygulamalar gerektiğinde çocuğu görmezden gelmesi düşündürücüdür. Türk toplumunda çocuk konusunda geleneksel değerlerle toplumsal gerçekliğin aynı ölçüde paralel gelişmediği gözlemlenmektedir. Toplumun duygusal çocuk kültürünün faydacı kültür ve değerlere yönelmesi ise ayrı bir araştırma konusudur. Çocuğu, aileyi tamamlayan, sevgi, neşe ve mutluluk sağlayan bir varlık olarak tanımlayan toplumsal kültür bu felsefeyi günlük yaşamda ertelemekte, faydacı değerleri ön plana çıkarmaktadır (Doğan, 2001).

1980’de Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından yayınlanan “Çocuğun Değeri” isimli araştırma, çocuğa anne-babalarca verilen değerlerin ve çocuktan beklentilerin; oturlan yörenin gelişmişlik düzeyi ile cevaplayıcının eğitim, meslek, yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerine göre önemli farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Çocuğa faydacı değerler atfedilen aile sisteminde çocuğun aileye gerçek katkısı da yüksek düzeydedir. Bu katkı, hem çocukken aile ekonomisine yardım şeklinde, hem de ileride anne-babaya yaşlılık güvencesi sağlamak şeklindedir. Bu bağımlılık ilişkisi, modern ekonomik yapının oluşmadığı, geleneksel yapının süregeldiği kesimlerde görülür (Kağıtçıbaşı, 1993).

Gelişmiş teknoloji toplumunda ise buna zıt bir durum söz konusudur. Bu toplumlarda bireysel bağımsızlık son derece önemlidir. Aile içi katkı çocuktan anne-babaya değil, anne-babadan çocuğa doğrudur (Kağıtçıbaşı, 1993). Bu tarz ailelerde az çocukluluk görülür. Bu nedenle de çocuğun ekonomik değeri yerine psikolojik değeri ön plandadır.

Türkiye’de çocukların çalışmaya başladıklarında ücretlerinin bir kısmını ailelerine vermeleri, kardeşlerinin okul masraflarını karşılamaya yardım etmeleri ve yaşlılıkta anne-babalarına mali destek sağlamaları konularındaki beklentiler çok daha yüksek düzeydedir. Bu konularda erkek çocuklardan daha yoğun bir beklenti vardır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 10 Haziran-8 Ağustos 2006 tarihlerinde Türkiye çapında onsekiz yaş ve üstündeki 24647 kişi ile yapmış olduğu Aile Yapısı Araştırması 2006’nın sonuçlarına göre soyunun devamının erkek çocuk tarafından sağlanacağını bildiren erkeklerin oranı % 44.6, kadınların oranı ise % 36.4’tür. Erkeklerin % 89.3’ü çocukların yaşlılıklarında anne-babalarına bakması gerektiğini düşünürken, kadınlarda bu şekilde düşünenlerin oranı % 87.4’tür. Çocuğun büyüdüğünde anne babasına maddi katkı sağladığını düşünen erkeklerin oranı % 75.8 iken kadınların oranı % 77.4’tür (TÜİK, 2006). Görüldüğü gibi Türk toplumunun büyük bir çoğunluğu çocuğa ekonomik bir değer yükleyip, yaşlılıklarında bir güvence olarak görmektedirler.

Çocuğa atfedilen psikolojik ve ekonomik değer sosyal değişme içinde zıt yönde değişim göstermektedir. Yaşanılan yörenin gelişmişlik düzeyi, aile geliri, eğitim ve özellikle kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, kırdan kente hareketlilik arttıkça, çocuğun genel ekonomik değeri önem kaybetmektedir. Aynı gelişmelerle, çocuğun psikolojik değeri ise artmaktadır. Çocuğun aile içindeki rolünün ve değerinin Türk toplumunda geçirmekte olduğu sosyo-ekonomik gelişmeyle paralel olarak

büyük bir değişme gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle kırdan kente hareketlilik bu değişimde önemli bir noktadır. Kentsel yaşam tarzı, özellikle eğitim ve kadının işgücüne katılımıyla pekişince, farklı bir aile içi etkileşimi ve rol paylaşımını ortaya çıkartmaktadır. Geleneksel kırsal aile bağlamından kentsel eğitim görmüş aile bağlamına geçiş, aile ilişkileri bakımından son yarım yüzyıl içindeki en önemli sosyal tarihsel değişimdir. Bu değişim çerçevesinde çocuğun da aile içindeki işlevi ve dolayısıyla konumu değişmektedir. Nesiller arası maddi bağımlılıkların azalmasıyla, daha özerk çocuk sosyalleşmesi mümkün olmaktadır. Yetişen çocuğun özerkliğinin aile için bir tehdit oluşturmadığı bu kentsel-demokratik aile ortamında, çocuğun kişilik ve ahlak gelişmesi, karar verebilme, kararlarının sorumluluğunu taşıyabilme nitelikleri yüksek düzeyde olacaktır. Duygusal bağımlılık ve özerkliği bünyesinde bütünleştiren bu tür bir benlik gelişimi, karşılıklı duygusal bağımlılıkların süregeldiği “beraberlik kültüründe” söz konusudur (Kağıtçıbaşı, 1993).

Tarihsel süreç içinde toplumda yaşanan değişimlerden en çok etkilenen çocuklardır. Tüm bu değişimler pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Çocuk işçiliği, çocukların suça itilmesi, çocuk istismarı, çocuk ölümleri ve madde bağımlılığı gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. UNICEF’in 2007 Dünya Çocuklarının Durumu Raporu’na göre Türkiye beş yaşın altındaki çocuk ölümlerinde dünya genelinde 92. sırada yer almaktadır. En çok çocuk ölümüyle birinci sırada Sierra Leone yer alırken, en düşük çocuk ölümlerinin İzlanda ve İskandinav ülkelerinde olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de çocuk doğumlarında normalin altında kiloda doğan çocukların oranı % 16 iken, bebeklerin sadece % 21’i altı aylık olana kadar başka hiçbir gıda almadan anne sütüyle beslenmektedir. Altı ay boyunca sadece anne sütüyle beslenen bebeklerin oranı ortalamasında dünya genelinde Türkiye geride kalmaktadır (UNICEF, 2006).

Rapora göre aşı ve temiz su gibi bebek sağlığında hayati önem taşıyan konularda Türkiye’nin önemli yol kat ettiği gözlemlenmektedir. Türkiye’de aşı olan bebek ve çocukların oranı % 89 ile 95 arasında değişirken, temiz içme suyuna ulaşım % 96 olarak belirlenmiştir. UNICEF’e göre bu şartlara rağmen Türkiye’de ortalama yaşam süresi 69 yıldır. Türkiye’de kaç çocuğa anneden HIV AIDS virüsünün geçtiğinin bilinmediğinin vurgulandığı UNICEF raporunda, ülkede özellikle çocuk işçilere dair istatistik bilgi elde edilemediği belirtilmektedir. Raporda ayrıca azalma olsa da Türkiye’de çocuk evliliklerinin hala devam ettiği de vurgulanmaktadır.

Söz konusu raporda da görüldüğü gibi çocuklar pek çok temel hak ve gereksinimlerinden yararlanamamaktadırlar. Eğitim hakkı da çocuğun en önemli temel haklarından biridir. Okuma yazma bilmeme çok ciddi sorunlara neden olmaktadır. Anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen etkenlerinden biri, annenin eğitim düzeyinin düşüklüğü ya da hiç okuma yazma bilmemesidir. UNICEF’in 1999’daki Dünya Çocuklarının Durumu Raporu’na göre kız çocuklarının okullaşma oranındaki 10 puanlık bir artış sonunda bebek ölüm hızı ‰ 4.1 azalmaktadır (Akyüz, 2001). Şu halde, çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile eğitim hakkı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Yaşam hakkının yanı sıra, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlak gelişimi için eğitime gereksinimi vardır. İnsanın doğuştan getirdiği yeteneklerini geliştiren en önemli araç eğitimidir. Eğitim olmadan insanlar üretken

biçimde çalışamazlar, sağlıklarına özen gösteremezler, kendilerini ve ailelerini gereği gibi koruyamazlar ve kültürel açıdan zengin bir yaşam sürdüremezler. Konu toplumun bütünü açısından ele alındığında, eğitim hakkının gerçekleştirilmemesi, demokrasiye ve toplumsal ilerlemeye, sonrasında da uluslararası barışa ve güvenliğe zarar verecektir (Akyüz, 2001).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine bakıldığında ülkemizdeki net okullaşma oranları 2004-2005 eğitim yılında ilköğretimde kadınlarda % 92.16, erkeklerde % 94.83, ortaöğretimde kadınlarda % 44.80, erkeklerde % 51.03, 2003-2004 eğitim yılında yükseköğretimde kadınlarda % 11.95, erkeklerde % 14.18 şeklindedir. Görüldüğü gibi eğitim seviyesi arttıkça okullaşma oranı azalmaktadır. Okuma yazma oranları ise şöyledir: 2000 yılında 6-9 yaş arasında % 82.81, 10-14 yaş arasında % 96.47, 14-18 yaş arasında % 95.25. 6-18 yaş arasındaki okuma yazma oranlarına bakıldığında 1980'den 2000'e kadar artan bir ivme gözlemlenmektedir.

Eğitim hakkının 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alması, Birleşmiş Milletler'in sosyal, ekonomik ve kültürel hakları, medeni ve siyasal haklarla uyumlu olarak geliştirme yönündeki kapsamlı çabalarının başlangıcını oluşturmuştur. Bu hakların bölünmezliği 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de (BMÇHS) güvence altına alınmıştır (Akyüz, 2001). Sözleşme ile bir zamanlar çocukların gereksinimleri olarak kabul edilen konular artık hak sayılarak, devletten ve uluslararası topluluktan istenebilir duruma gelmiştir.

BMÇHS'nin 28. maddesi, çocukların eğitim hakkını tanımakta, taraf devletleri, çocuklara ücretsiz zorunlu temel eğitim sağlamak, ortaöğretime genel ve mesleki olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlemek ve bunları tüm çocuklara açık bulundurmaya yükümlü tutmuştur. Bunların yanında devletlere uygun bütün araçları kullanarak yüksek öğretimin yetenekleri doğrultusunda tüm çocuklara açık duruma getirilmesi, eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliğin bütün çocuklar tarafından elde edilebilmesi, disiplinle ilgili her konuda, çocuğun insan olarak sahip olduğu saygınlığın korunması görevlerini de vermektedir. Sözleşme'nin 29. maddesi ise devletlerden, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını istemektedir. Sözleşme'nin nitelikli eğitime ilişkin yaklaşımı ise, çocukların bilişsel gereksinimlerini gözetmenin yanında fiziksel, toplumsal, duygusal, moral ve manevi gelişimlerini gözetmektir (BMÇHS).

Tüm dünyada okula gitmeyen çocukların büyük bir bölümünü kız çocukları oluşturmaktadır. Oysa kız çocukların da gereksinimlerini karşılayacak ve onlara yaşam becerisi kazandıracak nitelikli eğitim görmeye hakları vardır. Çocukların eğitim hakkını güvence altına almak için, okulların ve eğitim sisteminin "toplumsal cinsiyete duyarlı" kılınmaları gerekir. Eğitimin niteliğini artırmaya ve çocuk haklarını güvence altına almaya yönelik reformlar pratikte, eğitimi toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirecektir (Akyüz, 2001).

Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerle oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocukların çok yönlü gelişimine ve eğitime önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür. Yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, etkili iletişim kurabilen, kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır. Sağlıklı yetişmiş çocuk değer yaratmaya adaydır. Toplumun gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür (Senemoğlu, 2001).

İnsan haklarına saygı toplumun çocuklarına nasıl davrandığı ile başlar. Bir toplumun çocuklarına nasıl davrandığı o toplumun gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir. Yapılması gereken çocuk merkezli yaklaşımdır; onun için değil, onunla birlikte davranabilmektir (Küntay, 2001). Tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çocukların toplum içindeki yeri ve değeri çoğu zaman görmezden gelinmektedir. Bunun nedeni ileriye gören bir düşünce sisteminin olmamasından kaynaklanmaktadır. Bugünün çocuklarının ileride toplum içinde alacakları yer düşünülmediğinden çocuklar ihmal edilmektedirler. Oysa ki toplumsal anlamda bir değişim ve gelişimin yaşanmasını isteniyorsa öncelikle çocuklar ile ilgili çalışmalardan başlamak gerekmektedir.

2.1.3. Yasal Düzenlemelerde Çocuk

Çocuklar toplumun en fazla korunmaya gereksinimi olan kesimidir. Çocukluk dönemi bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişmenin hızla sürdüğü bir dönemdir. Bu nedenle birey, her türlü sömürüye ve ihmali eylemler neticesinde zarara uğramasına karşı kendini koruyacak yetkinlikte olmadığı için özel olarak korunmaya ihtiyaç duyar. Bu durum yasal korumayı da içerir. Çocuklarla ilgili yasal düzenlemeler bu gereksinimleri karşılamaktadır.

Çocukların özel olarak korunmaları hukuksal anlamda Anayasa’nın ve uluslararası anlaşmaların sosyal koruma kurallarının gereğidir. En başta hukukun en üstün değeri olan eşitlik ilkesi çocukların özel olarak korunmasını gerektirir (Serozan, 2005). Çocuk hakları, yetişkin haklarıyla çelişki içinde değildir. İnsan hakları hukukunun bir parçasıdır. Çocukların diğer insanlara karşı özel haklara sahip olması, gelişme gereksinimleri nedeniyle özel insan haklarına sahip olmaları anlamına gelmektedir. Çocuk doğduğu andan itibaren yetişkinlerle aynı değerde kişilik haklarına sahiptir. Bu nedenle insan haklarına ilişkin bildirgeler, sözleşmeler ve anayasalarda kullanılan “herkes” ifadesi çocuğu da kapsamaktadır. Çocuk hakları, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlardır (Akyüz, 2000). Çocuğun hukuki durumunu tesbit eden bütün hukuk kuralları objektif çocuk hukukunu meydana getirir.

Korumanın ilgili hukuksal bölge açısından yapılan ayrımında kamu hukuku koruması ile özel hukuk koruması karşımıza çıkmaktadır. Çocuk hukukunun bir bütün olarak özel hukuk ya da kamu hukuk alanına girdiği söylenemez (Akyüz, 2000). Çocuğun kötü muameleye maruz kalmasına ve cinsel istismarına karşı Ceza Yasası ve benzeri kamusal yasalarla korunması kamusal koruma sayılır.

Bunun dışında özel hukukun koruması vardır. Medeni Kanun'un kişilik, soybağı, velayet ve nafaka konularındaki kuralları bu alana girer. İş hukuku alanında çalışma koşulları açısından öngörülen çocuk yanlısı korumalar ise kamu hukuku ile özel hukukun kesişme noktasında yer alırlar (Serozan, 2005).

Temelde insan üst değerlerinin korunumunu amaçlayan insan haklarının geliştirilmesinde, medeni ve siyasal haklar ile ekonomik ve sosyal hakların birarada ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan her iki hak kategorisini içinde barındıran çocuk haklarının korunmasında, devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri vardır. Devlet, çocuk hakları ile ilişkili sözleşme normlarına uymalı ve çocuk haklarını ihlal edenlerden korunmalıdır. Çocuk haklarını realize etmek bakımından gerekli pozitif tedbirler alınmalıdır. İnsan haklarının korunumu kavramı aynı zamanda devletin, devlet dışı aktörler tarafından hakların ihlal edilmesini engelleme yükümlülüğünü içerdiği için devlet, devlet dışı aktörler tarafından çocuk haklarının ihlalini önlemelidir (Karaosmanoğlu, 2003).

Çocuk hukukunu toplumun ekonomik ve sosyal yapısından soyutlamak, tarihsel ve sınıfsal arka planı dışlayarak değerlendirmek olanaklı değildir. Çocuk haklarının tarihçesi, çocuğun üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir, devir ve terk edilebilir, hatta öldürülebilir bir nesne olmaktan çıkarılıp, hak ve kişilik sahibi bir özneye dönüştürülmesinin serüveni olarak özetlenebilir (Balo, 2005). Çocuk hakları, insan haklarının ve anayasal temel hakların 18 yaşından küçük çocuklara da tanınmasıyla ortaya çıkmıştır. (Serozan, 2005).

Çocuk hakları alanındaki incelemeler konunun önemine rağmen yeterli sayıda olmamakla birlikte bazı gelişmelerin yaşandığı da gözardı edilmemelidir. Çocuk hakları ile ilgili görece ihmalin kaynağı konunun basit, ertelenebilir veya nispeten sorunsuz olarak görülmesi ya da gösterilmek istenmesidir. Çocuğun hakkını arama, talep etme ve sözünü duyurma bakımından yetişkinlere göre daha güçsüz olması da çocuk hakları ile ilgili ihmalin nedenlerinden biridir (Gemalmaz, 2002).

Çocuk haklarında uluslararası insan hakları ve anayasal temel haklar salt çocuklar için yinelenmekle kalmazlar. Aynı zamanda tüm toplum için pekiştirilirler. Çünkü bireyin nasıl bir çocukluk yaşadığı yetişkinlik dönemini etkilemektedir. Bu anlamda çocuk haklarını kökleştirme, bir toplumun demokratik kültürüne ve geleceğine ilişkin en yararlı yatırım, en verimli katkı sayılabilir (Serozan, 2005).

2.1.3.1. Uluslararası Sözleşmelerde Çocuk

Uluslararası sözleşmeler, çocuk haklarını düzenleyerek ülkeler olarak yapılan gelişme ve ilerlemeler bakımından referans alınması gereken kriterleri ortaya koymaktadır (Karaosmanoğlu, 2003). Uluslararası sözleşme TBMM tarafından bir yasayla onaylanınca ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konunca, olağan bir ulusal yasayla eşdeğerli olur. Yani, yasayla onaylanmış ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konmuş anlaşma iç hukuka aktarılmış ve tüm ulusal yasaların yanına eş düzeyde katılmış olur. Nitekim Anayasa'nın 90. maddesine 2004 yılında eklenen hükme göre "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası

andlaşma hükümleri esas alınır". Bu hüküm, insan hakları ve bu arada çocuk hakları konusundaki anlaşmanın eski tarihli olsa bile, ulusal kuraldan önce uygulanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çocukların korunması amacını taşıyan çalışmalar 20. yüzyılın başında çocukların fuhuş pazarına çıkarılmasına karşı önlem alma çabalarıyla başlamıştır. Çocukların ucuz iş gücü olarak kullanılmalarını önleme çabaları da aynı döneme rastlamaktadır (Balo, 2005). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Milletler Cemiyeti döneminde, Cenevre'de çocuk ticaretine karşı ilk uluslararası konferans toplanmıştır. 1924'te de Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocuk hakları ilk kez özel olarak korunmaya alınmıştır. Bu yıllarda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de çocuk işçi istismarına karşı önlem alabilmek için çok çaba harcamıştır (Balo, 2005).

Birleşmiş Milletler dönemindeyse İkinci Dünya Savaşı'ndaki çocuk kıyımının ardından çocukların işgüçlerinin ve cinselliklerinin sömürülmesi artınca, uluslararası platformda buna karşı hareketlilik de artmıştır. Birleşmiş Milletler çatısı altında, çocuk ticaretine, çocukların köleleştirilmelerine, küçük yaşta evlendirilmeye, vatansızlığa, ilticaya, eğitimde aşağılanmaya, evlilik dışı çocuklara haksızlık edilmesine, evlat edinmenin kötüye kullanılmasına ve ceza yargılamasında kaba uygulama yapılmasına karşı bir dizi deklarasyon ve karar çıkarılmıştır (Serozan, 2005).

1922 yılında Çocukları Koruma Fonu üyesi olan Eglantyre Jebb, çocuk hakları üzerine bir taslak hazırlamış, 7 maddeden oluşan bu taslak daha sonra Milletler Birliği tarafından 1924'te Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. Deklarasyon, herkesin çocukların normal gelişimlerinin sağlanabilmesi için görevleri olduğunu kabul eden ilk uluslararası belgeydi (Dikmen, 1998). Bu belge ile çocuk hakları ilk kez özel olarak korunmaya alınmıştır. Söz konusu belgenin altında Türkiye adına Mustafa Kemal Atatürk'ün de imzası yer almaktadır (Balo, 2005).

Tüm bu gelişmelere rağmen çocuklar için özel bir sözleşme fikri net bir şekilde oluşmamıştı. Mevcut insan hakları normlarının ise çocukların özel gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kaldığı gayet açıktır. Bu düşünceden hareketle 1979'da Uluslararası Çocuk Yılı arifesinde Polonya hükümeti, Birleşmiş Milletler'in çocuk hakları ile ilgili bir metin hazırlamasına ihtiyaç olduğunu iddia ederek bu konuda bir konvansiyon hazırlanmasını teklif etmiştir. Bu fikir Birleşmiş Milletler'e üye devletler tarafından kabul görmüştür. Sadece İngiltere, böyle bir belgenin gereksiz olacağını savunmuş ama diğer ülkelerin kabulü halinde katkıda bulunacaklarını belirtmiştir (Dikmen, 1998).

Bu girişimlerden sonra Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Komisyonu'nda çocuk haklarına dair bir sözleşme taslağının projesi başlatılmıştır. Bu çalışma içinde hükümet dışı kuruluşların da yer almasına izin verilmesi dolaylı yoldan da olsa çocukların sürece katılımını sağlamıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler'in 20 Kasım 1989 tarihinde yapılan 44. Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir. Üye devletlerin onayına sunulan belge, kısa sürede pek çok hükümet tarafından onaylanarak tarihte en yaygın şekilde kabul gören insan hakları belgesi niteliğini kazanmıştır (Dikmen, 1998). En kapsamlı insan hakları anlaşması olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, aynı zamanda en hızlı biçimde onaylanan belge özelliğine de sahiptir (Heffinck, 1999). Sözleşme, çocuk hakları alanında temel esasları belirlerken, toplumların sosyo-

kültürel özelliklerini de dikkate alan esnek bir yapıda hazırlanmıştır (BMÇHS). Sözleşme aynı zamanda uluslararası hukukta çocuk haklarını koruyan temel yasal metindir.

Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından 1990 yılında imzalanmış olmasına rağmen ancak 23 Aralık 1994 tarihinde parlamentodan geçirilerek kabul edilmiştir. Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren belge, iç hukuka kanun olarak dahil olmuştur (Kanun Tarih ve Sayısı 9.12.1994/4058, Resmi Gazete Sayısı 22184). Artık sözleşme ulusal yasal düzenleme niteliğindedir.

Sözleşme, bugüne kadar akdedilmiş bulunan bütün sözleşmelerdeki kuralları da içine alacak şekilde, çocuklar için insan hakları standartlarını açık seçik ve uyumlu bir biçimde tesbit eden, hukuki bağlayıcı nitelikteki tek milletlerarası belge olma özelliğini taşımaktadır (Tiryakioğlu, 2000). Çocukların insan hakları, gereksinim temellidir. BMÇHS, çocukların tarihsel olarak ihmal edilmiş ya da küçümsenmiş özel gereksinimleri olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca sözleşmeye taraf tüm devletler anlaşmayı imzaladıklarında üzerlerine düşen yükümlülükleri gönüllü olarak tanıyıp kabullenmektedirler. Onay, devletlerin bu anlaşmayı uygulamayı, hakların yaşama geçirilmesi konusunda denetlenmeyi ve kendi yetki alanlarındaki insanların gereksinimlerini karşılamayı kabul ettikleri anlamına gelir (Heffinck, 1999). Sözleşme, çocukların hakları ve bu hakların hayata geçirilmesi için devletlerin yükümlülüklerini düzenlemektedir. Sözleşmenin düzenlediği ve garanti altına aldığı çocuk hakları, genel olarak insan hakları kavramından ayrılamaz. Çocuk hakları, yaşam, eğitim, kişi güvenliği, adil yargılanma gibi kişisel insan haklarının, özel olarak çocuklar bakımından güvence altına alınmış biçimleridir (Karaosmanoğlu, 2003). İç hukukla bütünleştirilen BMÇHS'nin hükümlerinin yaşama geçirilmesi yönünden Türkiye yükümlülük altına girmiştir. İç hukukta gereken değişikliklerin yapılması ve kurumsal alt yapının sağlanması "çocuk haklarına saygı" temel ilkesinin gereğidir (Küntay, 2000).

Sözleşme kapsamındaki temel ilkeler ayırım gözetmeme ve çocuğun yüksek yararınıdır. Sözleşmedeki tüm maddeler birlikte değerlendirildiğinde dört temel hakkın düzenlendiği görülmektedir; yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı. Son hak ayrıca benimsenmesi zorunlu temel ilke gibi de algılanmalıdır. Sözleşmenin 12. maddesinde düzenlenen katılım hakkı uyarınca çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini açıklamaları onlara bir hak olarak tanınmaktadır. Bu görüşleri salt dinlemek değil ciddiyetle önem vermek, saygı göstermek ve hayata geçirmek zorunluluğu vardır. Bu da "çocuklar için" değil, "çocuklarla birlikte" çocuk merkezli anlayışın gereğidir.

BMÇHS'nin 16, 17 ve 19. maddeleri çocukların medyada yer alması ile ilgili olan maddelerdir. 16. madde özel yaşamın dokunulmazlığı ile ilgilidir. Bu maddede çocukların özel, aile ve ev içi yaşamları ile kurdukları iletişime yönelik dış müdahalelerden, iftira ve haksız suçlamalardan korunma hakları olduğu belirtilmektedir. 17. madde ise doğru bilinçlenme hakkı ile ilgilidir. Maddeye göre devletlerin, kitle iletişim araçlarının çocuklar açısından sosyal ve kültürel yarar sağlayacak bilgiler yaymasını teşvik etmesi ve çocukları zararlı yayınlardan koruması gerekmektedir. Çocuk

istismarı ve ihmali ile ilgili olan 19. maddeye göre devletin çocuğu ana-babasının ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyarak bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlaması gerekmektedir (BMÇHS). Sözleşmenin ilgili maddelerinden çocuklarla ilgili haberler verilirken çocuğun onur ve itibarını koruyan bir biçimde yayınlanması, özel yaşamına saygı gösterilmesi ve haksız yere suçlanmaması gerektiği anlaşılmaktadır.

Avrupa çocuk hakları alanında daha çok BMÇHS'nin izini sürmüş, bu sözleşmenin gölgesinde kalmıştır. Yakın geçmişte Avrupa'da karşılaşılan en önemli aşama, Çocuk Haklarının Uygulanması Avrupa Konvansiyonu'nun (European Convention on the Exercise of Children's Right) 25.01.1996'da imzaya açılmasıdır. Bu konvansiyonla izlenen amaç BMÇHS'nin daha etkin biçimde yaşama geçirilebilmesidir. Bu anlaşmayı Türkiye de imzalamıştır (Serozan, 2005). Bu anlaşmanın başlıca amacı çocukların haklarını kullanabilmeleri için onlara usule ilişkin haklar tanımak ve bu hakların kullanılmasını kolaylaştırmaktır. Anlaşma, çocukların haklarını kullanabilmeleri için gerekli usule ilişkin hakları düzenleyerek BMÇHS'de çocuklara tanınan hakları kullanırken adli ve idari makamların uyması gereken usul kurallarına ilişkin esasları belirlemektedir.

Çocuklarla ilgili pek çok uluslararası yasal düzenleme bulunmaktadır. Sadece BMÇHS'nin üzerinde durulması tüm bu belgeler arasında temel belge olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu sözleşme “çocuğun yüksek yararı”ni dayanak noktası olarak çocuklarla ilgili yasal düzenlemelerin başını çekmektedir.

2.1.3.2. Ulusal Yasal Düzenlemelerde Çocuk

Türk hukukunda çocukların korunmasına ilişkin çerçeve 1982 Anayasası ile oluşturulmuştur (Akyüz, 2000). Anayasa'nın ailenin korunmasına ilişkin 41. maddesi, eğitim ve öğrenim hakkına ilişkin 42. maddesi, çalışma şartlarına ilişkin 50. maddesi, gençliğin korunmasına ilişkin 58. maddesi, korunmaya muhtaç çocukların sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunmasına ilişkin 61. maddesi ve yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanmasına ilişkin 62. maddelerinde çocuğu ve çocuk haklarını özel olarak koruyan hükümler yer almaktadır.

Anayasa'nın “Ailenin korunması” başlıklı 41. maddesinde “Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” ifadesi yer almaktadır. Çalışma şartları ve dinlenme hakkına ilişkin 50. maddede ise küçüklerin çalışma şartları bakımından özel olarak korunmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Anayasa'nın “Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” başlıklı 61. maddesine göre Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur. “Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları” başlıklı 62. maddeye baktığımızdaysa “Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin,

kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.” ifadesinin yer aldığı görülmektedir.

Anayasa’da belirtilen bu temel ilkelerin yanı sıra, Medeni Kanun’da da çocuk haklarının korunmasına ilişkin kurallar düzenlemiştir. Medeni Kanun’un İsviçre’den alınması çocuk hukukunda önemli bir aşamadır. Çocuklarla ilgili çağdaş hükümleri içeren 1926 tarihli ilk Medeni Kanun 2002 yılında değişen sosyal ve ekonomik koşullara uygun olarak yeniden düzenlenerek yürürlüğe konmuştur. Medeni Kanun’da çocuklarla ilgili olabilecek tüm hükümler de yeniden düzenlenerek uluslararası alanda kabul görmüş standartlara uygun hale getirilmiştir (Özlu, 2002).

Anayasa ve Medeni Kanun dışında Ceza Kanunu’nda ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda da çocuklarla ilgili maddeler yer almaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda 31. maddede yaş küçüklüğü nedeniyle ceza sorumluluğunun azalması, 56. maddede çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, 103. maddede çocukların cinsel istismarı, 104. maddede reşit olmayanla cinsel ilişki, 234. maddede çocuğun kaçırılması ve alıkonulması ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na baktığımızda ise 185. maddede 18 yaşını doldurmamış sanığın duruşmasının kapalı yapılması gerektiği belirtilirken, 203. maddede çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanamayacağına, 236. maddede mağdur çocukların tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulması gerektiğine ve bunun gibi maddelere yer verildiği görülmektedir.

Türkiye’de çocuklarla ilgili olarak hükümler içeren başka yasal düzenlemeler şöyledir: Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, Kabahatler Kanunu. Ayrıca çocuklarla ilgili pek çok tüzük ve yönetmelik bulunmaktadır.

Çocukların haklarını kağıt üstünde bırakan az gelişmişlik ve eğitimsizlik, onları dışlama ve onlara karşı şiddet, ancak toplumun ekonomik ve sosyal yapısının değiştirilmesiyle, toplumun demokratikleştirilmesiyle ve özgürleştirilmesiyle aşılabılır. Demokrasinin ve sosyal devletin yapısının varolmadığı bir ülkede çocuk haklarının yaşama geçirilmesi zordur. Demokrasi kültüründe yetişmemiş, sosyal bakış açısı gelişmemiş insanların çocuktan yana bir tutum sergilemeleri beklenemez (Serozan, 2005).

2.1.3.3. Basınla İlgili Yasal Düzenlemelerde Çocukların Yeri

Türkiye’de basınla ilgili yasal düzenlemelerde çocukların az da olsa yer aldığı görülmektedir. İlgili yasal düzenlemelerde çocukla ilgili üzerinde durulan konu suça karışan çocuğun kimliğinin nasıl verilmesi gerektiğidir. Bunun dışında çocuğun medyada nasıl yer alması gerektiği ile ilgili özel bir düzenleme basınla ilgili yasal düzenlemeler içinde yer almamaktadır. Konuyla ilgili yasal kaynakların çok yetersiz olması çocuğa medyada özensiz bir şekilde yer verilmesine neden olmaktadır.

Ceza Kanunu'na baktığımızda basınla ilgili maddelerin yer aldığı görülmektedir. Bu maddeler çocukları da ilgilendirmektedir. Madde 285'te soruşturmanın ve duruşmanın gizliliğinin basın ve yayın yoluyla ihlal edilmesi halinde cezanın yarı oranında arttırılacağı, soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak damgalanmalarını sağlayacak şekilde görüntülerinin yayınlanmasının altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolacağı ifadeleri yer almaktadır. Madde 286'da ise soruşturma ve kovuşturma işlemleri sırasındaki ses ve görüntüleri izinsiz olarak kayda almanın ya da nakletmenin cezasının olduğu belirtilmektedir. Madde 288'de de bir olayla ilgili olarak başlatılan soruşturma veya kovuşturma kesin hükümle sonuçlanıncaya kadar savcı, hakim, mahkeme, bilirkişi veya tanıkları etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişinin altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı ifadesi yer almaktadır.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 21. maddesine göre süreli yayınlarda; 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeleri yasaklanmış olan kimseler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435 ve 436'ncı maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların, onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.

Suç faili, kanunun suç saydığı hukuka aykırı bir sonucu nedensel değer taşıyan hareketiyle gerçekleştiren kişidir. Onsekiz yaşından küçüklerin suç faili veya mağduru olarak, hangi suça konu olurlarsa olsunlar kimliklerinin açıklanması yasaklandığına göre, suçların kaynaşarak niteliğinin değişmesi, suça tesir eden sebeplerin varlığı, sorumluluk durumları, cezalandırılabilme yeteneği gibi durumlar açısından ortaya çıkan hukuksal durum ne olursa olsun, mağdurun ve failin kimliğinin açıklanması suç oluşturacaktır. Haberin ağırlık noktası ne olursa olsun, onsekiz yaşından küçük fail ya da mağdurun kimliğinin açıklanması hukuka aykırıdır (Özek & Erman, 2000).

Yargıtay'ın basında yer alan haberlerle ilgili olan kararlarından birkaçına bakıldığında bazı kriterlerin göz önüne alındığı görülmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1995/4-687 esas, 1995/930 karar numaralı ve 8.11.1995 tarihli içtihatına göre bir haberin hukuka uygun sayılabilmesi için haber niteliğinin varlığı ve haber içeriğinin gerçeğe uygunluğu yeterli değildir ve gazetecinin haber verme hakkının sınırları vardır.

1998/7552 esas, 1998/10428 karar numaralı, 17.12.1998 tarihli içtihatına baktığımızdaysa yazının mizah türünde olmasının farklı bir değerlendirmeyi gerektirdiği görüşünün yer aldığı görülmektedir. Kural dışı ve toplum tarafından onaylanmayan olaylar içinde yer alanların bu hareketleri dolayısıyla haberlerde yer almaları kaçınılmazdır. Haberler değerlendirilirken kullanılan üsluba ve konu ile üslup arasındaki bağa bakıldığı görülmektedir. Ayrıca haberin kamu yararına olması da gözönünde bulundurulmaktadır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2002/10257 esas, 2003/883 karar numaralı ve 28.01.2003 tarihli içtihatına baktığımızdaysa haberin kaç gün yayınlandığının, haberde kullanılan başlıkların, eleştiri sınırı içinde kalmayan üslup ve sözcüklerin, kişiyi küçük düşürücü ve aşağılayıcı ifadelerin kullanılmasının haberi değerlendirirken kullanılan kriterler olduğu görülmektedir.

Yargıtay'ın söz konusu içtihatlarında bahsedilen tüm bu kriterler yetişkinlerin yer aldığı haberlerle ilgilidir. Fakat yetişkinlerin sahip olduğu haklardan çocukların öncelikli olarak yararlanacağı göz önüne alındığında bu kriterlerin çocuk haberleri için de geçerli olduğu tartışmasızdır. Çocuk haberlerinde de hukuka uygunluktan bahsedilebilmesi için habere gerçek dışı unsurların eklenmemesi, gazetecinin haberi verme hakkının sınırlarını bilmesi, haberde kullanılan üsluba dikkat edilmesi, haberin başlığında kullanılan kelimelerin iyi seçilmesi, kişiyi küçük düşürücü ve aşağılayıcı ifadelerin kullanılmaması, haberin kamu yararına olması gerekmektedir.

Yargıtay içtihatlarındaki basında yer alan haberlerin değerlendirilmesi ile ilgili kriterleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Haber niteliğinin varlığı ve haber içeriğinin gerçeğe uygunluğu yeterli değildir
- Gazetecinin haber verme hakkının sınırları vardır.
- Yazının mizah türünde olması farklı bir değerlendirmeyi gerektirir.
- Kural dışı ve toplum tarafından onaylanmayan olaylar içinde yer alanların bu hareketleri dolayısıyla haberlerde yer almaları kaçınılmazdır.
- Haberler değerlendirilirken kullanılan üsluba ve konu ile üslup arasındaki bağa bakılmalıdır
- Haberin kamu yararına olması gerekmektedir.
- Haberin kaç gün yayınlandığı önemlidir.
- Haberde kullanılan başlıklar ayrıca değerlendirilmelidir.
- Üslup ve sözcüklerin eleştiri sınırı içinde kalması gerekmektedir.
- Kişiyi küçük düşürücü ve aşağılayıcı ifadelerin kullanılmaması gerekmektedir.

Konu çocuk olunca haberin dikkatle ele alınması gerekmektedir. Fakat uygulamada tam tersi bir durumla karşılaşmaktadır. Üsluba dikkat edilmeyen, kullanılan kelimelere özen gösterilmeyen, çocuğu aşağılayıcı ve kimi zaman yargılayıcı ifadeler çocuk haberlerinde çok sık rastlanan durumlardır. Konu çocuk olduğu zaman yapılan haberler tamamen çocuğun üzerinden kurulmasına karşın söz konusu kriterler bakımından daha fazla özen gösterilmesi konusu bir kenara bırakılmaktadır.

2.1.3.4. Gazetecilik Etiği

Basınla ilgili yasal düzenlemeler gazetecilerin davranış kodlarını oluşturan itici bir güçtür. Yasal düzenlemeler yaptırım gücüne sahiptir. Basında ve genel olarak medyada etik konusu da yasal düzenlemeler kadar önem taşımaktadır. Gazetecilik yasal düzenlemelerin yanı sıra etik kuralları

bulunan ilk mesleklerden biridir (Girgin, 2003). Gazetecilik etik kurallarının en önemli özelliklerinden biri, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olmalarıdır. Dünyanın pek çok bölgesinde farklı da olsa gazetecilik etik kuralları bulunmaktadır (Belsey & Chadwick, 1998). Bu kural dizinleri özellikle 20. yüzyılın başında çoğalmaya başlamıştır.

Sorumluluk ve etik, gazetecilikte eşanlamlıdır. Tüm ahlaksal görevler ile toplumsal sorumluluklar arasında, doğrudan bir bağ bulunmaktadır. Ahlak kavramının içerdiği en özgün anlam, en basit biçimiyle kişinin kendini, ötekini yerine koyabilmesidir (Girgin, 2003).

Medya etiği, çoğunlukla neyin yapılması ve yapılmaması gerektiğini, hangi davranışın kabul edilebilir olduğunu belirleyen bir geleneğe işaret eder. Medya etiğinde, özgürlük ve sorumluluk yan yana gitmektedir. Kişisel özgürlüğe sınırlar getiren ve zorunlulukları belirleyen birtakım kurallar getirmiştir. Bu kurallar, her gazetecinin mutlak bir sadakatle bağlanmaya yemin ettiği kutsal bir metin değildir. Bunlar sadece gazetecinin bir etik anlayışa sahip olması durumunda işlevsel hale gelebilecek bir rehberdir. Bir hükümet tarafından yayınlanmamış olan bu kurallar profesyonel dernekler, medya sahipleri dernekleri, haberciler dernekleri, günlük gazete ya da bir yayın ağı gibi ulusal bir oluşum tarafından yayınlanabileceği gibi, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu gibi uluslararası bir yapılanmanın ürünü olarak da yayınlanabilirler (Bertrand, 2004).

Türkiye’de 1960 yılında kaleme alınmış 10 maddelik Basın Ahlak Yasası ve diğer ülkelerde aynı amaçla kaleme alınmış metinler inceledikten sonra 16 maddelik bir metin ortaya çıkmıştır. Basın Konseyi’nin Basın Meslek İlkeleri başlığı ile yayınladığı metindeki maddeler şu şekildedir:

1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.
2. Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yada incitici yayın yapılamaz.
3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.
5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.
6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.
7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.
9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.

10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.

11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasi ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.

12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.

13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.

14. İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.

15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.

16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.

Çocukları konu alan haberlerde etik sorunlar genellikle çocukların haberin bir parçası haline geldikleri olumsuz olaylarda ortaya çıkmaktadır. Tecavüz, hırsızlık, uyuşturucu, intihar, yaralama gibi adli haberlerde mağdur ya da şüpheli konumundaki çocukların haberde nasıl ele alınması, çocukların kimliklerinin nasıl belirtilmesi gerektiği ile ilgili konularda gazetecilere yol gösterici etik ilkeler geliştirilmiştir. ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği etik ilkesine göre gazeteciler çocuklara ilişkin haberlerde özel duyarlılık göstermeli, çocuk yaştaki sanıkların ve tecavüz kurbanlarının kimliklerini açıklamaktan özenle kaçınmalıdırlar. İngiltere Basın Şikayetleri Komisyonu etik ilkesinde ise çocuklara ilişkin olaylarda, editörlerin çocukların çıkarlarına üstün gelecek istisnai bir kamu çıkarının bulunduğunu kanıtlamak durumunda olduğu belirtilmektedir. Basın, yasalar tarafından yasaklanmasa bile, cinsel saldırı olaylarına kurban ya da tanık olarak karışmış 16 yaşından küçük çocukların kimliklerini açıklamamalıdır. İspanya Basın Federasyonu etik ilkesine göre de çocukları konu alan haberleri işlerken özel bir dikkat gösterilmelidir. Suç mağdurlarının isimlerinin açıklanmasından veya mağdurların kimliklerinin ortaya çıkmasına yol açan materyallerin yayınlanmasından kaçınılmalıdır. Özellikle cinsel suçlara ilişkin haberleri yazarken gazetecilerin özel dikkat göstermeleri gerekmektedir. Gazeteciler, bu tür suçlarda çocuklarla görüşme yapmaktan, fotoğraf çekmekten kaçınmalıdırlar (İrvan, 2005).

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde (1998) ise Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları başlığı altında "çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, onsekiz yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayınlanmamalıdır. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmamalı veya görüntüsünü almaya çalışmamalıdır" ifadesi yer almaktadır.

Gazetecilik meslek örgütleri ve basın konseyleri, çocukları konu alan haberlere özel önem vermektedirler. Özellikle çocuk mağdurların kimliklerinin gizlenmesi konusu üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin etik ilkesi ise, çocuklara ilişkin haberler açısından Avrupa'daki benzerlerinden daha kesin ifadeler içermektedir. Ancak asıl sorun, açık ve kolay anlaşılır

bir ilkeye sahip olmak değil, bu ilkenin pratikte uygulanıp uygulanmadığıdır (İrvan, 2005). Yani mükemmel bir şekilde yazılmış bir etik ilke, eğer bu ilkeyi benimseyip uygulamaya hazır profesyoneller yoksa hiçbir işe yaramayacaktır.

2.2. Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete

Toplumun tümünün ya da önemli bir bölümünün alıcı konumda olduğu kitlelere yönelik iletişim, “kitle iletişimi”, bunu sağlayan araçlar ise “kitle iletişim araçları” olarak adlandırılmaktadır (Girgin, 2003). Yazılı, görüntülü ve sözlü basını kapsayan, gazete, kitap, radyo, televizyon, sinema, afiş gibi kitle iletişim araçları 1990’larda “medya” olarak da adlandırılmaya başlamıştır (Rigel, 2000).

Kitle iletişim araçları herhangi bir bilgiyi, kısa zamanda geniş kitlelere en hızlı şekilde ulaştırabilmekte ve bu nedenle günlük yaşamda çok etkili ve önemli bir yer tutmaktadırlar. Bu araçlar herhangi bir gelişmeyi basitçe anlatmaktan çok bir hammadde olan “olayı” bir ürün olan “habere” dönüştürür. Bu dönüştürmeyi yaparken de neyin haber değeri taşıdığına karar verirler. Okuyucu, dinleyici ya da izleyiciler birinci derecede gerçeği göremezler. Olay, kitle iletişim araçları tarafından yaratılmakta ve kişilerin haberdar olması sağlanmaktadır (Girgin, 2003). Kitle iletişim araçları bilgilendirme görevlerini yerine getirirken, haber, fotoğraf, röportaj, araştırma-inceleme yazısı, köşe yazıları ve karikatür gibi unsurlardan yararlanmaktadırlar.

“Kitle iletişim araçlarının kurumsallaşma, tekelleşme ve yabancılaşma olmak üzere üç temel özelliği vardır.

İlkel biçiminde, bir üretici, bir ileti ve bir tüketiciden oluşan iletişim eylemi, günümüzdeki egemen kitle iletişim sürecinde, çeşitli işlevlere ayrılmış ve bu işlevler, büyük yapılar içinde kurumsallaşmıştır. Basımevleri, dağıtım şirketleri, haber ajansları gibi kurumlar kitle iletişim sürecinde oluşmuştur. Günümüzde kitle iletişim süreci, büyük yatırım, olanak, bilgi ve eğitim isteyen bir uzmanlaşmış yapı sürecidir.

Bir kişinin ya da grubun bir ülkede birkaç gazeteyi ve dergiyi, televizyon ve radyo istasyonlarını ele geçirmesine tekelleşme denilmektedir. Tekelleşme olgusu pek çok alandan karşımıza çıkmaktadır. İletişim alanında söz konusu olan tekelleşme ise endişeyle karşılanmaktadır. İletişim araçları, topluma, ekonomiye ve politikaya yön verirler. Bu araçların kimlerin elinde bulduklarını, nasıl yönetildiklerini, kimlere hizmet ettiklerini ve kimlerce denetlendiklerini bilmek toplumun hakkıdır.

Kitle iletişim sürecinin kurumsallaşması iletişimin temel öğelerinin birbirine yabancılaşması sonucunu doğurmaktadır. İletişim, zaman ve mekan olarak da üreticisine yabancılaşmaktadır. İleti, pek çok faktör nedeniyle üretildiği koşullara yabancılaşmaktadır. İletişimin yapısı, tüketiciyi de iletinin üreticisine ve iletinin üretim koşullarına yabancılaştırmaktadır. Tüketici, iletide aktarılan bilgilerin gerçekliği, gerçekleşme zamanı ve yeri konusunda, kendisine verilen bilgilerle bağımlıdır” (Girgin, 2003).

Dünya tarihinde hiçbir iktidar sahibi, kitle iletişim araçlarını yönlendiren kişilerin elinde bulundurdukları olanaklara sahip olmamıştır. Söz konusu iktidar, etki alanı son derece geniş olan, günlük hayatın basit noktalarında bile etkisini gösteren bir yapıdır. Kitle iletişim araçlarını yönetenler tarafından belirlenen tüm bu süreç kitlelere dayatılmaktadır. “Hangi haberlerin bize ulaşması gerektiğine, hangi sırayla ulaştırılacağına, dünya imajımızın, hangi kelimelerle çizileceğine, hep bizim dışımızda, yüzlerini bile görmediğimiz bu insanlar karar veriyorlar. Bununla da yetinmiyorlar, bize ulaştırdıkları bu haberleri ayrıca tahlil de ediyorlar. Böylece neyi, nasıl düşüneceğimizi de bu insanlardan öğreniyoruz” (Girgin, 2003).

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı, toplumsal gereksinim ve teknolojik gelişme ile doğru orantılıdır. Gazeteler, kitle iletişim araçlarının en önemlisi ve eskisidir. Radyo ve televizyon ise elektriğin bulunmasının ardından ortaya çıkmıştır. Televizyon ve radyonun olmadığı dönemde başlıca yayın organı gazetelerdi. Gazeteler gerek oluşum aşamasında gerekse halka ulaşım aşamasında teknolojik gelişmelerden en üst düzeyde yararlanarak bugünkü durumlarına gelmişlerdir (Gönenç, 2004). Endüstrileşme ve kentleşme de 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gazetenin toplumsal ve teknolojik bir kurum olarak toplumsal yapı içinde yerini almasını sağlamıştır.

Her zaman kendine özgü bir yayıncılık anlayışı doğrultusunda haberleri yansıtan, ele alınan konuları veya haberleri fotoğraf ögesinin kullanımıyla renkli ve anlaşılır kılan yazılı basın; okuyucunun gözünde farklı bir konuma sahiptir (Büyükbaykal, 2004). Bir yazılı basın organı olan gazete, göze hitap eden kitle iletişim aracıdır. Yazılı basının ulaştırdığı haber mesajları, saklanabilir bir belge niteliği taşımaktadır. Yazılı basının, haber verme bakımından radyo ve televizyona göre daha yavaş olması, haberleri daha ayrıntılı ve derinliğine inerek ele almasını sağlamaktadır. Böylelikle zamanı daha elverişli kullanan yazılı basın daha kapsamlı haber verebilmektedir.

Haber verme işlevi, gazeteciliğin en önemli ve temel işlevidir. Bu işlevle topluma çeşitli girdileri, olgular ve değer yargıları arasında çeşitli bağlantılar kurarak sürekli olarak sunarlar. Bu sunuş sırasında gördükleri toplumsal işlevler yanında, bazı psikososyal işlevler de yüklenmiştir. Başka bir deyişle, haber verme işlevleriyle birlikte, daha pek çok toplumsal ve psikososyal işlevleri de yerine getirir. Gazete, topluma siyasal, ekonomik, toplumsal, sanatsal ve bilimsel enformasyonu çeşitli olgular arasında bağlantılar kurarak sunar. Haber verme işleviyle aynı zamanda bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak, toplumda belirli bir yönde fikir değişikliğinin yerleştirilmesi istenir (Tokgöz, 2006).

Gazete, 17. yüzyılda ilk kez Avrupa’da yayımlanmaya başlayan bir kitle iletişim aracıdır. Haber kağıtları ile haber mektupları, gazetenin öncülere olarak Avrupa’da 14. yüzyıldan itibaren çeşitli işlevler görmüştür. Haber kağıtları, aristokrasi hakkında bilgi taşıma işlevi görürken, haber mektupları, burjuvazinin ticari sorunlarını çözmesinde yardımcı olmuştur. O günden bugüne gazetenin insanlığına hizmet götürmeye devam etmesi, gerçekten önemli toplumsal bir olgudur (Tokgöz, 2006).

Ülkemizde ilk görülen medya kuruluşu olan gazete, Batı Avrupa’da ticari kapitalizmin ürünü olan bir kitle iletişim aracıdır. Kökeninde ise Avrupa’da ortaçağ sonrasının haber mektupları vardır.

çağdaş anlamda gazete, kapitalist üretim biçimi ve piyasa ekonomisi içinde, toplumsal bir kurum ve ticari işletme olarak var olabilmiştir. Gazetenin ortaya çıkabilmesi için ticari kapitalizmin gelişmesi gerekmiştir. Ticari kapitalizmin gelişmediği ülkelerde ise gazete, kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bunun en iyi örneği Osmanlı İmparatorluğu'dur. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk gazeteler yabancı çıkarlarının yayın organı olarak Fransızca yayımlanmış, Türkçe ilk gazeteyi de devlet çıkartmıştır (Tokgöz, 2006). Osmanlı İmparatorluğu döneminde yayınlanan ilk gazetelerden sonra basın alanında görülen teknolojik ve hukuksal gelişmeler “matbuat” adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu tanımlama kitle iletişim aracı olarak işlevini tek başına sürdüren gazetelerin basın sektörüne egemen olduğu 1950'li yıllara kadar sürmüştür. Daha sonra bu tanımlama “basın” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tanımlama Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarıyla ortaya çıkmış ve kamuoyuna mal olmuştur. “Basın” sözcüğü kitle iletişim araçlarını tanımlayan tek sözcük durumuna dönüşmüştür. TRT'nin radyo ve televizyon yayınlarının tekeline elinde bulundurduğu dönemlerde bile “medya” sözcüğü kullanılmamaktadır. Türkiye'de özel radyo ve televizyonların açılması ile küreselleşme akımının etkileri, gazete, radyo ve televizyonlar için yeni tanımlamaların ortaya çıkması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu tanımlama da “medya” sözcüğü ile ifade edilmeye başlanmıştır (Gönenç, 2004).

Çağdaş demokratik rejimlerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet haline gelen basın, her dönemde vatandaşla devlet arasındaki ilişkileri düzenleyerek bir kamu görevi yapmakta, demokrasi ve diğer özgürlüklerin korunmasında, öteki güçlerin en büyük destekçisi olmaktadır. Basının bu gücünün farkında olan hükümetler de ideolojik eğilimleri farklı olsa da çoğu zaman basına sansür ve denetim uygulamaya çalışmaktadırlar (Girgin, 2003).

Tarihte bilinen ilk haber toplama ve dağıtma belgesi, Roma Senatosu tarafından İ.Ö. 59 yılında çıkartılan “Acta Diurna-Acta Publica”dır. Bu ilk resmi gazeteden 2000 dolayında kopya çıkarılarak Roma İmparatorluğu'nun her köşesindeki halka açık yerlerde duvarlar asıldığı bilinmektedir. Modern basının başlangıcı ise basın tarihçileri tarafından, haber ve bilgilerin pazarlanmaya başlaması olarak kabul edilir (Girgin, 2003). Baskı makinesinin bulunması basın tarihinde önemli bir noktadır. Bu buluş, 15. yüzyılda gazete ve dergilerin hızla gelişmesine yol açmıştır. Gerçek anlamda süreli yayının doğuşu 17. yüzyıl başlarında mümkün olmuştur. Sonraki yıllarda ise gazetecilik ivme kazanmıştır.

Gerçek anlamda süreli yayının doğuşundan önce 15. yüzyıldan itibaren, 16. yüzyıl boyunca bugünkü gazetelerin ataları sayılan “el yazması haberler” gelişimini sürdürmüştür. Süreli basının doğuşu ancak 17. yüzyıl başlarında olmuştur. Bu türün ilk örneğini Hollanda'nın Anvers kentinde 1605 yılının mayıs ayından itibaren öncelikle düzensiz aralıklarla çıkan Nieuwe Thydinghen oluşturmaktadır (Gönenç, 2004).

Basının bugün de var olan pek çok özelliği, 17. yüzyılda oluşmuştur. Gazetelerin türleri, o dönemde bile çok geniştir. Ancak, siyasal, ekonomik baskılar, sansür, amaç ve içerikte yozlaşma, yüzeysellik 17. yüzyılın basın sorunları olarak döneme damga vurmuştur (Girgin, 2003).

18. yüzyılda basında belirgin bir gelişme yaşanmıştır. Aydınlanma çağı ve felsefi düşüncenin gelişmesiyle beraber gazetelerde de değişim yaşanmıştır. Bu yüzyılda gerçekleşen Fransız Devrimi modern gazeteciliğin gelişmesine yardımcı olmuştur. Krallık döneminin sona ermesiyle birlikte düzenli ve çabuk haber verme dönemi başlamıştır. Özellikle politik konulara yer vermeleri, gazetelerin geniş halk kitleleri tarafından ilgi odağı durumuna dönüşmesine yol açmıştır.

17. yüzyılın başından itibaren ortaya çıkan gazeteler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren seçkinlerin gazetesi olmaktan kurtularak kitle gazetesi olmaya yönelmiştir. Kitle gazetesi; her tabakadan insanla ilgili konuların haber konusu olması, haber yapmada insanın ilgisini çekme ilkesi ve magazinleşme gibi unsurları beraberinde getirmiştir. Teknoloji, gazetenin biçimsel olarak değişmesinde değişiklikler getirirken, gazetecilik bir meslek, gazete ise toplumsal bir kurum olarak toplum içindeki yerini almıştır (Tokgöz, 2006).

Gazetenin kendine göre bir teknolojisinin olması, daha doğru bir deyişle kendine özgü bir baskıya kavuşması, 19. yüzyılda sanayi devriminin etkisiyle matbaacılık alanında görülen teknolojik ilerlemelerle görülebilmektedir. 20. yüzyılda, gazete teknolojik kurum olarak kendini kanıtlamıştır.

Gazeteler, ülke ve dünya haberlerini vermek, çeşitli konularda okuyucuların bilgilerini arttırmak için belirli zamanlarda, çoğunlukla günlük olarak ortaya çıkmaktadır.

Gazetenin çok farklı düzeydeki bireylere, aynı anda yönelmek gibi bir işlevi vardır. Dolayısıyla, içeriğe, anlatımlarda basitleştirme, özetleme, anlaşılabilirlik için bilimsellikten uzaklaşma öğeleri egemen olmaktadır. Gazeteye bilim ve fikir üretilmesi mümkün değildir. Gazete, kamuoyu ve zihniyet oluşmasına katkıda bulunur (Girgin, 2003).

2.2.1. Günümüzde Gazetelerin Özellikleri

Günümüz gazetelerinin özelliklerini irdelemeden önce gazetenin geçirmiş olduğu değişim evrelerini ele almak gerekmektedir. Ülkemizde gazetenin geçirdiği değişim, toplumsal ve siyasal olaylarla yakından ilgilidir. Özellikle 1980 sonrası dönemde gazete ve gazetecilik anlayışında büyük değişiklikler yaşanmıştır.

Türk basını Cumhuriyetle birlikte, yüz yetmiş yılı aşkın tarihinin büyük bir kısmını devlet denetimi altında geçirmiştir. Türk basınında Tek Parti döneminde çoğulculuktan pek söz edilemezken, çok partili yaşama geçişle birlikte medyada çoğulculuğun başladığı söylenebilir. Medyada asıl gelişme İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik gelişmenin başlaması, yeni teknolojilerin ülkeye getirilişiyle birlikte gerçekleşmiştir. (Tokgöz, 2006).

Türkiye'deki gazetecilik tarihinde Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde gerçekleştirilen beş önemli gelişme büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu olayların doğurduğu sonuçlar doğrultusunda yaşanan aşamalarda, İstanbul gazeteleri ulusal nitelik kazanarak etkin birer kitle iletişim aracı haline gelmişlerdir (Girgin, 2001).

Birinci aşama, 9 Ağustos 1928 tarihinde gerçekleştirilen harf devrimiyle Latin harflerinin kabulüdür. Bu değişim, eski gazetelerin çoğunu olumsuz yönde etkilemiştir. Okur sayıları azalan

gazeteler hükümet tarafından maddi anlamda desteklenerek okurun yeni harflere alışmasına katkıda bulunmuştur.

İkinci aşama, İkinci Dünya Savaşı öncesi, matbaalara dizgi makinelerinin girmesiyle yaşanmıştır. Elle dizgi yerine, kelime ve satırların bloklar halinde, makine aracılığıyla dizilmesi, dizgi işlemini kolaylaştırarak hızlandırılmış, ayrıca baskı işlemlerinin daha düzgün biçimde ve daha kısa sürede gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Bu teknik aşama, işçi sağlığı açısından olumsuz gelişmelere yol açmıştır.

Bir başka aşama ise gazetelerin içeriğinde yapılan değişikliklerdir. 1940'lı yıllarda başyazıya dayanan gazete yerine, haber ve fotoğrafa öncelik tanıyan gazete anlayışına geçilmiştir. Bu yeni anlayışa Hürriyet gazetesi öncülük etmiştir. Hürriyet'in bu alandaki başarısı diğer gazeteleri de etkilemiştir. Bu nedenle diğer gazeteler de içerik değişikliğine gitmişlerdir.

Yakın basın tarihimizde en büyük değişim, 1 Mayıs 1948 tarihinde Hürriyet gazetesinin yayımlanmasıyla yaşanmıştır. Hürriyet'in bir kitle gazetesi özelliğini taşıması, geniş halk kitlelerine yönelik ilginç haberler vermesi ve bol fotoğraf kullanmasından kaynaklanmıştır. Gazetenin kurucusu olan Sedat Simavi Hürriyet ile Türk basınına, kısa, öz ve anlaşılır haber, bol fotoğraf, kısa ve siyasi konuların boyunduruğundan kurtarılmış, değişik konulu başyazılar kavramlarını sokmuştur.

Dördüncü aşama ise, 1960'ın ortalarında başlayan ofsete geçiştir. Bu teknoloji değişimini etkileyen faktörlerin en önemlilerinden biri televizyondur. Haziran 1966 yılında Ankara'da kapalı devre televizyon yayını başlamıştır. Bütün ülkelerde görülen "basılı yayın- televizyon rekabeti" olgusu Türkiye'de de yaşanmıştır. Televizyonla rekabet edebilmesi gazetenin görsel öğeleri ön plana çıkarması gerekmiştir.

1970'li yıllarla birlikte Türkiye'de yazılı basında yeni, renkli gazetecilik teknolojisine yatırım yapılmaya başlanmıştır. Basım teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte tirajlar artmış, gazetenin içeriği ve kalitesi iyileştirilmiştir.

Beşinci aşama, 1980'li yıllarda bilgisayar teknolojisine geçilmesidir. Gazete hazırlanmasında bilgisayarların kullanımı, dizgi ile baskıya hazırlık sürelerini çok büyük ölçüde kısaltmıştır. Günümüzde dizgi ve mizanpajın yanı sıra baskı aşamasında da, gelişmiş bilgisayar teknolojisinden yoğun bir biçimde yararlanılmaktadır.

1980'li yıllar, basın için sadece teknolojik gelişmelerin yaşandığı yıllar olarak önem taşımamaktadır. Bu tarihlerde siyasal ve toplumsal alanlarda yaşanan değişimler de basını yakından ilgilendirmektedir.

Toplum içinde çeşitli ve çok sayıda işleve sahip bir toplumsal kurum olan gazete, 1960'lara kadar okuyucuların dertlerine deva olan bir kılavuz gibi işlem görmüştür. 20. yüzyıl içinde geçirilen iki dünya savaşı, gazeteciliği çeşitli yönlerden etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra radyo ve 1929 ekonomik krizinden sonra haber ve aktüalite dergilerinin gazetenin yanında yer alması, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra televizyon, gazetenin kendine çeki düzen vermesini gerektirmiştir. Radyo ve

televizyonun gazetecilik yapmaya yönelmesi, gazetenin toplumda gazetecilik yapan tek kitle iletişim aracı olma özelliğini yitirmesine neden olmuştur (Tokgöz, 2006).

1970’li yılların sonuna doğru Türkiye, Cumhuriyet’in kurulması sırasında benimsediği ekonomik politikaların çağın gereksinimlerine yanıt verememesi sonucu bir krize girmiştir. Toplumsal ve siyasi hayatın tüm alanlarında yaşanan bu kriz 1980’li yılların başında askeri darbeye yol açmıştır (İlgaz, 2000). 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi, Türkiye’nin toplumsal hayatında önemli dönüm noktalarından biridir. Bu tarih yeni bir siyasal dönemin başlangıç tarihidir. 1970’li yılların sonlarına doğru dünya çapında dönüşen ekonomik, siyasal ve ideolojik koşulların sonucunun da etkisiyle değişmeye başlayan toplumsal koşullar, özgül farklılıklarına rağmen, Türkiye’de de yeni-muhafazakar bir ideolojinin yerleşmesini beraberinde getirmiştir (Özbek, 2002). Bu dönemde Cumhurbaşkanının yetkileri Milli Güvenlik Konseyi başkanına, yani Kenan Evren’e geçmiştir.

Bu dönemde Türk basını baskı altında kalmıştır. Bir çok gazeteci ve yazar tutuklanmıştır. Gazetecilere yönelik olan cinayet furyaları da bu dönemde başlamıştır. Kitap ve gazeteler suç araçları olarak algılanmaya başlamıştır. Bu nedenle okuma oranı ve yayın tirajları önemli ölçüde düşmüştür. Yapılan araştırmalara göre 1980-1990 yılları arasında açılan basın davalarının sayısı 2000’in üzerinde olmuştur. 3000 gazeteci, yazar, sanatçı ve yayıncı sanık olarak yargılanmıştır (Sönmezşık, 1999).

12 Eylül Darbesinin ardından siyasal partilerin kapatılması, demokrasinin askıya alınmasıyla medyanın konumunda önemli bir değişiklik olmuştur. Bütün bunlara 1983’te önce Başbakan, 1989’da da Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal’ın medyayı olabildiğince kullanma çabası eklenince, Türkiye medya alanında kurtlar savaşına sahne olmuştur (Tokgöz, 2006). 1980’lerin ilk yarısına baskının ve darbenin damgasını vurduğu söylenebilir. İkinci yarısında ise askeri yönetim yerini daha sivil, çağdaş bir yönetime bırakmış, daha görece bir özgürleşme süreci başlamıştır. Özal dönemiyle hız kazanan liberalleşmenin de bu dönemde etkinlik kazandığı söylenebilir (İlgaz, 2000).

1983 genel seçimleri ile Türkiye’de yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde Milli Güvenlik Konseyi’nin desteğini alan ANAP’ın genel başkanı Turgut Özal yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Özal’ın özellikle ekonomi alanındaki politikaları toplumsal anlamda önemli değişimlere yol açmıştır. Söz konusu yeni hükümet basının alanını kısıtlamaya çalışmıştır. Kağıda yapılan sayısız zamlar gazetelerin ekonomik krize sürüklenmelerine neden olmuştur. 1980’den sonraki dönem basında büyük sıkıntılarının yaşandığı bir dönem olmasına rağmen iletişim alanında sıçramaların ortaya çıktığı bir dönemdir. Toplumsal dönüşümlerle beraber ortaya çıkan “küreselleşme” kavramı medya alanında da kendini göstermiştir. Kitle iletişim araçlarının egemenliği ulusal sınırları aşarak evrensel bir söylem gücü kazanmıştır (Sönmezşık, 1999).

1980’li yıllar Türk basınında değişimi hızlandıran, çeşitli faktörlerin ağırlığını hissettirdiği yıllar olmuştur. Başta askeri yönetimin birtakım yasaklamaları, gazetecilikteki teknolojik ilerlemeler, ekonomik söylemin önem kazanması, gelişen televizyon yayıncılığı ve dışa açılma şeklinde tanımlanan politikalar günümüz gazetesinin gelişim seyrini açıklayabilecek hususlardır. Bu dönemde magazin tanımına uygun yayıncılığın önemli ölçüde kabul görmesi ve bir anda bu tür gazetelerin

yüksek tirajlara ulaşması fikir ve haber gazeteciliği anlayışını derinden sarmıştır. Tüm bunların yanında bu dönemde medyaya damgasını vuran en önemli gelişmenin 80'lere doğru başlayan basın dışı sermayenin sektöre girmesi olduğu söylenebilir (Sönmezşık, 1999). Bu gelişme ile birlikte gazeteler, tek amaçları daha fazla kar etmek olan kuruluşlara dönüşmüşlerdir. Gazeteler, toplumu okumaya ve düşünmeye sevk etmek yerine kar etmek için farklı stratejiler geliştirmeye başlamışlardır. Gazetelerin biriktirilen kuponlar karşılığında okuyuculara daha doğrusu alıcılara promosyon hediyeler vermesi de bu dönemde başlamıştır. Bu örnek gazetelerin sadece kar amacı güden bir yapıya dönüştüklerinin göstergesidir.

1950-1980 yılları arasında Türk basınında gazetecilikten gelme patronlar gündemde olmuştur. 1980 sonrasında ise basında sermayedarların hakimiyeti giderek artmıştır. Bu dönemde gazetecilik dışında faaliyet gösteren büyük sermayedarların, Türk basınına bir şekilde patron olarak girmeleri ve bu kişilerin birden fazla medya organına sahip olmaları basın organlarındaki içerik bozulmalarının başlıca nedenlerinden biridir. Yeni medya patronlarının sahip oldukları basın organlarını kullanarak karlarını arttırmaya yönelik çabaları tüketim toplumu olgusunun güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu sistemde amaç sadece kar elde etmek değildir. Sermaye gruplarının basın patronluğuna yönelmelerinin bir diğer nedeni de iktidarı, ekonomik ve siyasal tercihleri etkileme ve yönlendirme gücünü elde etme arzudur (Yapar Gönenç, 2002). Medyadaki bu ticarileşme ve tekelleşme eğilimleri, ekonomik gücün büyük oranda devletin elinde olduğu, kredi ve ihale gibi konuların iktidarın elinde siyasi bir güç olarak tutulduğu ülkemizde medya ve siyasi iktidarın ilişkilerini değişik şekillerde etkilemektedir. Bu durum yazılı ve görüntülü basının habercilik görevini özgür ve tarafsızca yapmasını büyük ölçüde engellemektedir (Ilgaz, 2000).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise medya patronlarının artık işletmelerini endüstri kompleksi haline dönüştürdüklerini görmekteyiz. Medya sektörü, Babiâli'den İkitelli ya da Güneşli'de yaptırılan "medya plaza"lara taşınmıştır (Tokgöz, 2006).

20. yüzyıl pek çok düşünür tarafından iletişimde patlama görülen bir yüzyıl olarak değerlendirilmektedir. Bu patlamayı hızlandıran etkenlerin en önemlisi, elektronik teknolojisiyle bilgisayarların iletişim alanında yaygın olarak kullanımı olmuştur. Teknolojide yaşanan gelişmeler her alanda olduğu gibi basında da önemli değişimlere yol açmıştır. Bilgisayar teknolojisi, gazetelerin tüm sistemlerini kapsarken daktilo nostaljik bir araç haline gelmiştir. Radyo ve televizyon, bireysel yazarlık yerine kurumsallık ve kolektifliği vurgulayarak elektronik kültürü ön plana çıkarırken, elektronik gazeteye dönüşen geleneksel gazete, yazılı kültürü sürdürme konusunda sıkıntı yaşamaya başlamıştır. Elektronik gazete çalışmaları 1960'ların başından itibaren sürdürülmektedir. Günümüzde elektronik gazetenin en gelişmiş örneklerini ABD ve Japonya'da görmek mümkündür. 1970'li yıllardan itibaren, gazete elektronik gazete olmaya yönelince toplumda radyo, televizyon, video yanında onlar kadar etkin ve önemli bir kitle iletişim aracı olma savaşını sürdürmek zorunda kalmıştır (Tokgöz, 2006).

Teknolojik gelişmeler hızla arttıkça yazılı basın kuruluşları komünikasyona önem vermeye başlamışlar ve çoğu televizyon ve radyo istasyonları kurmuşlardır. 1990'lı yılların başlangıcından itibaren özel televizyon yayını yapan kanalların sayısının artmaya başlaması “gazete-banka-televizyon” bütünleşmesini doğurmuştur. Tüm bu gelişmeler sosyal ve ekonomik gelişmelerle paralel olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin her alanda olduğu gibi basındaki etikisi de tartışmasıdır. Basın, giderek küçülen dünyada uluslararası bir boyut kazanırken, ulusal ve yerel basın da, bu uluslararası yapılanmanın bir parçası olarak, etkinliklerini olanca güçleriyle sürdürme çabasında dırlar (Girgin, 2001).

Gazetecilik, dünyada bir değişim sürecine girmiştir. Gazeteciliğin temel işlevlerinde görülen değişiklikler, enformasyonun artık yalnızca aktarılmasıyla yetinilmeyip, iyi bir şekilde izlenmesinin önemini vurgulamaktadır. Yapılan haberlerde enformasyonun aktarılması yanında, dezenformasyonun kullanımında da artış görülmektedir. Dezenformasyon, eksik, yanlış ya da bir başka deyişle inandırıcı olmaktan uzak bilgilerin, belli bir kitleyi gerçekler hakkında yanıltmak amacıyla yayılmasıdır. Dezenformasyonun niceliğini ve niteliğini yargılamak güçtür ama, potilik amaçlara ya da hedeflere ulaşmak için kullanılan, yalan söyleme hareketi olarak da tarif edilebilir (İnceoğlu & Akıner, 2004). Dezenformasyonun artış göstermesinde 20 Mart 2003'te başlayan ve resmi olarak 1 Mayıs 2003'te bittiği söylenen Irak Savaşı'nın rolü olduğu kadar, terör ve şiddet olaylarının artış göstermesinin de büyük payı vardır (Tokgöz, 2006).

2.2.2. Haber Kavramı

İnsanlar dünyada meydana gelen her türlü gelişmeden bilgilenmek hak ve özgürlüğüne sahiptirler. Kitle iletişim araçları insanların bu temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını sağlamaktadır. Birer kitle iletişim aracı olarak gazeteler de bu çalışmalarını genelde halk adına yapmaktadır. Bu nedenle medya gelişmiş demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak nitelendirilmektedir. Medya kuruluşları bu gücü öncelikli olarak haber ile kullanmaktadır.

“Haber”i tanımlama yönündeki çabaların 19. yüzyılın sonlarına doğru ilk gazetecilik eğitim ve öğretim programlarının açıldığı ABD’de başladığı söylenebilir. Bu yıllarda basılan Amerikan gazetecilik kitaplarında ilk yapılan haber tanımları eğitim amaçlıdır (Tokgöz, 2006).

Kitle iletişim araçlarında yer alan haberler, bireyleri kişisel, yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası düzeyde, toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamdaki gelişmelerden bilgi sahibi yaparlar. Haber, kişileri bilgilendirir, eğitir, eğlendirir, üzer, sevindirir, eyleme yöneltir ya da eylemden uzaklaştırır (Gönenç, 2004).

Gazetecilikte herhangi bir haber mesajının oluşturulması bakımından bilgi alma ve verme işlemleri gerekmektedir. Gazeteciler, okuyucularına haberleri ulaştırmak yani bilgi verme bakımından kendileri de haber alma yani bilgi alma durumundadırlar. Günümüz gazeteciliğinde hem haber haber toplama hem de haber verme süreçleri yer almaktadır (Tokgöz, 2006).

Haber, gerçeğe bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriğidir. Öteki medya içeriklerinin aksine haber, her bireyin kesinlikle gereksinim duyduğu ve bir şekilde bu gereksinimini karşıladığı, çok yüksek tüketim devinimi olan bir içeriktir (Girgin, 2003). Gerçeğin bilgisi gerçeğin kendisi değildir, gerçeği temsil etmektedir. Haber toplumun bilgi ve ilgisini geliştirip dönüştürecek gerçekliğin kurgusal olarak yayımlanacak medya organizasyonunun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır (Rigel, 2000). Haber metinleri gerçekte medya profesyonellerinin belirli tercihlerine, yani bir seçme ve dışlama eylemine dayanan kurgudur. Böylelikle gazetecilerin olaya öznelliklerini ve kurumsal politikalarını katmadan habercilik yapmaları olası görünmemektedir (Cangöz, 2005).

Haberin tanımı üç ana esas üzerinde ele alınıp incelenmektedir. Bunlar haberin genel amacı, içeriği ve tekniğidir.

“Haberin en genel ve en temel amacı, bireylerin bilgi edinme gereksinimlerini karşılamaktır. Bilgili, okuyan, düşünce üreten, yaratıcı toplum sağlıklı bir toplumdur. Yayın organlarında üretilen tüm haberler sağlıklı bir toplumun oluşmasında önemli katkı sağlamaktadır. Bireyler kendilerini biçimlendirecek ve toplum içinde yön bulmalarına olanak sağlayacak bilgileri medya organlarından öğrenmektedirler. Bu bilgilerle ortaya çıkan, oluşturulan görüşler kimi zaman toplumun ortak düşüncesi haline dönüştürülmektedir. Bu nedenle haberin toplumu bilgilendirme gücü haberin genel amacının temelini oluşturmaktadır. Yazılı, görsel-işitsel basın organları bu amaca yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Haber, kamuoyunun bilgilenme gereksinimine yanıt verdiği için içeriği son derece önemlidir. Haberi haber yapan içeriğidir. Haberın içeriğinin oluşumu sırasında, çeşitli haber kaynakları, gerek siyasi mücadelede, gerekse ekonomik alandaki çıkar kavgaları nedeniyle gazetecilere çeşitli haberler aktarmaktadırlar. Bu haberler ya haberi veren tarafından doğrudan ya da gerçeğe çok yakınmış gibi gösterilen yaygın bir söylenti biçiminde olmaktadır. Gazeteci haber kaynağına ya da kendisine bu bilgileri aktaran kişiye güvenip, haberi araştırmadan ya da başka kaynaklardan da doğrulamadan, bu bilgiyi haber yaparsa tek yanlı hareket etmiş olur.

Gazete ve genel olarak tüm kitle iletişim araçları, sosyal problemlere karşı farkındalık geliştirme gücüne sahiptir. Bu farkındalığı yaratmanın en önemli aracı da haberdur. Haber, insanlara toplum hakkında bilgi verir ve insanların dünyayı nasıl gördüğünü aktarır (Bullock & Cubert, 2002). Bireylerin haberlerle olan ilişkisi nedeniyle haber medyanın en önemli silahı haline gelmektedir. Bu nedenle haberin içeriğini düzenlerken gazeteciye son derece önemli sorumluluklar düşmektedir. Gazeteci haberin içeriğini oluşturmak için çalışırken hem çalıştığı medya organı ile olan ilişkilerinde hem de toplum içinde özgür olmalıdır. Haber birbiriyle gerilimli bir ilişki içinde olan üç özgürlük alanıyla ilgilidir. Gazetecilik yaparken “özel hayatın gizliliğinin/dokunulmazlığının” korunmasına önemli gösterilmesi, yani kişinin özel hayatına giren özgürlüklere saygı duyulması gerekmektedir. Bir de gazetecinin bağlı olarak çalıştığı medya kuruluşlarının, kurumsal işleyişince belirlenen özgürlük alanının çizdiği sınırlar vardır. Ayrıca, gazeteciler habercilik mesleklerini icra ederken sadece

kurumlarından değil, diğer kurum ve yapılardan, kendi tercih ve konumlarından kaynaklanan özgürlük ve sınırlılıklarla da karşı karşıyadırlar. Dolayısıyla habercilik yaparken, gazetecinin birbiriyle zaman zaman gerilimli ilişki içerisinde olan bu üç özgürlük alanı içinde hareket ettiğini görüyoruz. Böylelikle, bir yandan habere konu olan kişinin kendi özel dünyasının mahremiyetini koruma özgürlüğünün, diğer yandan gazetecinin bilgi verme özgürlüğünün, ayrıca bağlı olunan medya kuruluşunun dolaylı olarak tanımlamış olduğu haber verme özgürlüğünün çatıştığı; okuyucu ya da dinleyicinin bilgi almaya ilişkin özgürlüğüyle çelişebildiği durumlarla sıklıkla karşılaşmaktayız. Diğer yandan, bu gerilimli durumun tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Dolayısıyla bu gerilimlerin varlığı ve giderilemez olması da haberi kurgusal bir metin haline getirmektedir (Dursun, 2005).

Haberin tanımını oluşturan üç esastan sonuncusu ise haberin tekniğidir. Haber yapılış tekniği açısından, inceleme-araştırma, röportaj, makale türündeki yazılardan farklı bir metindir. Haber, kullanılan dil, bilgilerin metin içine yayılması bakımından belli kurallar ve kalıplara bağlı kalınarak oluşturulan metindir. Edebi anlatımın ön planda olmadığı, açık ve yalın yazılmış, salt bilgi aktarımına dayalı haber kurallarının uygulanışına özen gösterilen, bilgilerin doğru ve yansız aktarıldığı yazılardır” (Gönenç, 2004).

Bir haberin oluşturulması sırasında soruşturma, araştırma ve denetim büyük önem taşımaktadır. Bir gazetecinin haberi irdelerken olayları bir araştırmacı gibi ele alması ve olayı oluşturan öğelerin her birini ayrıntılı biçimde sorgulaması, bütün bunları yaparken de haber özelliklerini ve etik değerleri ön planda tutması gerekmektedir (Yapar Gönenç, 2002).

Haber, metni oluşturulan bilgilerin toplanmasından yapımına, yayın organında değerlendirilmesine kadar önemli bir süreçten geçerek oluşur. Bu süreç, planlama, izleme-bilgi toplama, yazma ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Haberinin oluşumunda ve gazetenin yayına hazırlanmasında planlama son derece önemli bir unsurdur. Planlama, haberin oluşumundan, oluşturulan haberlerin yayın organlarında nasıl ve hangi boyutta yayınlanacağına, sayfaların düzenlenmesine ve yayın organına son şeklinin verilmesine kadar tüm çalışmalarını kapsamaktadır (Gönenç, 2004).

Haberinin oluşturulmasında temel koşul, habere konu olan olayın ya da gelişmelerin hızlı, dikkatli ve titiz bir biçimde izlenmesi, bilgilerin ayrıntılı, eksiksiz, yansız, doğru olarak derlenmesidir. Bu noktada 5N 1K kuralı temel alınarak haber yazılır. Yani “ne, nerede, nasıl, neden, ne zaman ve kim” sorularının yanıtları haberde verilmelidir. Haber yazma tekniğinde uygulanan ilk ve en önemli kural 5N 1K kuralıdır. Haber yazılırken 5N 1K kuralından bir ya da birkaçının unutulması, haberinin eksik ve yanlış yayımlanması anlamına gelir.

Haberini kurgulamak haberini işlemektir. Haberini işlemek demek, verilere dayanarak haber metnine içerik ve anlam kazandırmaktır. Habere ilişkin bilgiler kaynağına inilerek elde edilmeli ve birden fazla kaynaktan da doğrulanmalıdır (Gönenç, 2004).

Haber yazımı, haberle ilgili bilgileri toplamak kadar önemlidir. Hatta bilgilerin elde edilmesinden de önemlidir. Olaylar ve gelişmelerle ilgili ne kadar doğru bilgilere ulaşırsa ulaşılsın, bunların doğru bir kurgu, güzel bir ifade ve haber kurallarına göre yazılmaması durumunda okurlara aktarılmak istenen bilgiler amacına ulaşmaz. Haber, eylem ve anlam bütünlüğü içinde yalın bir dille, açık ve kesin ifadelerle yazılmalıdır.

Tüm yazı türlerinde temel plan olarak kullanılan giriş, gelişme ve sonuç kuralı haber için de geçerlidir. Ancak, farklı bir ifadeyle, farklı kurallara bağlı olarak yazılması haberi öteki yazı türlerinden ayırır. Özellikle polisiye ve adli haberlerin oluşturulmasında önemli kurallar vardır. Sanık ve mağdur durumunda olan kişilerin 18 yaşından küçük olması durumunda ad ve soyadlarının sadece baş harfleri yazılmalıdır. Bu kural yazı tekniğinin ötesinde basın ve ceza yasası hükümleri açısından bir zorunluluktur. Aksi davranış cezayı gerektirir (Gönenç, 2004).

Her haber belli bir anlatım biçimi içinde aktarılır. Bu anlatım, haberlerde yer alan olayları ve gerçekleri hikaye etmek, özetlemek için kullanılmaktadır. Haber, kurgusal metindir. Bu nednenle, haberlerin tüm kurgusal metinlerde olduğu gibi bir söylemi vardır. Haberler özetledikleri, hikaye ettikleri olaylara, gerçeklere anlam kazandırır. Bir yandan, haberin söyleminin içinde yer alan anlatımla olaylar ve gerçekler kurulur, canlandırılır, insanlara aktarılır. Diğer yandan ise, haberlerin söylemi içinde egemen söylemler doğallaşır, egemen ideoloji yeniden kurulur (Tokgöz, 2006).

Gazeteci, haber metnini oluştururken dikkat etmesi gereken unsurlardan biri de haberin boyutunun ne kadar olması gerektiğidir. Haberin boyutu, habere konu olacak, olay ya da gelişmenin boyutu ve içeriği ile ilgilidir. Bir olayı ya da gelişmeyi uzun uzun anlatıp okurların kafasını karıştırmak, uzun süre olayda takılıp kalmasına yol açmak doğru bir haber yazma yöntemi değildir.

Haberin, medya organizasyonlarının diğer enformatik ürünlerinden daha inanılır, formel ve prestijli olduğunu savunan görüşe göre bu durumun ardında gerçeklik boyutu ile ikna edici içeriğindeki özellikler bulunmaktadır. Devam eden olaylar ile ilgili doğrudan betimlemeler yapmak, yakın görgü tanıklarının ifadelerine başvurmak, insanlar, olaylar ve diğer durumlar hakkında sayılar kullanmak gibi kesin işaretlere başvurmak, uzman ve profesyonellerin bilgisine yer vermek ve kaynaklardan doğrudan aktarmalar yapmak haberin içeriğinin inanılır, ikna edici ve anlaşılır olması için kullanılan stratejilerdir (Rigel, 2000).

Haberin boyutu ve içeriği açısından gazetelerde yayınlanan haberlerle radyo ve televizyonda yayınlanan haberler arasında farklılıklar vardır. Radyo ve televizyonlarda yayınlanan haberler iki-üç dakika içinde anlatılıp geçilir. Görsel malzemesi olan haberlerde ise görsel malzemenin üzerine ses girilerek sunucu tarafından okunur. Bu nedenle radyo ve televizyonlarda haberin çok derinliğine inilmemektedir. Gazetelerde ise durum farklıdır. Olay ve gelişmelerin önemine göre haberlerin boyutları belirlenir (Gönenç, 2004).

Hedef kitle duyduğu ya da gördüğü şeylere okuduklarından daha çok inanmaktadır. Bu olgu radyo ve televizyonlar için önemli bir avantajdır. Fakat gazete metinleri de tekrarlarla ya da alışılmış simgelerle bilgiyi daha farkına varılabilir, daha anlamlı ve unutulmaz hale getirebilir (Bullock &

Cubert, 2002). Gazetelerin başta haber olmak üzere tüm yazılarında ayrıntıya inmesi, tarafsız davranması, halkın istek ve beklentilerine uygun yayınlar yapması gibi bir olanağı vardır. Bu da gazeteler için önemli bir olgudur. Ayrıca gazeteler yazılı yayın organları olduklarından arşivleme olanağını sunmaktadırlar. Böylece tarihe ışık tutup bilgi ve belge oluşturmak gibi önemli bir görevleri de bulunmaktadır.

Haberin başlığı ve haberde kullanılan resim, haberi oluştururken üzerinden durulması gereken önemli bileşenlerdir. Haberin fotoğraf, alt başlıklar ve başlık gibi bileşenleri haberin önemini ve değerini arttırmaktadır (Segvic, 2005). Haberin başlığı metinden daha önemlidir. Çünkü okuru metne çeken genellikle başlıktır. Başlığın temel amacı, haberin özetini verip habere çekicilik kazandırmaktır (Yapar Gönenç, 2002). Bu nedenle haber başlıklarında kullanılan ifadelerin özenle seçilmesi gerekmektedir. Haber başlığındaki ifade açık, anlaşılır, ilginç ve kesin olmalı, metinle çelişmemeli ve haber metnini okumaya isteklendirmelidir (Schneider & Raue, 2000).

Gazetelerin birinci sayfalarında özel olarak bahsedilmesi gereken başlıklar vardır. Bunlar manşet ve sürmanşettir. Basın Sözlüğü'nde yapılan tanımları şu şekildedir (1998): Manşet, gazetelerin ilk sayfalarının üst bölümüne iri puntolarla konulan başlık. Sürmanşet, birinci sayfada büyük puntolarla gösterilen en önemli haberin kimi zaman gazete başlığının üzerinde yer alan bir başlıkla verilmesi.

Haberde kullanılan resim de en az haberin başlığı kadar etkili bir araçtır. Gazetecilik, haber ile fotoğrafın birlikte kullanılmasıyla tarihe tanıklık eden meslektir. Haberi güçlendirmek için kullanılan fotoğrafın etkisi tartışılmazdır. Fotoğrafın zihinlerde kalıcı etkisi habere oranla çok daha fazladır (Rigel, 1993). Çünkü görme konuşmadan önce gelmiştir. İnsanlar konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir (Berger, 2002). Okuyucu haberin özü dışında hiçbir cümlesini ertesi gün tam olarak hatırlamaz. Ancak fotoğraf yarattığı etki nedeniyle yıllarca akıldan silinmez (Rigel, 1993).

Fotoğrafın altında yer alan yazı fotoğraf kadar önemlidir. Fotoğraf altı yazısı, bir gazetenin ya da derginin her sayfasında genellikle ilk önce okunan metindir. Eğer bu yazı bir sayfada dikkat çeken bir fotoğrafın altındaysa, büyük bir olasılıkla başlıklardan da önce okunan ilk metindir. Fotoğraf altı yazılarında fotoğrafın ne olduğunun açıklanması, kesin bilgi verilmesi ve başlıkta ya da girişte kullanılan ifadelerin tekrarlanmaması gerekmektedir (Schneider & Raue, 2000).

Medyada nesnel gerçeklik iddiasının en yoğun olduğu tür haberdir. Ancak çoğu zaman görsel tasarımlar yoluyla haberin nesnellikten uzaklaştırıldığını söyleyebiliriz. Gazetecilik meslek kodlarının en bilinen ve tekrarlananı haberin nesnellik ve gerçeklik taşıdığı iddiasıdır (Dursun, 2005). Okuyucunun haber ve yazar hakkındaki ilk izlenimlerini edindiği ilk düzeyi, okuyucunun habere konu olan durumun nitelikleri hakkında bilgi edinmesini sağlayan ikinci düzey izler. Okuyucunun bilinçsizce yönlendirildiği üçüncü düzeyi ise sunum özelliklerinin bir sonucu olarak da görülebilir (Kurtoğlu, 2003).

Yayın organlarında yer alan, başta haber olmak üzere her türlü yazıyı değerlendirmek, genel yayın müdürü ile yazı işleri müdürlerinin yetki ve sorumluluğunda olan bir çalışmadır. Haberin yayın

organlarında değerlendirilmesi; haberin gazete sayfalarında, televizyonların ve radyoların haber programlarında yer alması demektir. Editoryal süreçte ise hangi olayın habere dönüşüp, hangisinin dönüşmeyeceğine, başka bir deyişle, yayımlanıp yayınlanmayacağına karar verilir.

Yayın organlarında sabahları haber değerlendirme toplantıları yapılır. Bu toplantıya genel yayın müdürleri, yazı işleri müdürleri, sayfa editörleri, sayfaların tasarımını yapan sekreterler, haber üreten birimlerin şefleri katılır. Haber üreten birimlerin müdür ya da şefleri o gün verecekleri özet haberler ile izlenen haberler konusunda toplantıda bilgi verirler. Bu toplantıdan sonra genel yayın müdürü ile yazı işleri müdürleri, toplantıda haber üreten birimlerin sundukları gündem çerçevesi içinde haberlerin sayfalara dağılımını yaparlar (Gönenç, 2004).

Özellikle gazetelerde birinci sayfanın tasarımına, haber ve fotoğraf dengesine önem verilir. Okuru ilgilendiren hareketli, haberle bütünleşen ve olayı yazı kadar iyi anlatan, anlamlı görsel malzemeler seçilerek sayfalar tamamlanır.

Haberler, bireyin düşüncelerini ve duygularını çok kesin etkiler altında bırakabilmektedir. Bireyin edilgenliğe sürüklenmesi, tepkisizleştirilmesi, onun bilinçaltına çoğu kez farkında olmadan yerleştirilen imgelerle sağlanmaktadır. Ancak bilinçaltını en çok besleyen öge, yine de haber olmaktadır (Girgin, 2003).

Hedef kitlenin kimliği, toplumun yaşam biçimi, gelenekleri, olayın niteliği, haberin kaynağının kimliği, haberin yazılmasını isteyen çıkarı, hükümetin tutumu, verilen bilginin özelliği, neyin gizli tutulduğu, ekonomik durumun halk üzerindeki baskısı, haberi etkileyen dış güçlerdir (Girgin, 2003).

Yukarıdaki bilgiler ışığında ve alanda çalışanların görüşleri doğrultusunda haberin kesin ve net bir tanımının yapılmasının imkansız olduğu yönünde bir görüş vardır. Çünkü haber kavramının tanımı, bireysel, toplumsal ve kültürel farklılıklara göre değişebilmektedir. Dünyadaki gazeteci sayısı kadar haber tanımı yapılabileceğinin mümkün olduğunu savunan görüşler dahi vardır (Yapar Gönenç, 2002). Farklı tanımların yapılmasına rağmen haberin değişmeyen beş özelliği vardır: gerçeklik, yenilik, ilginçlik, önemlilik, anlaşılabilirlik.

Gerçeklik, haberin olmazsa olmaz nitelikli temel ilkesidir. Haberin gerçekliği, haber kaynağının güvenilirliğinin yanı sıra habercinin kişilik yapısına, deneyimlerine, kişisel ya da toplumsal beklentilerine ve etik değerlerine bağlıdır.

Haberin yenilik özelliği haber türlerine göre değişmektedir. Haberler genelde üçe ayrılmaktadır: eylem haberleri (trafik kazası), söylem haberleri (konferanslar), eylem-söylem haberleri (tören haberleri). Bu çerçevede haberin yeni olması ya eylem ya da söylemin yeni gerçekleşmesi ile ya da bunlar eski olsa bile, yeni farkedilmiş ve yeni ortaya çıkmış olması ile görülür (Girgin, 2002).

Haberin ilginçlik özelliği ise kişisel ya da toplumsal gereksinimlere cevap vermesidir. “Haber dilinde ilginçliğin en belirgin tanımını, New York Sun’da gazeteci John Bogart 1880 yılında ‘Köpek insanı ısırırsa haber değil, insan köpeği ısırırsa haberdir’ diyerek yapmıştır” (Yapar Gönenç, 2002).

Bir haberin önemli olması, toplumsal, siyasal, ekonomik ya da kültürel yaşamı doğrudan etkilemesi ve bu alanlarda herhangi bir gelişmeye ya da değişmeye yol açması ile bağlantılıdır. Olayın ölçüsü ve sonuçları önemlilik özelliğinin kriterlerindedir.

Haberin son özelliği olan anlaşılabilirlik dilin kullanımı ile yakından ilgilidir. Haberi biçimlendirirken kelimelerin ve cümlelerin yanı sıra haberin bir bütünlük içinde anlam taşımaya özen gösterilmelidir (Girgin, 2002).

Haberin kamu yararına olması da haberin özellikleri arasındadır. Habere konu olan bazı olaylarda bireyin kişilik haklarına saldırıda bulunmuş olsa da kişinin hakları kamu yararı adına feda edilebilir. Bu durumun gerçekleşmesi için haberin verilmesinde bir kamu yararı bulunması gerekir.

Gazetecilikte, genellikle haber, olay veya olayların hikayesi ve özeti şeklinde tanımlanmaktadır (Tokgöz, 2006). Olay, genelde çeşitli olguların belirli bir yer ve zaman içinde oluşmasıdır. Önemli olan haberde olayı oluşturan olguların niteliği ve anlamını belirli bir yapı çevresiyle olan ilişkisinin kurulmasıdır. Gazetecilikle yapılan olayları haber olarak biçimlendirmektir. Olayı, meydana geldikten sonra gözlemekle, izlemekle görevlendirilen gazetecinin, gözlemciliği, izlemede gösterdiği dikkatin pek çok noktanın aydınlatılmasına neden olabileceği açıktır. Bu nedenle, olayı yapan olguların gözlenebilme ve görülebilme nitelikleri değerlendirilebildiği ve ortaya çıkarılabildiği ölçüde, gazetecinin görevi olayı esas çerçevesi içine oturtarak haber yapmaktır (Tokgöz, 2006).

Olaylar haberin hammaddesini oluşturur. Haber olayla özdeş olmadığı ve olamayacağı için haberde gerçek payı değişkendir. Gerçek kalıcı, haber uçucudur. Gazeteci haber yapabilmek için eline geçen olaya ait olgular arasından bir seçim yaparak, olayı esas çerçevesinde oturtabilmek için doğal olarak olayın ardında yatan geröeklere anlam vermek durumundadır. Gazetecinin olayı mümkün olduğu kadar aslına sadık olarak verebilmesi için haber ve gerçek arasındaki ilişkiyi kurması gerekmektedir (Tokgöz, 2006).

Haberin genel bir tanımı şu şekilde yapılabilir:

“Gazeteciliği meslek edinmiş kişilerin, haber konusu olarak seçtikleri konularda topladıkları ve kurallarına göre biçim verdikleri, yine gazeteciliği meslek edinmiş kitle iletişim araçlarının sorumluları tarafından seçilerek, yazılı, görüntülü ya da sesli iletiler halinde, okuyucu, izleyici ya da dinleyiciye ulaştırılan bilgiler” (Girgin, 2002).

2.2.3. Haber Değeri Olarak Çocuk

Haberin pek çok tanımı olmasına rağmen, birçok eylem ya da söylemin hedef kitlelere ulaşması, “haber değeri bulunmadığı” gerekçesiyle engellenmekte ya da ertelenmektedir. Kısacası herhangi bir eylem ya da söylemin, hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gereken özellik, “haber değeri”dir. Haber değeri olarak adlandırılan şey, kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır (Girgin, 2003).

Haberi tanımlama yerine kullanılan bir yaklaşım, haberin içinde yer alan bazı temel öğeler olan haber değerlerine eğilmedir. Bu yaklaşım şeklinin amacı, haberciliğin dayandığı temel ilkelerin ne olduğunu göstermektir. Batı dünyasında yaygın ve evrensel bir kullanım kazanmış olan bu yaklaşım, insanın ilgisini çekmeye yönelik haber anlayışının değerlendirilmesi ve tartışılmasıdır. Haberin içinde yer alan temel öğeler olan haber değerlerini dikkate alan bu yaklaşım haberi tanımlamaktan çok haber kavramını açıklama çabasıdır. Haberde bulunması gerekli öğeler olan, haber yapılırken haberciliğin temel ilkelerini oluşturan haber değerlerini, beş ana kümede toplamak mümkündür: zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme. Haberin insanın ilgisini çekme ögesi, diğer öğelerde yer almayan, insanın ilgisini çeken noktalara yöneliktir. Olağandışılık, macera, serüven, heyecan, görülmeye değer şeyler ve aşk sürekli olarak insanın ilgisini çeken konular arasındadır. Çocuklar da insanların ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır (Tokgöz, 2006).

Henüz gerçekleşmiş ve olağandışı bir olayın habere dönüşmesi için öncelikle yayınlanmış olması gerekir. Yani haber, bir seçme ve reddetme sürecinin ürünüdür. Yeni ve doğruluğu ispatlanmış bir olayın haber olabilmesi için içinde bazı haber değerlerini barındırması gerekir. Çok sayıda insanı ilgilendirmeyen ve ilginç olmayan olaylar haber olamaz (Arsan, 2005).

Haber öyküsünün pazarlanması için medya ürünlerinde dolayımamaya ihtiyaç vardır. Dolayımama, medya içeriğini oluşturan metinlerle, tüketici arasındaki bağı kuran dizidir. Dolayımama ile içerik, medya tüketicisine uygun hale getirilir. Dolayımama haberde iki kez gerçekleştirilmektedir. Birinci aşamada bilgi enformasyona, olay öyküye, kaynak aktöre, ilgi eğlenceye dönüştürülmektedir. Bu aşamada olumsuzlama vardır. Anlam boşalması oluşur. İkinci aşamada ise dolayımama medya organizasyonunun yapısına, teknoloji kullanımına, yayın kimliğine ve yayın politikasına göre gerçekleştirilir (Rigel, 2000). Bu dolayımama işlemi ile haberin gazete okuyucuları için okunmaya değer hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Haber değeri, endüstrileşmiş haber kuruluşlarının, üretim aşamasında kullandıkları formattır. Habercinin kişisel değer yargısının yanına, yine haberciler tarafından getirilen başka değer yargılarıdır. Bu değer yargılarının zamana, zemine ve toplumlara göre değişikliklere uğradıkları ya da yerlerini yenilerine bıraktıkları bilinmektedir (Girgin, 2003).

Medya araştırmaları bize seçimin, sunumun ve haber değeri olduğu farzedilen olayın yapılandırılmasının dahi bazı kesin kuralların konusu olduğunu öğretmiştir. Toplumla ilgili haberler ve diğer bilgilerin sunulması haber değerine bağlıdır. Örneğin suç, sadece genel haber anlatımlarının bir parçası değildir. Kitle iletişim araçları arasında varolan rekabetin amacı olarak bilinçli yapılmış bir tercihtir. Tüketiciler yani okuyucular için haber sadece bilgi vermek için değil, aynı zamanda heyecan ve eğlence vermek için de oradadır (Pfeiffer, Windzio ve Kleimann, 2005)

Haber değeri, çoğu zaman hedef kitlenin profiline uygun olarak yapılandırılır. Bir gazete ya da derginin habere değer olarak seçtiği konular hitap edilen hedef kitlenin kim olduğuna ve ne beklediğine göre değişmektedir.

Habere değer olan konular, bazı iletişimciler tarafından şöyle belirlenmiştir: 1. yenilgi, başarısızlık karmaşa, gerilim. 2. ülkeye, kültüre, coğrafyaya yakınlık ve yerellik. 3. yenilik, güncellik. 4. başarı, toplum üzerine etki. 5. olağandışılık, duygusal yönden ilgi çekicilik (Girgin, 2003).

Olağandışı, inanması güç veya utanç verici olan olaylar haber olarak yayınlanırken söz konusu suç veya felakete karşı aşırı detaylı ilgi oluşturulmaya çalışılır. Ayrıca haberin dili, okuyucuyu tahrik etmek ya da heyecanlandırmak için kullanılır (Cheit, 2002). Gazeteci tarafından işlenen haberin okuyucunun ilgisini çekmesi için yapılandırılması çok önemlidir.

Günümüzde gazetecilikte insanın ilgisini çekme olgusu, mesleğe tümüyle egemen olmuştur. Yeni konular insanın ilgisine yöneliktir gerekçesiyle haber değeri kazanmaktadır. Gazetecilikte, insanın ilgisini çekme, kamunun ilgisine yönelme şeklinde algılanmaktadır. İnsanın ilgisini çekme, gazetecilikte izleyiciyi çekmekle beraber, haber değerlerini saptırdığı, karıştırdığı ve basitleştirdiği üzerinde durulmaktadır. Günümüzde haberlerin içine insanın ilgisini çeken öğeleri sığırma etmek en çok başvurulan yol haline gelmiştir. İnsanın ilgisini çekmenin belirli sınırları olmalıdır. Haber değerini belirlemede kullanılacak ölçütleri ilgililik-ilginçlik ekseninde değil de, önemlilik-anlamlılık ekseninde oturtmak gerekmektedir (Tokgöz, 2006). Aksi takdirde haberin amacı “bilgi verme” olmaktan çıkar.

Dünyadaki çocuk haberleri, medyadaki haberlerin gündemlerinde ilk sırada yer almaktadır. Fakat bu durum dünyadaki çocuk sorunlarının çözümüne yönelik bir etki yaratmamaktadır. Bunun nedeni medyanın kullandığı dildir. Haberin kurgusu dramatik olduğu için okuyucu ya da izleyici olayın gerçekliğinden uzaklaşır. Haberin objeleri soyutlaştıkça haberin arka planı ve anlamı da kaybolur (Şirin, 2006).

Medya dünyayı, bir uçta bebeklik, diğer uçta yetişkinlik ve orta yerde ergin çocukluğun yaşandığı bir enformasyon dünyası biçiminde kodlar. Enformasyon toplumunda medyanın yerleştirmeye çalıştığı her yaştan, her toplumsal ve sosyal çevreden, her kültür düzeyinden tüm bireylere aynı kaynağın mesaj vermesi ise, çocuk ve yetişkin arasındaki farkı ortadan kaldırmaya yönelik olması bakımından önemlidir (Şirin, 2006).

Yeni dünyada çocuk, medya sayesinde her yerededir. Şiddetin ortasında, açlığın eşliğinde, politikacının kucağında, sokakta ve her yerde. Artık çocuklar toplumun görmeye alıştığı gösteri nesneleri haline gelmiştir. Medya, yalnızca her zamankinden farklı, haber değeri olan, toplumsal algıyı etkileyen olaylar hakkında haber yapmaktadır (Boulahanis & Heltsley, 2004). Çocukların haberlerde kullanılmasının nedeni ise haberi aydınlatma özelliğinden çok haber değeri olarak önem taşımasından kaynaklanmaktadır (Moeller, 2002).

Susan Moeller’in “A Hierarchy of Innocence” (Masumiyet Hiyerarşisi) adlı makalesinde medyanın, çocukları olaylardaki dolaylı meselelerde spesifik çocuk sorunlarından bağımsız olarak kullandığından bahsedilmektedir (Moeller, 2002). Söz konusu makalede Amerika’da üç hafta boyunca uluslararası haberlerde çocuğun ne şekilde yer aldığına ortaya konduğu çalışmadan bahsedilmektedir. Çalışmanın yapıldığı dönemde Kosova Savaşı’nın olması sonuçlarda açıkça etkisini göstermektedir.

Bu çalışmada çocukların medyada yer almasıyla ilgili beş kategorinin varlığından söz edilmektedir (Moeller, 2002):

1. Çocuklar, ülkenin gelecekteki refahının taşıyıcıları olarak kullanılmaktadırlar. Örneğin Kosova Savaşı sırasında çocuklara kara mayınları ile ilgili eğitim verilerek çocukların ülkenin geleceğinde rol oynaması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Çocuklar mağdur rolünde kullanılmaktadır. Mağdur, çocuk olduğu zaman felaket özellikle olduğundan fazla görünür hale gelir. Hatta muhtemelen ailesinden birinin ya da bir yetişkinin mevcut olduğu fakat felaketi önlemek için çok az şey yapabildiği felaketin görünümü daha da yoğun olur. Okuyucular ve izleyiciler faillerden irkilmeye teşvik edilir. Özellikle çok sayıda zanlının ve mağdurun yer aldığı olaylar haber değerine sahip olurlar (Cheit, 2002).

3. Çocuklar “kurtarılan mağdurlar” olarak gösterilmektedir. Yabancılar ve genel olarak yetişkinler insancıl, politik, askeri, ekonomik vb. tepkiye iteklemek için kullanılmaktadırlar. Kosova kampındaki 13 yaşındaki bir kızın muhabire “Özgürlüğüm için Bill Clinton’a teşekkür etmek istiyorum.” demesi çocukların “kurtarılan mağdurlar” olarak medyada kullanıldığının göstergesidir. Dehşet öyküleri, sadece uluslararası tepkiyi kışkırtmak için değil ülke içinden gelen tepkileri ispat etmek için de kullanılmaktadır.

4. Çocuklar “melek” olarak tasvir edilmektedirler. Onların masumiyeti, özellikle de tasvir edilen masum çocuk bir bebek olduğunda, kötü adamları ve suçları karartır. Melek olarak tasvir edilen çocuk bazen olduğundan daha yaşlıdır. Çünkü yara izlerini, mücadeleyi, sorumlulukları ve kederi taşımak zorundadır.

5. Çocuklar çok açıkça “fırsatın hedefleri” olarak kullanılmaktadırlar.

İnsanların çaresiz çocukların görüntülerini görerek etkilenmeleri için çok fazla neden vardır. Çocuklar hakkındaki hikayeler eninde sonunda bireyler olarak ve politik kültür olarak bizimle ilgilidir. Mağdurların çocuklar gibi özel gruplarına karşı işlenen suçlar diğerlerine göre daha fazla dikkat çekmektedir. Genç ve yaşlı mağdurların haber yapılması diğer mağdurlara göre daha olasıdır (Cheit, 2002).

Görece daha büyük olan onlu yaşlardaki çocukları “masum” olarak nitelemek gittikçe zorlaşmaktadır. Şiddet içeren video oyunları, çağrı cihazları, cep telefonları onlu yaşlardaki çocukların yaşam şekilleri haline gelmiştir. Bunun yanında bazı onlu yaşlardaki çocuk görüntüleri medyanın daha sorunlu çocuklar ile ilgili tasviri haline gelmiştir. Genç katiller ve çete üyeleri gibi tanımlamalara maruz kalmışlardır. Bu sözde sofistike ya da reşit olmayan kabahatlerin görüntüleri insanları çocukluğun esas masumiyetine olan inançtan uzaklaştırmamalıdır (Moeller, 2002).

Çocuk cinsel istismarı gibi duygusal yanı ağır basan, çarpıcı haberlerin çok güçlü bir haber değeri olduğu çok açıktır. Medya, görünüşte saf ve masum mağdur ile şeytani suçluyla ilgili olayları haber yapmayı tercih eder. Bu durum çocuklarla ilgili haberlerin medyada çok fazla yer almasını destekler. Bu gibi haberlerin ahlaki anlamı çok fazladır. Bu haberler, garipliğe, olağandışıya, dramatikliğe ya da şöhrete yol açmak için vesile olur (Cheit, 2002).

Moeller'in yukarıda bahsedilen makalesinde "masumiyet hiyerarşisi" kavramından söz edilmektedir. Bu hiyerarşi, masumiyeti basamaklandıran bir yapıdır. Masumiyet hiyerarşisi, bebeklerle başlar. Azalan sırada şöyle devam eder: 12 yaşına kadar olan çocuklar, hamile kadınlar, onlu yaşlardaki kız çocuklar, yaşlı kadınlar, diğer tüm kadınlar, onlu yaşlardaki erkek çocuklar ve diğer tüm erkekler (Moeller, 2002). Gazetelerin de haber değeri anlayışı bu sıralamaya paraleldir. 10 yaşındaki bir kız çocuğunun masumiyeti 16 yaşındaki bir erkek çocuğuna göre haber değeri açısından daha fazladır. Masumiyet hiyerarşisinde üst sıralarda yer almak daha fazla haber değeri taşımak anlamına gelmektedir. Haber değeri, mağdurun masumiyeti ve zanlının şeytaniliği ile doğru orantılıdır. Çekilen acının veya uygulanan şiddetin oranı, mağdurun yaşı ve cinsiyeti haberin değerini belirlemektedir.

Medya için çocukların travmalarını ve yaşantılarını kurcalamak doğal ve olağan bir durumdur. Fakat bu durum kaçınılmaz değildir (Moeller, 2002). Medya çocukları sıklıkla sadece "sessiz mağdurlar" ya da "sevimli masumlar" olarak tanımlanmaktadır. "Masum çocuk" kavramı, gelişmiş ülkelerde politikacılar ve medya tarafından harekete geçirilmiştir (Selwyn, 2003). Medya profesyonelleri çocukların kişisel varlıklarına saygı duyulmasına layık olduklarını halka hatırlatmalıdırlar (UNICEF, 2005). Medyanın kendisi de çocukların kişisel varlıklarına saygı göstermek zorundadır. Özellikle mağdur durumdaki çocuklarla ilgili haberlerin ne şekilde yayınlanması ile ilgili medya çalışanlarının özel olarak eğitim alması gerekmektedir. Böylelikle mağdur olduğu için habere konu olan çocuğun ikincil mağduriyet yaşama riski en aza indirilmiş olacaktır (Collings, 2002).

Yapılan haberlerin çocuk haklarını gözardı etmeden kurgulanması gerekmektedir. Çocuk haklarının öncelikle insan hakları olduğu unutulmamalıdır. Genellikle yapılan haberlerin içeriğinde bir hak ihlali olup olmadığı bilinmemekte ya da ihlalin olup olmaması önemsenmemektedir. Çocuklarla ilgili haberlerde birinci amaç daha fazla ilgi çekmek ve beraberinde daha yüksek kazanç sağlamak olduğu sürece medyanın çocuk haklarına duyarlı olması beklenemez. Bu tür bir anlayış, çocuğu sadece haberin nesnesi ya da haber değeri olarak algılar ve çocuğun insani haklarını gözardı eder.

Diğer taraftan medya kimi zaman çocukları çok tehlikeli varlıklar olarak tasvir eder. Medyanın çocuklarla ilgili haberlerdeki üslubunda bir ikilik vardır. Kimi zaman dünyanın en masum varlıkları olarak nitelendirilen çocuklar, toplumun onaylamadığı bir olaya karışıp haber oldukları zaman tüm masumiyetlerini kaybederler. Çünkü mağduriyet halinin saflığı kültürel bir gereksinimdir. Mağdurlar masum, kurtarıcılar kahraman olmalıdır. Mağduriyet halinin sadece gerekçesiz veya masum çilenin olduğu durumlarda varolduğu farzedilir (Moeller, 2002). Örneğin suça karışmış bir çocuk, tüm masumiyetini kaybetmiş olarak gösterilir.

Gazeteciler insan haklarının savunucularıdır. Halkın gözü, kulağı ve sesi gibi hareket ederler. İktidarın suistimallerine ve insan haklarına dikkat çekerler. İşleri aracılığı ile hükümetleri ve sivil toplum örgütlerini insanların yaşam kalitesini arttıracak değişikliklere etki etmek için cesaretlendirirler. Gazeteciler, fotoğrafçılar ve program yapımcıları sıklıkla kontrollerinin ötesindeki olaylara kapılan ya da yetişkinler tarafından istismar edilen çocukların kötü durumlarını teşhir ederler.

Oysa çocukların bakış açısını dikkate almak gerekmektedir (UNICEF, 2005). Medyanın çocukların varlığı olaylarla bütünleştiği zaman çocukları hikayelere dahil etmesi önemlidir (Moeller, 2002). Çocukların da medyada hakkettikleri şekilde yer almaları gerekmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında, üç farklı yayın grubuna ait olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan çocuk haberleri ele alınmıştır. Çalışmada 1006 haber ve bu haberlerde yer 1619 çocuk üzerinde inceleme yapılmıştır. Anılan gazetelerde, bildirilen süre içinde yer alan çocuk ile ilgili tüm haberler “İçerik Analizi” yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik Analizi yönteminin uygulanması, çocuklarla ilgili yapılan gazete haberlerinin derinlemesine incelenmesini sağlayarak medyada çocukların ne şekilde yer aldığını belirlemeye yöneliktir.

İçerik analizi (çözümlemesi); yazılı, görsel ve işitsel alanlardaki yayınların irdelenmesini amaçlamaktadır. İletişim alanında oldukça yoğun olarak kullanılır. İçerik çözümlemesi, bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve anlamlı çıkarımlar yapabilen, güvenilir sonuçlar vermesi beklenen bir araştırma tekniğidir. Analiz edilecek içerik; gazete, dergi, poster, internet sayfası, reklam, radyo ya da televizyon programı, film ve fotoğraf gibi çok çeşitli şekillerde olabilir. Sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşım olan içerik analizi; bu materyallerin satır arası mesajlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Her içerik çözümlemesi beş aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama araştırma evreni ve örneklemin belirlenmesi, ikinci aşama çözümlemenin dayandığı verilerin belirlenmesi, üçüncü aşama sınıflama sisteminin oluşturulması, dördüncü aşama kodlama ve beşinci aşama çözümleme safhasından oluşmaktadır (Karaçor, 2000).

Söz konusu yöntemle ilişkin pilot çalışma, 23-30 Haziran 2006 tarihleri arasında yukarıda adı geçen gazetelerde yer alan çocuğa ilişkin tüm haberlerin içerikleri analiz edilerek gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla içerik analizinde ele alınacak parametrelere ilişkin bir çetele ortaya çıkmıştır. Çeteleye işlenen veriler kodlanarak ana çalışmanın veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu tarihler arasında yapılan pilot çalışmada 23’ü Zaman, 20’si Hürriyet, 6’sı Cumhuriyet Gazetesi olmak üzere toplam 49 haber analiz edilmiştir. Pilot çalışmadan elde edilen veriler kodlanarak ana çalışmada kullanılacak olan kodlar oluşturulmuştur. Ana çalışma sırasında da kodlama listesine eklemeler yapılması gerekmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışmada 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında, üç farklı yayın grubuna ait olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan çocuk haberleri ele alınmıştır. Anılan gazetelerde, bildirilen süre içinde yer alan çocuk ile ilgili tüm haberler değerlendirmeye alınmıştır. İstatistiki değerlendirme aşamasında “genel ve kitlesel çocuk haberleri” ile asıl haber türleri dışında kalan “diğer” haberlerin istatistiki değerlendirmeye alınmamasına karar verilmiştir. Böylelikle toplamda 1543 olan haber sayısı 1006’ya düşmüştür. Bu durum daha sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesini sağlamıştır. Haber sayısı hesaplanırken haberin aynı gün aynı gazetede birden fazla yayımlandığı da hesaba katılmıştır. Bu durum bir haberin hem birinci sayfada hem de iç sayfalardan birinde yer alması şeklinde görülmektedir. Böylesi haberler iki kez sayılmış, haber sayısı gazetede yer alma sayısına göre hesaplanmıştır.

1006 haberle ilgili olarak yapılan istatistiki çalışmada “haberlin konusu”, “haberlin sunum şekli”, “haberlin kaçınıcı sayfada yer aldığı” gibi habere yönelik ve “çocuğun haberdeki konumu”, “çocuk için kullanılan sıfatlar”, “çocuğun kimliğinin nasıl verildiği” gibi habere ve çocuğa yönelik toplam 36 analiz birimi üzerinde çalışılmıştır. Bunun dışında “haberlin başlığı”, “çocuğun fotoğrafının altındaki yazı”, “çocuk dışındaki fotoğrafın altındaki yazı”, “haberlin yanındaki haberlerin başlıkları” birimleri sözel ifadelerden oluştuğu için istatistiki değerlendirmeye alınmamıştır.

1006 haberlin içinde yer alan toplam çocuk sayısı ise 1619’dur. Aynı çocuğun birden çok kez ve birden çok gazetede haberde yer alabileceği göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Bu çalışmanın çerçevesi içinde söz konusu tekrarların ayıklanmasına gerek görülmemiştir.

Çalışmada yer alan 1006 haberlin % 51.0’i (513) Hürriyet, % 19.2’si (193) Cumhuriyet, % 29.8’i (300) Zaman gazetelerinde, 1619 çocuğun ise % 47.6’sı (770) Hürriyet, % 22.2’si (360) Cumhuriyet, % 30.2’si (489) Zaman gazetesindeki haberlerde yer almaktadır.

Haberlin sayfası :

Haberlerin hangi sayfada yer aldıklarına bakıldığında, Hürriyet gazetesindeki 513 haberlin % 31.8’inin (163), Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberlin % 45.1’inin (87) ve Zaman gazetesindeki 300 haberlin % 22.7’sinin (68) 3. sayfada yer aldığı görülmektedir. 3. sayfada yer alan haberlerin diğer sayfalardaki haberlere oranı toplamda ve gazetelerin kendi içinde en yüksek değere sahiptir. Toplama bakıldığında her üç gazetede 1006 haberden % 31.6’sının (318) 3. sayfada yer aldığı tesbit edilmektedir.

Üç gazete içinde 3. sayfada yer alan haber oranının en yüksek olduğu gazete Hürriyet gazetesidir. 3. sayfada yer alan toplam 318 haberlin % 51.3’ü Hürriyet, % 27.4’ü Cumhuriyet, % 21.4’ü Zaman gazetesinde yer almaktadır.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin 3. sayfadan sonra en çok 1. sayfada yer aldığı görülmektedir. 513 haberlin % 14.6’sı (75) 1. sayfada yer alırken bunu % 10.9 oranla (56) 7. sayfa, % 9.7 oranla (50) 5. sayfa, % 6.8 oranla (35) 4. sayfa takip etmektedir.

Cumhuriyet gazetesine baktığımızdaysa 3. sayfanın dışında haberlerin diğer sayfalara dağılımının çok az olduğu görülmektedir. Haberlerin % 9.8'i (19) 1. ve 8. sayfalarda, % 8.8'i (17) 7. sayfada, % 5.7'si (11) ise 6. sayfa yer almaktadır.

Zaman gazetesindeki haberlerin sayfalara göre yer alma sıklığının 3. sayfadan sonra birbirine yakın oranlar olduğu görülmektedir. 300 haberin % 8.7'si (26) 13. sayfada yer alırken % 8.3'ü (25) 15. ve yine % 8.3'ü (25) 19. sayfalarda bulunmaktadır. 1. sayfada ise haberlerin % 8'i (24) yer almaktadır.

Haberin yer aldığı sayfanın başlığı:

Haberlerin yayımlandıkları sayfaların başlıklarına bakıldığında % 35.2'sinin (354) bulunduğu sayfanın başlığının olmadığı gözlenmektedir. Haberlerin % 27'si (273) "Gündem", % 12'si (121) "Haberler", % 5.5'i (55) "Yakın plan", % 4.7'si (47) "Toplum", % 3.2'si (32) "Güncel" ve yine % 3.2'si (32) "İnsan" başlıklı sayfalarda yer almaktadır.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 55.2'si (283) başlığı olmayan sayfalarda yer alırken, % 10.7'si (55) "Yakın plan", % 9.2'si (47) "Gündem", % 9.2'si (47) "Toplum", % 6.2'si (32) "Güncel" ve % 6.2'si (32) "İnsan" başlıklı sayfalarda yayınlanmıştır. Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberin % 17.6'sının (34) başlığı olmayan sayfalarda, % 62.2'sinin (120) "Haberler", % 7.8'inin (15) "Haberlerin devamı", % 5.2'sinin (10) "Dış haberler", % 4.1'inin (8) "Gündem" ve % 2.1'inin (4) "Spor" başlıklı sayfalarda yayımlandığı gözlenmiştir. Zaman gazetesine baktığımızda 300 haberden % 12.3'ü (37) başlığı olmayan sayfada yayınlanırken, % 72.7'sinin (218) "Gündem", % 11'inin (33) "Şehir" ve % 2.7'sinin (8) "Dış haberler" başlıklı sayfalarda yayınlanmış olduğu görülmektedir.

Sayfadaki diğer haberlerin sayısı:

1006 haberin bulunduğu sayfalara bakıldığında % 2.6'sının (26) yayımlandığı sayfada başka haber olmadığı görülmektedir. % 17.7'sinin (178) yayımlandığı sayfada 4 haber yer alırken, % 16'sının (161) yayınladığı sayfada 3, % 15'inin (151) yayımlandığı sayfada 6, % 13.6'sının (137) yayımlandığı sayfada 5, % 9.6'sının (97) yayımlandığı sayfada 7 haber yer almaktadır.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 4.1'inin (21) yayımlandığı sayfada başka haber yer almamaktadır. % 18.7'sinin (96) yayımlandığı sayfada 3, % 17.2'sinin (88) yayımlandığı sayfada 4, % 15.4'ünün (79) yayımlandığı sayfada 6, % 12.5'inin (64) yayımlandığı sayfada 2, % 11.3'ünün (58) yayımlandığı sayfada 5 haber yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesinde ise haberlerin % 0.5'inin (1) yayımlandığı sayfada başka haber yer almazken, % 16.1'inin (31) yayımlandığı sayfada 7, % 15.5'inin (30) yayımlandığı sayfada 5, % 13.5'inin (26) yayımlandığı sayfada 5, % 12.4'ünün (24) yayımlandığı sayfada 8, % 10.9'unun (21) yayımlandığı sayfada 9 haberin yer aldığı tesbit edilmiştir. Zaman gazetesine bakıldığında haberlerin % 1.3'ünün (4) yayımlandığı sayfada başka haber yer almamaktadır. % 24.7'sinin (74) yayımlandığı sayfada 4, % 19.3'ünün (58) yayımlandığı sayfada 3, % 17.7'sinin (53) yayımlandığı sayfada 5, % 14'ünün (42) yayımlandığı sayfada 6, % 9.3'ünün (28) yayımlandığı sayfada 7 haber olduğu gözlenmiştir.

Sayfadaki çocuk haberlerinin sayısı:

Haberlerin yayınladığı sayfalardaki çocuk haberlerine bakıldığında 1006 haberin % 40.6'sının (409) yer aldığı sayfada başka çocuk haberleri de olduğu görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 39,6'sının (203), Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberin % 40,4'ünün (78), Zaman gazetesindeki 300 haberin % 42,7'sinin (128) bulunduğu sayfada başka çocuk haberlerinin de yayınlanmış olduğu görülmektedir.

Çocuk haberleri dışında sayfadaki diğer haberlerin türleri:

Değerlendirmeye alınan 1006 haberin % 96.4'ünün (970) bulunduğu sayfada çocuk haberleri dışındaki diğer haberler bulunmaktadır. Bu haberlerin % 49.7'si (482) Hürriyet, % 19.8'si (192) Cumhuriyet, % 30.5'i (296) Zaman gazetesindedir. 970 haberin % 78.2'sinin (759) bulunduğu sayfada adli* haber, % 22.4'ünün (217) bulunduğu sayfada siyasi haber, % 18.9'unun (183) bulunduğu sayfada ise diğer türünden haberler yer almaktadır. Bulunduğu sayfada adli haber olan 759 haberin dağılımı, Hürriyet gazetesinde % 49.3 (374), Cumhuriyet gazetesinde % 20.9 (159), Zaman gazetesindeyse % 29.8'dir (226).

Hürriyet gazetesindeki 482 haberin % 77.6'sının (374) bulunduğu sayfada adli haberler yer almaktadır. Adli haberleri % 18.7 oranla (90) siyasi haberler, % 16 oranla (77) diğer haberler, % 15.4 oranla (74) kültür-sanat haberleri ve % 14.5 oranla (70) magazin haberleri takip etmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki 192 haberin % 82.8'inin (159) bulunduğu sayfada adli haberler, % 40.6'sının (78) bulunduğu sayfada siyasi haberler, % 30.7'sinin (59) bulunduğu sayfada diğer haberler, % 30.2'sinin (58) bulunduğu sayfada eğitim haberleri, % 29.2'sinin (56) bulunduğu sayfada kültür-sanat haberlerine yer verildiği gözlenmiştir.

Zaman gazetesine baktığımızda ise ilk sırada yine adli haberlerin yer aldığını görmekteyiz. Gazetede 296 haberin % 76.4'ünün (226) bulunduğu sayfada adli haberler, % 16.6'sının (49) bulunduğu sayfada siyasi haberler, % 15.9'unun (47) bulunduğu sayfada diğer haberler, % 15.5'inin bulunduğu sayfada (46) eğitim haberleri, % 13.9'unun (41) bulunduğu sayfada sağlık haberleri yer almaktadır.

Analiz edilen çocuk haberleri ile aynı sayfada yer alan çocuk haberleri dışındaki diğer haberlerin sayısı toplamda 4094'tür. Bunların % 50.9'u (2086) adli, % 10.3'ü (424) siyasi, % 5.8'i (240) diğer, % 4.9'u (202) kültür-sanat, % 4'ü (164) eğitim, %3.7'si (154) sağlık, % 3'ü (123) terör, % 2.3'ü (97) çevre-doğa, % 2.3'ü (95) yerel yönetim ve yine % 2.3'ü (95) ekonomi haber türlerindedir. Geri kalanlar ise doğal afet, dini, spor, sosyal hizmetler, savaş, ölüm, magazin, bilim-teknoloji ve dış haber türlerindedir.

Haberin yanındaki haberlerin türleri:

Analiz edilen 1006 haberin % 95.6'sının (962) yanında haber olduğu gözlenmiştir. Haberlerin yanında yer alan haberlerin türlerine bakıldığında Hürriyet gazetesindeki 513 haberden % 92.3'ünün

* Herhangi bir biçimde adli mekanizmayı ilgilendiren her türlü olay bu çalışmada bundan sonra "adli" tanımlamasıyla yer alacaktır.

(474) yanında haber olduğu ve bu 474 haberin % 75.1'inin (356) yanında adli haberler, % 13.5'inin (64) yanında siyasi haberler, % 9.3'ünün (44) yanında diğer haberlerin, % 9.1'inin (43) yanında sağlık haberleri, % 5.3'ünün (25) yanında çevre-doğa haberleri ve yine % 5.3'ünün (25) yanında magazin haberlerinin belirlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberden % 99'unun (191) yanında haber olduğu tesbit edilmiştir. 193 haberin % 68.6'sının (131) yanında adli haberler, % 26.7'sinin (51) yanında siyasi haberler, % 14.7'sinin (28) yanında diğer haberler, % 13.6'sının (26) yanında eğitim haberleri, % 13.6'sının (26) yanında kültür-sanat haberleri yer almaktadır.

Zaman gazetesindeki 300 haberden % 99'unun (297) yanında haber olduğu ve bu 297 haberin % 69'unun (205) yanında adli haberler, % 12.5'inin (37) yanında eğitim haberleri, % 9.8'inin (29) yanında diğer haberler, % 9.4'ünün (28) yanında siyasi haberler, % 8.4'ünün (25) yanında yerel yönetim haberleri olduğu gözlenmiştir.

Yanında haber olan 962 haberin yanındaki haberlerin toplam sayısı 2084'tür. Bu haberlerin % 54.4'ü (1135) adli, % 9.2'si (192) siyasi, % 5'i (106) diğer, % 4.4'ü (93) kültür-sanat, % 4.4'ü (92) sağlık, % 4.2'si (88) eğitim, diğerleri ise doğal afet, dini, terör, spor, sosyal hizmetler, çevre-doğa, savaş, ekonomi-iş, ölüm, magazin, yerel yönetim, bilim-teknoloji ve dış haber türlerindedir.

Haberin konusu:

Her üç gazetede haberlerin konuları bakımından ilk üç sırada aynı haber konularının olduğu görülmektedir. Bunlar "ölüm", "fiziksel şiddet" ve "cinsel şiddet"tir. Bu konulardaki haberler üç gazetede de diğer haber konularına göre daha yüksek değere sahiptirler. 1006 haberin % 28.9'unu (291) oluşturan ölüm konusunun gazetelere göre dağılımı şöyledir: Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 27.7'si (142), Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberin % 30.6'sı (59) ve Zaman gazetesindeki 300 haberin % 30'u (90). Hürriyet gazetesinde ikinci sırada % 20.3 (104) oranla cinsel şiddet, üçüncü sırada ise % 13.3 (68) oranla fiziksel şiddet yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesinde ise cinsel şiddet % 15.5 (30) oranla üçüncü sırada yer alırken ikinci sırada % 25.9 (50) oranla fiziksel şiddet görülmektedir. Zaman gazetesinde ise cinsel şiddet konulu haberlerin oranı % 7 (21) iken fiziksel şiddet konulu haberlerin oranı % 13'tür (39). Diğer haber konuları çok daha az oranda yer almaktadır (Tablo I).

Tablo I. Haber konularının gazetelere göre dağılımı

Haberin Konusu	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Kaza	9	1.8	4	2.1	11	3.7	24	2.4
Ölüm	142	27.7	59	30.6	90	30.0	291	28.9
Kayıp	8	1.6	1	0.5	4	1.3	13	1.3
Yangın	3	0.6	1	0.5	5	1.7	9	0.9
Velayet	9	1.8	0	0.0	4	1.3	13	1.3
Hastalık	5	1.0	0	0.0	4	1.3	9	0.9
Trafik Kazası	23	4.5	2	1.0	13	4.3	38	3.8
Başarı-Yetenek	5	1.0	12	6.2	8	2.7	25	2.5
Çocuk Kaçırma	22	4.3	5	2.6	17	5.7	44	4.4
Yeni Uygulama-Düzenleme	0	0.0	0	0.0	1	0.3	1	0.1
Tedavi	30	5.8	3	1.6	14	4.7	47	4.7
Suçta İtilen Çocuklar	2	0.4	0	0.0	1	0.3	3	0.3
Terk	2	0.4	0	0.0	2	0.7	4	0.4
Sünnet	4	0.8	0	0.0	2	0.7	6	0.6
Zehirlenme	3	0.6	1	0.5	0	0.0	4	0.4
Gezi	2	0.4	0	0.0	0	0.0	2	0.2
Fiziksel Şiddet	68	13.3	50	25.9	39	13.0	157	15.6
Hırsızlık	12	2.3	0	0.0	8	2.7	20	2.0
Bilgilendirme	3	0.6	3	1.6	3	1.0	9	0.9
Yaşam	2	0.4	0	0.0	6	2.0	8	0.8
Sosyal Sorumluluk	9	1.8	1	0.5	6	2.0	16	1.6
Kaçış	1	0.2	1	0.5	1	0.3	3	0.3
Mahsur Kalma-Zorla Alıkonma	6	1.2	2	1.0	4	1.3	12	1.2
Ekonomik İstismar	2	0.4	0	0.0	3	1.0	5	0.5
Şehit Cenazesi - Ailesi	9	1.8	4	2.1	7	2.3	20	2.0
Cinsel Şiddet	104	20.3	30	15.5	21	7.0	155	15.4
Dolandırıcılık	0	0.0	0	0.0	3	1.0	3	0.3
Okul-Dershane	6	1.2	6	3.1	7	2.3	19	1.9
Etkinlik	5	1.0	1	0.5	2	0.7	8	0.8
Eylem	1	0.2	2	1.0	0	0.0	3	0.3
Sistem Sorunları	3	0.6	1	0.5	2	0.7	6	0.6
Kurum	1	0.2	0	0.0	2	0.7	3	0.3
Uyuşturucu	9	1.8	3	1.6	10	3.3	22	2.2
Magazin	3	0.6	1	0.5	0	0.0	4	0.4
Toplam	513	100.0	193	100.0	300	100.0	1006	100.0

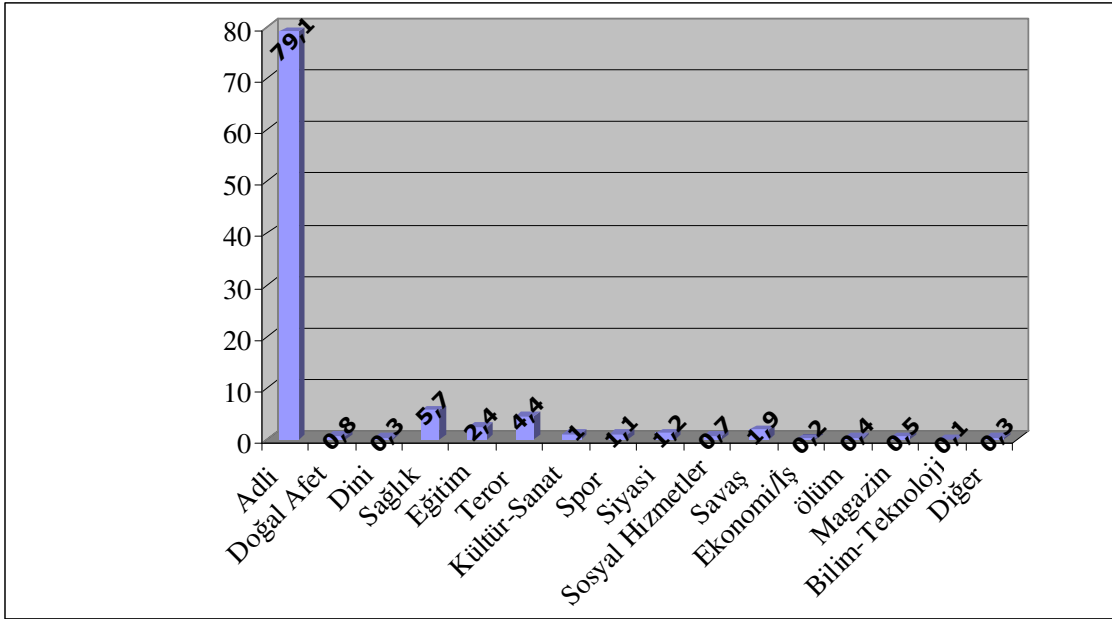
Haberin türü:

Haberlerin türlerine bakıldığında “adli” haber türünün diğer haber türlerinin hepsine kıyasla çok yüksek oranda temsil edildiği ortaya çıkmaktadır. 1006 haberin % 79.1’i (796) adli haber türündedir. % 5.7’si (57) sağlık, % 4.4’ü (44) ise terör haberidir. En düşük orana sahip haber türü ise % 0.1 (1) oran ile bilim-teknolojidir (Şekil 1).

Adli türdeki 796 haberin gazeteler arasındaki dağılımına bakıldığında ilk sırada % 53.8 (428) oranla Hürriyet gazetesi yer alırken, onu % 27.6 (220) oranla Zaman gazetesi ve % 18.6 (148) oranla Cumhuriyet gazetesi takip etmektedir.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 83.4’ü (428) adli haberdür. Daha sonra sırasıyla % 5.3 (27) oranla sağlık ve % 3.1 (16) oranla terör haber türleri gelmektedir. Cumhuriyet gazetesinde adli haberlerin oranı % 76.7’dir (148). İkinci sırada % 5.7 (11) oranla terör, üçüncü sırada ise % 3.6 (7) oranla spor haber türü yer almaktadır. Zaman gazetesindeki adli haberlerin oranı % 73.3’tür (220). Adli haberlerden sonra % 8.3 (25) oranla sağlık ve ardından % 5.7 oranla (17) terör haberleri gelmektedir.

Şekil 1. Haber türlerinin dağılımı

Haberin geçtiği yer:

Haberlerin % 28.4’ü (286) İstanbul’da, % 9.3’ü (94) yurtdışında, % 7.4’ü (74) İzmir’de, % 4.5’i Diyarbakır’da (45), % 4.3’ü (43) Konya’da, % 3.9’u (39) Antalya’da, % 3.7’si (37) Ankara’da geçmektedir.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 28.5’i (146) İstanbul’da, % 11.9’u (61) yurtdışında, % 8.6’sı (44) İzmir’de, % 4.5’i (23) Konya’da, % 4.3’ü (22) Adana’da, % 4.1’i (21) Antalya’da, % 3.7’si (19) Ankara’da geçmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 20.2'si (39) İstanbul'da, % 8.3'ü (16) Diyarbakır'da, % 7.8'i (15) yurtdışında, % 7.8'i (15) İzmir'de, % 3.6'sı (7) Ankara'da geçmektedir.

Zaman gazetesinde ise haberlerin % 33.7'si (101) İstanbul'da, % 6'sı (18) yurtdışında, % 5'i (15) İzmir'de, % 4'ü (12) Diyarbakır'da, % 3.7'si (11) Ankara'da geçmektedir.

Haberin başlığının kimin ifadesi olduğu:

Haberin başlığının kimin ifadesi olduğu incelendiğinde her üç gazetede "muhabir" parametresinin çok açık farkla diğerlerinden yüksek olduğu görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 95.3'ünde (489), Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 99'unda (191), Zaman gazetesindeki haberlerin % 94'ünde (282) başlıklar muhabirin ifadesidir. Haber başlıklarında çocukların ifadelerini bakıldığında Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 1.2'sinin (6) başlığında çocukların ifadesine yer verildiği, bu çocukların birinin suç mağduru, birinin de şüpheli olduğu tesbit edilmiştir. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 0.5'inin (1), Zaman gazetesindeki haberlerin ise % 2.3'ünün (7) başlığında çocukların ifadesine yer verilmiştir.

Haberin sayfadaki yeri:

Haberlerin sayfanın neresinde yer aldığına bakıldığında % 22.5'inin (226) üst yarıda sol tarafta, % 16.3'ünün (164) alt yarıda sol tarafta, % 15.5'inin (156) üst yarıda sağ tarafta olduğu gözlenmiştir. Toplamda baktığımızda haberlerin % 44.8'i (450) sayfanın üst yarısında, % 35.3'ü (355) alt yarısında yer almaktadır.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 27.1'i (139) üst yarıda solda, % 15.2'si (78) alt yarıda solda, % 11.3'ü (58) alt yarıda sağda yer almaktadır. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 21.2'si (41) alt yarıda solda, % 18.7'si (36) alt yarıda sağda, % 16.1'i üst yarıda solda yayınlanmıştır. Zaman gazetesinde ise haberlerin % 27.3'ü (82) üst yarıda sağda, % 18.7'si (56) üst yarıda solda, % 15'i (45) alt yarıda solda yer almaktadır.

Gazetelere genel olarak baktığımızda Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 47.4'ünün (244) üst, % 31.6'sının (162) alt, Cumhuriyet gazetesinde % 31.1'inin (60) üst, % 48.7'sinin (94) alt, Zaman gazetesinde % 48.7'sinin (146) üst, % 33'ünün (99) alt yarıda yer aldığı görülmektedir.

Haberlerin çok düşük bir oranla tam sayfa olarak yer aldığı görülmektedir. Tüm haberlerin % 0.3'ü (3) tam sayfa olarak yayınlanmıştır. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 0.4'ü (2) ve Zaman gazetesindeki haberlerin % 0.3'ü (1) tam sayfa olarak yayınlanırken, Cumhuriyet gazetesinde tam sayfa olarak yayınlanan haber bulunmamaktadır.

Haberlerin sayfanın neresinde yer aldığı değerlendirilirken sürmanşet ve manşette yer alan haberler ayrı bir kategoride değerlendirilmiştir. Gazetelerin sürmanşetlerine bakıldığında 1006 haberin % 1.4'ünün (14) burada yer aldığı görülmektedir. Bu 14 haber Hürriyet gazetesinde yer almakta olup gazetede ki haberlerin % 2.7'sini oluşturmaktadır. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde sürmanşette verilen haber bulunmamaktadır.

Manşetlerde yer alan tüm haberlerin oranı ise % 2.3'tür (23). Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 3.3'ü (17) ve Zaman gazetesindeki haberlerin % 2'si (6) manşette yayınlanırken Cumhuriyet gazetesinde manşette yayınlanan haber bulunmamaktadır.

Haberin kapladığı alan:

Haberlerin yayınlandığı sayfada yer aldığı alanın oranına bakıldığında % 14.2'sinin (144) sayfanın % 25'ini, % 11.3'ünün (114) sayfanın % 12.5'ini, % 10'unun (101) sayfanın % 5'ini kapladığı tesbit edilmiştir.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 17'si (87) sayfanın % 25'ini, % 12.9'u (66) sayfanın % 12.5'ini, % 10.5'i (54) sayfanın % 8.3'ünü, % 9.9'u (51) sayfanın % 5'ini, % 7.4'ü (38) sayfanın % 6.3'ünü kaplamaktadır. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 16.6'sı (32) sayfanın % 2.5'ini, % 15.5'i (30) sayfanın % 2'sini, % 9.3'ü (18) sayfanın % 5'ini, % 8.8'i (17) sayfanın % 25'ini, % 7.8'i (15) sayfanın % 12.5'ini kaplamaktadır. Zaman gazetesindeki haberlere bakıldığında % 13.3'ünün (40) sayfanın % 25'ini, % 11'inin (33) sayfanın % 12.5'ini, % 10.7'sinin (32) sayfanın % 5'ini, % 9.7'sinin (29) sayfanın % 6.3'ünü, % 9.3'ünün (28) sayfanın % 9.3'ünü kapladığı gözlenmiştir.

Çocukların yer aldığı 796 adli haberin % 29.3'ünün (233) sayfada kapladığı oran % 1 ile 5 arasındadır. % 28.1'inin (224) kapladığı alan % 5 ile 10, % 14.2'sinin (113) kapladığı alan % 10 ile 15, % 13.1'inin (104) kapladığı alan % 25 ile 30, % 7'sinin (56) kapladığı alan % 30 ve üstü, % 6.2'sinin (49) kapladığı alan % 15 ile 20, % 2.1'inin (17) kapladığı alan ise % 20 ile 25 arasındadır. Haber türleri arasındaki en düşük orana sahip bilim-teknoloji türünden olan 1 haber ise sayfanın % 2.5'ini kaplamaktadır.

Hürriyet gazetesinde yer alan 428 adli haberin % 29'unun (124) sayfada kapladığı alanın oranı % 5 ile 10 arasında, % 18.7'sinin (80) % 1 ile 5, % 17.1'inin (73) % 25 ile 30, % 16.8'inin (72) % 10 ile 15, % 7.7'sinin (33) % 15 ile 20 ve yine % 7.7'sinin (33) % 30 ve üstü oranında sayfada yer kapladığı gözlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 148 adli haberin % 58.8'i (87) sayfanın % 1 ile 5'lik bir alanını kaplamaktadır. % 20.3'ü (30) % 5 ile 10, % 8.1'i (12) % 10 ile 15, % 4.1'i (6) % 15 ile 20, yine % 4.1'i (6) % 25 ile 30, % 2.7'si (4) % 30 ve üstü, % 2'si (3) % 20 ile 25 oranında sayfada yer almaktadırlar.

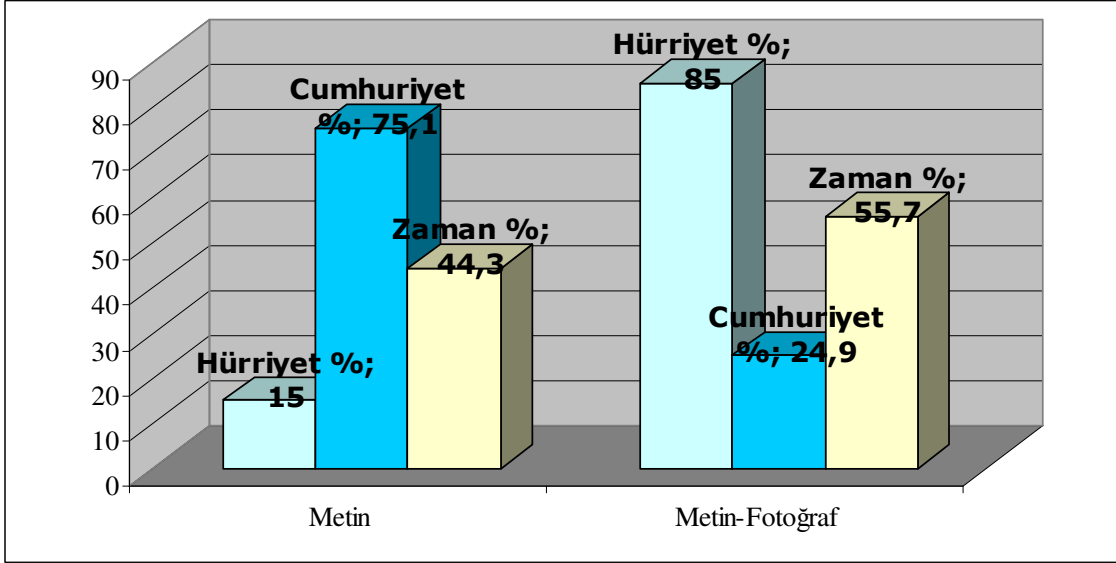
Zaman gazetesinde yer alan 220 adli haberin ise % 31.8'inin (70) sayfada kapladığı alanın oranı % 5 ile 10 arasında, % 30'unun (66) % 1 ile 5, % 13.2'sinin (29) % 10 ile 15, % 11.4'ünün (25) % 25 ile 30, % 8.6'sının (19) % 30 ve üstü, % 4.5'inin (10) % 15 ile 20, % 0.5'inin (1) % 20 ile 25 arasındaki oranda sayfada yer aldığı gözlenmiştir.

Haberin sunum şekli:

Haberlerdeki fotoğraf kullanımına baktığımızda 1006 haberden % 64.7'sinde (651) fotoğraf kullanıldığı, % 35.3'ünde (355) fotoğraf kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Gazeteler arasında fotoğraf kullanımı bakımından anlamlı farklılık olduğu gözlenmektedir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 85'inde (436) fotoğraf kullanılırken, Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 24.9'unda

(48) fotoğraf kullanılmıştır. Zaman gazetesinde fotoğraf kullanılan haberlerin oranı ise gazetede ki haberlerinin % 55.7'sidir (167) (Şekil 2).

Şekil 2: Haberlerin sunum şeklinin gazetelere göre dağılımı

Fotoğraf kullanılmayan haberlerin % 90.7'si (322), fotoğraf kullanılan haberlerin ise % 72.8'i (474) adli haberdir. Adli haberlerin ise % 40.5'inde (322) fotoğraf kullanılmazken % 59.5'inde (474) fotoğraf kullanıldığı görülmektedir.

Hürriyet gazetesindeki adli haberlerin % 82.7'sinde (354) fotoğraf kullanılırken % 17.3'ünde (74) fotoğraf kullanılmamıştır. Cumhuriyet gazetesinde ise tam tersi bir durum görülmektedir. Adli haberlerin % 15.5'inde (23) fotoğraf kullanılırken % 84.5'inde (125) fotoğraf kullanılmadığı, buna karşılık Zaman gazetesinde adli haberlerin % 44.1'inde (97) fotoğraf kullanılırken % 55.9'unda (123) fotoğraf kullanılmadığı gözlenmiştir.

Fotoğraf-metin oranı:

Haberlerde kullanılan fotoğrafın metin ile olan oranına bakıldığında 1006 haberin % 25.6'sında (258) fotoğrafın metne olan oranının % 100, % 13.7'sinde (138) % 50, % 9'unda (91) ise % 33.3 olduğu gözlenmiştir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 35.3'ünde (181) bu oran % 100, % 17.2'sinde (88) % 50, % 13.3'ünde (68) % 33.3'tür. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 7.3'ünde (14) metnin fotoğrafa oranı % 100, % 5.7'sinde (11) % 200, % 3.6'sında (7) % 33.3'tür. Zaman gazetesinde ise haberlerin % 21'inde (63) bu oranın % 100, % 14.7'sinde (44) % 50, % 4'ünde (12) ise % 200 olduğu görülmektedir.

Haberi veren ajans ya da yazan kişi:

1006 haberden % 75.8'inde (763) haberi yazan kişinin ya da ajans adı verilip, % 24.2'sinde (243) verilmemiştir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 79.7'unda (409), Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin % 62.7'sinde (121), Zaman gazetesindeki haberlerin % 77.7'sinde (233) haberi yazan kişinin ya da ajans adının verildiği gözlenmiştir.

Haberin başka yayın şekli:

Haberlerin hepsinin gazetenin dışında internette yayımlandığı gözlenmiştir.

Çocuğun haberdeki konumu:

1006 habere konu olan 1619 çocuğun % 47.6'sı (770) Hürriyet, % 22.2'si (360) Cumhuriyet, % 30.2'si (489) Zaman gazetesindeki haberlerde yer aldığı tesbit edilmiştir. Çocukların haberdeki konumuna bakıldığında çok yoğun bir şekilde "suç mağduru" olarak haberlerde yer aldıkları gözlenmiştir. Çocukların toplam % 48.3'ü (783) suç mağduru olarak haberlerde yer almaktadırlar. Suç mağduru kategorisini takiben çocukların % 12.8'i (207) ölü, % 12'si (195) şüpheli, % 7.7'si (125) hasta-yaralı-kazazede olarak haberlerde yer almıştır (Tablo II).

Çocukların Hürriyet gazetesinde % 51.8'i (399), Cumhuriyet gazetesinde % 49.2'si (177), Zaman gazetesinde % 42.3'ü (207) suç mağduru konumundadır.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 11.9'unun (92) şüpheli, % 10.1'inin (78) ölü, % 6.5'inin (50) hasta-yaralı-kazazede olarak yer aldığı, buna karşılık Cumhuriyet gazetesinde çocukların % 13.9'unun (50) şüpheli, % 14.2'sinin (51) ölü, % 6.9'unun (25) hasta-yaralı-kazazede, Zaman gazetesinde de % 10.8'inin (53) şüpheli, % 16'sının (78) ölü, % 10.2'sinin (50) hasta-yaralı-kazazede olarak haberlerde yer aldığı gözlenmiştir.

Tablo II. Çocuğun haberdeki konumunun gazetelere göre dağılımı

Çocuğun Haberdeki Konumu	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Genel	5	0.6	1	0.3	2	0.4	8	0.5
Suç Mağduru	232	30,1	81	22,5	97	19,8	410	25,3
Suç Mağduru-Ölü	156	20,3	92	25,6	102	20,9	350	21,6
Suç Mağduru-Yaralı	11	1,4	4	1,1	8	1,6	23	1,4
Şüpheli	92	11,9	50	13,9	53	10,8	195	12,0
Ölü	78	10,1	51	14,2	78	16,0	207	12,8
Güç Şartlardaki Çocuk	40	5,2	8	2,2	31	6,3	79	4,9
Başarı Kazanan	1	0,1	0	0,0	2	0,4	3	0,2
Kayıp	5	0,6	0	0,0	5	1,0	10	0,6
Hasta-Yaralı-Kazazede	50	6,5	25	6,9	50	10,2	125	7,7
Sanatla Uğraşan	8	1,0	9	2,5	0	0,0	17	1,1
Sünnet Çocuğu	8	1,0	1	0,3	4	0,8	13	0,8
Öğrenci	26	3,4	18	5,0	23	4,7	67	4,1
Evlat	15	1,9	0	0,0	8	1,6	23	1,4
Sporcu	1	0,1	7	1,9	2	0,4	10	0,6
Çalışan	5	0,6	0	0,0	3	0,6	8	0,5
Kurumda Yaşayan Çocuk	1	0,1	0	0,0	4	0,8	5	0,3
Engelli	1	0,1	0	0,0	0	0,0	1	0,1
Savaş Mağduru	0	0,0	6	1,7	4	0,8	10	0,6
Şehit Çocuğu-Kardeşi	13	1,7	3	0,8	9	1,8	25	1,5
Tanınmış	2	0,3	1	0,3	1	0,2	4	0,2
Yenidoğan	12	1,6	0	0,0	1	0,2	13	0,8
Savaş Mağduru-Ölü	3	0,4	0	0,0	2	0,4	5	0,3

Evlatlık	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Kaçak	2	0.3	2	0.6	0	0.0	4	0.2
Anne	1	0.1	0	0.0	0	0.0	1	0.1
Tanık	0	0.0	1	0.3	0	0.0	1	0.1
Zanlının Yakını	2	0.3	0	0.0	0	0.0	2	0.1
Toplam	770	100.0	360	100.0	489	100.0	1619	100.0

Çocuk suç mağdurusa (ya da şüpheliyse) zanlı (ya da suç mağduru) ile olan kan bağı:

Haberdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun zanlı ile olan kan bağı incelendiğinde % 18.3'ünün (144) zanlı ile kan bağı olduğu görülmektedir. Çocukların suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 6.9'unun (54) anne, % 5.2'sinin (41) baba, % 2'sinin (16) erkek kardeş, % 2'sinin (16) hem anne hem baba, % 2'sinin (16) erkek akraba, % 0.1'inin (1) kız kardeş olduğu tesbit edilmiştir. Çocukların % 48.1'inin (377) zanlı ile kan bağı olmadığı, % 28.4'ünün (222) ise zanlı ile kan bağı olup olmadığı belirtilmediği gözlenmiştir. Geri kalan % 5.1 (40) oranındaki çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlı yoktur (Tablo III).

Tablo III. Çocuğun suç mağduru olduğu durumda zanlı ile olan kan bağı durumunun gazetelere göre dağılımı

Çocuk - Kan Bağı	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Anne	37	9.3	8	4.5	9	4.3	54	6.9
Baba	23	5.8	12	6.8	6	2.9	41	5.2
Erkek Kardeş	8	2.0	4	2.3	4	1.9	16	2.0
Anne-Baba	7	1.8	3	1.7	6	2.9	16	2.0
Erkek Akraba	9	2.3	3	1.7	4	1.9	16	2.0
Kız Kardeş	0	0.0	0	0.0	1	0,5	1	0.1
Belli Değil	73	18.3	73	41.2	76	36,7	222	28.4
Yok	230	57.6	67	37.8	83	40	377	48.1
Zanlı yok	12	3.0	7	3.9	18	8.6	40	5.1
Toplam	399	100.0	177	100.0	207	100.0	783	100.0

Haberdeki konumu şüpheli olan 195 çocuğun suç mağduru ile olan kan bağı incelendiğinde % 12.3'ünün (24) suç mağduru ile kan bağı olduğu tesbit edilmiştir. Çocukların şüpheli konumunda olduğu haberlerde suç mağdurlarının % 3.6'sının (7) anne, % 3.1'inin (6) kadın akraba, % 1.5'inin (3) kız kardeş, % 1.5'inin (3) erkek akraba, % 1'inin (2) baba, % 1'inin (2) erkek kardeş, % 0.5'inin (1) hem anne hem baba olduğu görülmektedir. Çocukların % 67.7'sinin (132) suç mağduru ile kan bağı olmadığı, % 9.7'sinin (19) ise suç mağduru ile kan bağı olup olmadığı belirtilmediği tesbit edilmiştir. Geri kalan % 10.3 (20) oranındaki çocuğun şüpheli olduğu durumlarda suç mağduru net değildir (Tablo IV).

Tablo IV. Çocuğun şüpheli olduğu durumda suç mağduru ile olan kan bağı durumunun gazetelere göre dağılımı

Çocuk - Kan Bağı	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Anne	3	3.3	1	2.0	3	5.7	7	3.6
Baba	0	0.0	1	2.0	1	1.9	2	1.0
Erkek Kardeş	1	1.1	0	0.0	1	1.9	2	1.0
Anne-Baba	1	1.1	0	0.0	0	0.0	1	0.5
Erkek Akraba	0	0.0	1	2.0	2	3.8	3	1.5
Kız Kardeş	2	2.2	1	2.0	0	0.0	3	1.5
Kadın Akraba	4	4.3	0	0.0	2	3.8	6	3.1
Belli Değil	11	12.0	0	0.0	8	15.1	19	9.7
Yok	61	66.3	46	92.0	30	56.6	132	67.7
Suç mağduru yok	9	9.8	0	0	6	11.3	20	10.3
Toplam	92	100.0	50	100.0	53	100.0	195	100.0

Çocukların suç mağduru olduğu durumlarda zanlının kimliği:

Haberdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun yer aldığı haberlerde zanlı ya da sanığın kimliğinin nasıl verildiğine bakmak için çocukların sayısı üzerinden analiz etmek gerekmektedir. Buradan ulaşılan sonuçla 783 suç mağduru çocuğun yer aldığı olaylardaki zanlı ya da sanıkların % 25.9'unun (203) kimliği verilmemiştir. % 23.5'inin (184) ad soyad baş harf, % 22.1'inin (173) açık, % 10.5'inin (82) adı açık soyadı baş harf, % 0.1'inin (1) adı baş harf soyadı açık olarak verilmiştir. % 17.9'unun (140) ise kimliği belli değildir.

Hürriyet gazetesinde 399 çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 20.6'sının (82) kimliği verilmemiştir. % 30.8'inin (123) açık, % 26.8'inin (107) ad soyad baş harf, % 9.5'inin (38) kimliği ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 12.3'ünün (49) kimliği belli değildir. Cumhuriyet gazetesine baktığımızda ise 177 çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 31.1'inin (55) kimliğinin vermediğini, % 26'sının (46) kimliğinin ad soyad baş harf, % 9.6'sının (17) açık, % 6.2'sinin (11) ad açık soyad baş harf, % 0.6'sının (1) ad baş harf soyad açık olarak verilirken % 26.6'sının (47) kimliğinin belli olmadığı görülmektedir. Zaman gazetesine bakıldığında 207 çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 31.9'unun (66) kimliğinin vermediği görülmektedir. % 15.9'unun kimliği (33) açık, yine % 15.9'unun (33) ad açık soyad baş harf, % 15'inin (31) ad soyad baş harf olarak verilmiştir. % 31.9'unun (66) ise kimliği belli değildir.

Çocukların şüpheli olduğu durumlarda suç mağdurunun kimliği:

Haberdeki konumu şüpheli olan 195 çocuğun yer aldığı haberde suç mağduru konumunda olanların kimliklerinin nasıl verildiğine bakıldığında % 35.9'unun (70) kimliğinin vermediği gözlenmektedir. % 35.4'ünün (69) kimliği açık verilirken, % 24.6'sının (48) ad soyad baş harf, % 2.6'sının (5) ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde 92 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda suç mağdurlarının % 39.1'inin (36) kimliği verilmemiştir. % 40.2'sinin (37) kimliği açık, % 18.5'inin (17) ad soyad baş harf, %

2.2'sinin (2) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde 50 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda % 20'sinin (10) kimliği verilmezken % 46'sının (23) kimliği ad soyad baş harf, % 32'sinin (16) açık, % 2'sinin (1) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. Zaman gazetesindeki 53 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda suç mağdurlarının % 45.3'ünün (24) kimliği verilmemiştir. % 30.2'sinin (16) kimliği açık, % 15.1'inin (8) kimliği ad soyad baş harf, % 3.8'inin (2) kimliği ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir.

Çocuğun cinsiyeti:

Üç gazetede haberlerde yer alan çocukların % 13.3'ünün (215) cinsiyeti belirtilmemiştir. Geri kalan 1404 çocuk yarı yarıya kız ve erkeklerden oluşmaktadır. Cinsiyetlerin gazeteler içindeki dağılımı da orantılıdır.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 7.3'ünün (56), Cumhuriyet gazetesinde % 20.3'ünün (73), Zaman gazetesinde % 17.6'sının (86) cinsiyeti verilmemiştir.

Kız çocuklarının % 60'ı (422) suç mağduru, % 4.4'ü (31) şüpheli iken erkek çocukların % 36.2'si (254) suç mağduru, % 19.5'i (137) ise şüpheli olarak haberlerde yer almaktadır.

Kız ve erkek çocukların haberlerde en çok suç mağduru olarak yer aldığı gözlenmiştir. Kız çocuklarında ikinci sırada % 10.1 (71) oranla ölü, üçüncü sırada ise % 8 (56) oranla hasta-yaralı-kazazede konumu gelmektedir. Erkek çocuklarında ise % 19.5 (137) oranla ikinci sıradaki şüpheli konumunu % 14.7 (103) oranla ölü konumu takip etmektedir. Öğrenci olarak haberlerde yer alan 67 çocuğun % 23.9'unu (16) kız, % 65.7'sini (44) erkek çocuklar oluşturmaktadır.

Haberlerde cinsiyetleri belirtilen çocukların gazetelerde cinsiyet açısından temsili orantılıdır.

Her üç gazetede de hem kız hem erkek çocukların en çok suç mağduru olarak haberlerde yer aldıkları görülmektedir. Hürriyet gazetesinde kız çocukların % 62.8'i (226), erkek çocukların % 39'u (138) suç mağduru konumundadır. Kız çocukların % 7.8'i (28) ölü, % 6.4'ü (23) hasta-yaralı-kazazede, % 4.7'si (17) ise şüpheli konumundadır. Erkek çocukların ise % 13'ü (46) ölü, % 6.5'i (23) hasta-yaralı-kazazede, % 18.9'u (67) şüpheli konumundadır.

Cumhuriyet gazetesinde kız çocukların % 65.5'i (93), erkek çocukların % 36.6'sı (53) suç mağduru olarak haberlerde yer almaktadır. Kız çocukların % 14.1'i (20) ölü, % 4.9'u (7) hasta-yaralı-kazazede ve yine aynı oranda sanatla uğraşan, % 1.4'ü (2) şüpheli konumundadır. Erkek çocukların % 9.7'si (14) ölü, % 6.9'u (10) hasta-yaralı-kazazede ve yine aynı oranda öğrenci, % 28.3'ü (41) şüpheli konumundadır.

Zaman gazetesinde ise kız çocuklarının % 51.5'i (103), erkek çocukların % 31.1'i (63) suç mağduru olarak haberlerde yer aldığı görülmektedir. Kız çocukların % 13'ü (26) hasta-yaralı-kazazede, % 11.5'i (23) ölü, % 6'sı (12) şüpheli, erkek çocukların ise % 6.9'u (14) hasta-yaralı-kazazede, % 21.2'si (43) ölü, % 14.3'ü (29) şüpheli konumundadır.

Çocuğun yaşı:

Analiz edilen haberlerdeki çocukların yaşlarına bakıldığında % 21.3'ünün (345) yaşının verilmediği görülmektedir. 0-12 yaş arası çocukların oranı % 44.6 (722) iken çocukların % 16.4'ü (265) 13-15 yaş, % 17.7'si (287) 16-18 yaş arasındadır.

Çocuk için kullanılan tanımlamalar:

Haberlerde yer alan 1619 çocuktan % 81.8'i (1325) için herhangi bir tanımlama kullanılmamıştır. % 6.1'i için (99) küçük, % 2.5'i (40) için genç, % 2.2'si (36) için minik, % 1.2'si (20) için şampiyon tanımlamaları kullanılmıştır.

Hürriyet gazetesinde yer alan 770 çocuktan % 79'u (608) için tanımlama kullanılmamıştır. % 6.6'sı (51) için küçük, % 2.3'ü (18) için genç, % 2.1'i (16) için şampiyon, % 1.4'ü (11) için minik, % 0.9'u (7) için liseli tanımlamalarının kullanıldığı görülmüştür. Cumhuriyet gazetesinde çocuklar için kullanılan tanımlamalara bakıldığında 360 çocuktan % 89.4'ü (322) için herhangi bir tanımlama kullanılmadığı görülmektedir. % 3.9'u (14) için genç, % 2.8'i (10) için küçük, % 0.8'i (3) için minik, % 0.6'sı (2) için ağır yaralı, yine % 0.6'sı (2) için tinerci tanımlamaları kullanılmıştır. Zaman gazetesinde yer alan 489 çocuktan % 80.8'i (395) için tanımlama kullanılmamıştır. % 7.8'i (38) için küçük, % 4.5'i (22) için minik, % 1.6'sı (8) için genç, % 1'i (5) için birinci, % 0.6'sı (3) için şampiyon tanımlamaları kullanılmıştır.

Çocuklar için kullanılan olumsuz tanımlamalara bakıldığında % 1.2'si (20) için küçük hırsız, zanlı, yankesici, maganda, katil, katil zanlısı, tecavüz zanlısı ve suç makinesi tanımlamalarının kullanıldığı gözlenmiştir. Bu tanımlamalardan Cumhuriyet gazetesinde sadece "katil zanlısı" 1 çocuk için kullanılmıştır. Diğer tanımlamaların hiç biri Cumhuriyet gazetesinde yer almamıştır.

Çocuklar için en çok kullanılan ilk beş tanımlamanın sırasıyla küçük, genç, minik, şampiyon ve liseli olduğu tesbit edilmiştir. Bu tanımlamaların en çok ne zaman kullanıldığına baktığımızda şöyle bir tablo çıkmaktadır: Küçük olarak tanımlanan 99 çocuğun % 54.6'sı (54) suç mağduru, % 11.1'i (11) hasta-yaralı-kazazede, % 10.1'i (10) ölü, % 6.1'i (6) şehit çocuğu-kardeşi ve % 4'ü (4) şüpheli konumundadır. Minik olarak tanımlanan 36 çocuğun % 44.5'i (16) suç mağduru, % 19.4'ü (7) hasta-yaralı-kazazede, % 11.1'i (4) ölü, % 8.3'ü (3) çalışan konumundadır. Minik tanımlaması şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmamıştır. Genç olarak tanımlanan 40 çocuğun % 55'i (22) suç mağduru, % 25'i şüpheli, % 10'u (4) ölü, % 5'i (2) hasta-yaralı-kazazede, % 2.5'i (1) sanatla uğraşan, yine % 2.5'i (1) evlat konumundaki çocuklar için kullanılmıştır. Şampiyon tanımlaması yapılan 20 çocuğun ise % 90'ı (18) öğrenci, % 10'u (2) ise spor ya da herhangi bir dalda başarı kazanan konumundadır. Liseli tanımlaması yapılan 7 çocuğun % 71.5'i (5) suç mağduru, % 14.3'ü (1) şüpheli ve % 14.3'ü (1) ölü konumunda haberlerde yer almaktadır. Liseli tanımlaması en yüksek oranda kullanılan beş tanımlamanın en sonuncusu olmakla beraber sadece Hürriyet gazetesinde kullanılmış olan bir tanımlamadır.

Çocuklar için kullanılan katil, küçük hırsız, zanlı, yankesici, maganda, suç makinesi, katil zanlısı ve tecavüz zanlısı tanımlamaları olumsuz tanımlamalar başlığı altında değerlendirilmiştir. 20

çocuk için kullanılan bu olumsuz tanımlamaların % 80'inin (16) şüpheli, % 10'unun (2) suç mağduru, yine % 10'unun (2) kaçak konumundaki çocuklar için kullanıldığı gözlenmiştir.

Hürriyet gazetesinde yer alan 51 çocuk için kullanılan küçük tanımlamalarının % 62.8'i (32) suç mağduru, % 3.9'u (2) şüpheli konumundadır. 11 çocuk için kullanılan minik tanımlamalarının ise % 63.7'si (7) suç mağduru olarak haberlerde yer alırken şüpheli konumundaki çocuklar için minik tanımlamasının kullanılmadığı görülmektedir. 18 çocuk için kullanılan genç tanımlamalarının % 55.6'sı (10) suç mağduru, % 16.7'si (3) şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmıştır. 16 çocuk için kullanılan şampiyon tanımlamalarının hiçbirinin suç mağduru ya da şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmadığı gözlenmiştir. Gazetede 10 çocuk için olumsuz tanımlamalar kullanılmıştır. Bunların % 10'unun (1) suç mağduru, % 70'inin (7) şüpheli konumundaki çocuklar için kullanıldığı gözlenmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde küçük olarak tanımlanan 10 çocuğun % 50'si (5) suç mağduru konumunda yer alırken şüpheli konumundaki çocuklar için küçük tanımlamasının yapılmadığı gözlenmiştir. Minik olarak tanımlanan 3 çocuktan % 33.3'ü (1) suç mağduru konumundayken şüpheli konumundaki çocuklar için minik tanımlamasının da yapılmadığı gözlenmiştir. Genç olarak tanımlanan 14 çocuğun % 57.1'i (8) suç mağduru, % 28.6'sı (4) şüpheli konumunda gazetede yer almaktadır. Şampiyon tanımlaması Cumhuriyet gazetesinde suç mağduru ya da şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmamıştır. Gazetede çocuklar için kullanılan sadece 1 olumsuz sıfat şüpheli konumundaki bir çocuk için kullanılmıştır.

Zaman gazetesinde küçük olarak tanımlanan 38 çocuğun % 44.7'si (17) suç mağduru, % 5.3'ü (2) şüpheli konumunda yer almaktadır. Minik olarak tanımlanan 22 çocuğun % 36.3'ü (8) suç mağduru olarak haberlerde yer alırken şüpheli çocuklar için minik tanımlamasının kullanılmadığı gözlenmiştir. Genç olarak tanımlanan 8 çocuğun ise % 50'si (4) suç mağduru, % 37.5'i (3) şüpheli konumundadır. Şampiyon tanımlaması Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde olduğu gibi Zaman gazetesinde de suç mağduru ya da şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmamıştır. Gazetede 9 çocuk için kullanılan olumsuz tanımların % 88.9'unun (8) şüpheli, % 11.1'inin (1) suç mağduru konumundaki çocuklar için kullanıldığı gözlenmiştir.

Çocuğun kimliği:

Çocukların kimliklerinin nasıl verildiğine bakıldığında % 52.4'ünün (849) kimliğinin açık olarak verildiği, % 26.4'ünün (427) sadece ad ve soyadının baş harflerinin verildiği, % 16.9'unun (273) ise kimliğinin verilmediği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 56.5'inin (435) kimliğinin açık, % 27.7'sinin (213) ad ve soyadlarının baş harf olarak verildiği, % 12.7'sinin (98) kimliğinin verilmediği; buna karşılık Cumhuriyet gazetesinde % 31.9'unun (115) kimliğinin açık verildiği, % 37.2'sinin (134) ad ve soyadları baş harf olarak verildiği, % 24.2'sinin (87) kimliğinin verilmediği; Zaman gazetesinde ise % 61.1'inin (299) kimliğinin açık, % 16.4'ünün (80) ad ve soyadlarının baş harf olarak verildiği, % 18'inin (88) kimliğinin verilmediği gözlenmiştir (Tablo V).

Tablo V. Çocuğun kimliğinin verilmiş şeklinin gazetelere göre dağılımı

Çocuğun Kimliği	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Açık	435	56.5	115	31.9	299	61.1	849	52.4
Ad Soyad Baş Harf	213	27.7	134	37.2	80	16.4	427	26.4
Ad Açık, Soyad Baş Harf	17	2.2	19	5.3	20	4.1	56	3.5
Ad Baş Harf, Soyad Açık	0	0.0	2	0.6	1	0.2	3	0.2
Belli Değil	6	0.8	2	0.6	1	0.2	9	0.6
Verilmemiş	98	12.7	87	24.2	88	18.0	273	16.9
Kimliği Yok	1	0.1	1	0.3	0	0.0	2	0.1
Toplam	770	100.0	360	100.0	489	100.0	1619	100.0

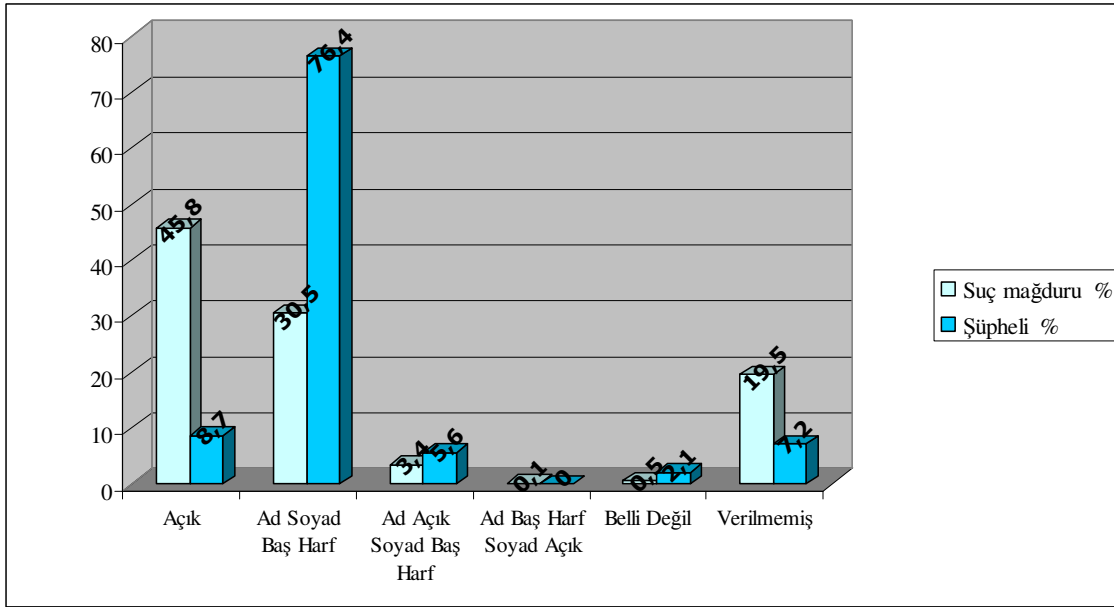
Haberlerdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun % 45.8'inin (359) kimliği açık olarak verilirken % 30.5'inin (239) kimliği ad soyad baş harf, % 3.4'ünün (27) kimliği ise ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 19.5'inin (153) kimliği ise verilmemiştir. Şüpheli olarak haberlerde yer alan 195 çocuğun ise % 8.7'sinin (17) kimliğinin açık, % 76.4'ünün (149) ad soyad baş harf, % 5.6'sının (11) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 7.2'sinin (14) kimliği verilmemiştir (Şekil 3).

Hürriyet gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 399 çocuğun % 47.3'ünün (189) kimliği açık, % 32.8'inin (131) ad soyad baş harf, % 2.7'sinin (11) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 16.2'sinin (65) ise kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun ise % 14.1'inin (13) kimliğinin açık, % 73.9'unun (68) ad soyad baş harf, % 2.2'sinin (2) ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir. % 7.6'sının (7) kimliği verilmemiştir.

Cumhuriyet gazetesinde suç mağduru olarak haberlerde yer alan 177 çocuğun % 36.7'sinin (65) kimliği açık, % 42.3'ünün (75) ad soyad baş harf, % 3.9'unun (7) ad açık soyad baş harf olarak verildiği gözlenmiştir. % 1.6'sının (30) kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 50 çocuğun ise % 2'sinin (1) kimliği açık, % 80'inin (40) ad soyad baş harf, % 2'sinin (1) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 12'sinin (6) kimliği verilmemiştir.

Zaman gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 207 çocuğun % 50.7'sinin (105) kimliği açık, % 15.9'unun (33) ad soyad baş harf, % 4.3'ünün (9) ad açık soyad baş harf olarak verildiği tesbit edilmiştir. % 28'inin (58) kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 53 çocuğun ise % 5.7'sinin (3) kimliğinin açık, % 77.4'ünün (41) ad soyad baş harf, % 15.1'inin (8) ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir. % 1.9'unun (1) kimliği verilmemiştir.

Şekil 3. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda kimliğinin verilmiş şekli

Çocukların kimliklerinin verilmemesi ya da ad veya soyadının baş harf olarak verildiği durumlarda ailelerin kimliklerinin açık olarak verilmesi oranlarına bakıldığında kimlikleri ad soyad baş harf olarak verilen çocukların % 4'ünün (17), ad açık soyad baş harf olarak verilen çocukların % 12.5'inin (7), ad baş harf soyad açık olarak verilen çocukların hepsinin (3), kimliği verilmeyen çocukların ise % 16.8'inin (46) ailesinin kimliğinin açık olarak verildiği tesbit edilmiştir.

Hürriyet gazetesinde kimlikleri ad soyad baş harf olarak verilen çocukların % 3.8'inin (8), ad açık soyad baş harf olarak verilen çocukların % 23.5'inin (4), kimliği verilmeyen çocukların ise % 14.3'ünün (14) ailesinin kimliği açık olarak verilken Cumhuriyet gazetesinde kimlikleri ad soyad baş harf olarak verilen çocukların % 5.2'sinin (7), ad açık soyad baş harf olarak verilen çocukların % 5.3'ünün (1), ad baş harf soyad açık olarak verilen çocukların hepsinin (2), kimliği verilmeyen çocukların ise % 10.3'ünün (9) ailesinin kimliği açık olarak verilmiştir. Zaman gazetesinde ise kimlikleri ad soyad baş harf olarak verilen çocukların % 2.5'inin (2), ad açık soyad baş harf olarak verilen çocukların % 10'unun (2), ad baş harf soyad açık olarak verilen çocukların hepsinin (1), kimliği verilmeyen çocukların ise % 26.1'inin (23) ailesinin kimliğinin açık olarak verildiği gözlenmiştir.

Çocuğun ailesinin kimliği:

Çocukların ailelerinin % 56.2'sinin (911) kimlikleri verilmemiştir. % 35.9'unun (582) kimliği açık verilirken, % 3.8'inin (62) adı açık soyadı baş harf, % 3.3 (54) adı ve soyadı baş harfleriyle verilmiştir. Bu oranlar gazetelerin kendi içinde de benzerlik göstermektedir.

Hürriyet gazetesinde ailelerin % 54.3'ünün (418) kimliği verilmemiştir. % 37.3'ünün (287) kimliği açık, % 4.3'ünün (33) adı açık soyadı baş harf, % 3.2'sinin (25) adı ve soyadı baş harf olarak verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde ailelerin % 68.9'unun (248) kimliği verilmemişken, % 21.7'sinin

(78) kimliği açık, % 5.3'ünün (19) ad soyad baş harf, % 3.3'ünün (12) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. Zaman gazetesinde ise ailelerin % 50.1'inin (245) kimliği verilmemiştir. % 44.4'ünün (217) kimliği açık olarak verilirken, % 3.5'inin (17) ad açık soyad baş harf, % 2'sinin (10) ad soyad baş harf olarak verilmiştir (Tablo VI).

Tablo VI. Çocuğun ailesinin kimliğinin veriliş şeklinin gazetelere göre dağılımı

Ailesinin Kimliği	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Açık	287	37.3	78	21.7	217	44.4	582	35.9
Ad Soyad Baş Harf	25	3.2	19	5.3	10	2.0	54	3.3
Ad Açık, Soyad Baş Harf	33	4.3	12	3.3	17	3.5	62	3.8
Ad Baş Harf, Soyad Açık	1	0.1	3	0.8	0	0.0	4	0.2
Belli Değil	6	0.8	0	0.0	0	0.0	6	0.4
Verilmemiş	418	54.3	248	68.9	245	50.1	911	56.2
Toplam	770	100.0	360	100.0	489	100.0	1619	100.0

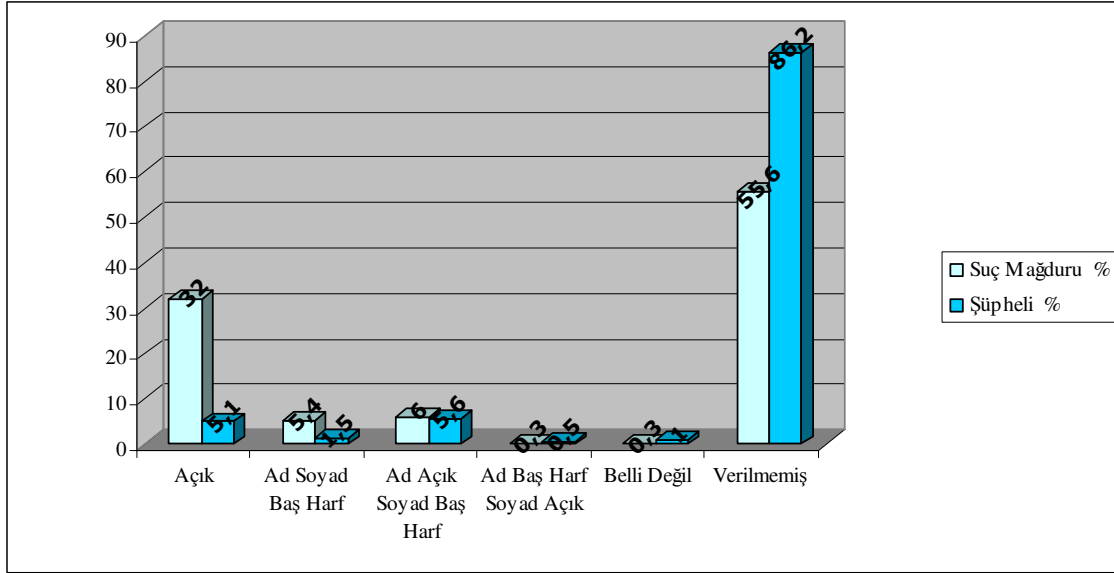
Haberlerdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun % 32'sinin (251) ailesinin kimliği açık, % 5.4'ünün (43) ad soyad baş harf, % 6'sının (47) ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 55.6'sının (436) ailesinin kimliği verilmemiştir. Şüpheli olarak haberlerde yer alan 195 çocuğun % 5.1'inin (10) ailesinin kimliği açık, % 1.5'inin (3) ad soyad baş harf, % 5.6'sının (11) ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 86.2'sinin (168) ise ailesinin kimliği verilmemiştir (Şekil 4).

Hürriyet gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 399 çocuğun % 29.5'inin (188) ailesinin kimliği açık, % 5.2'sinin (21) ad soyad baş harf, % 6.5'inin (26) ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 57.6'sının (230) ise ailesinin kimliğinin verilmemesi gözlenmiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun % 7.6'sının (7) ailesinin kimliği açık olarak verilirken, % 4.3'ünün (4) ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 85.9'unun (79) ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde suç mağduru olarak haberlerde yer alan 177 çocuğun % 28.2'sinin (50) ailesinin kimliği açık, % 7.9'unun (14) ad soyad baş harf, % 4.5'inin (8) ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 55.9'unun (99) ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 50 çocuğun hiçbirinin ailesinin kimliğinin açık verilmemesi, % 2'sinin (1) ad soyad baş harf ve yine aynı oranda ad baş harf soyad açık, % 6'sının (3) ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 90'ının (45) ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir.

Zaman gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 207 çocuğun % 40'ının (83) ailesinin kimliği açık, % 3.8'inin (8) ad soyad baş harf, % 6.2'sinin (13) ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 49.7'sinin (103) ailesinin kimliğinin verilmemesi tesbit edilmiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 53 çocuğun % 5.7'sinin (3) ailesinin kimliği açık, % 3.8'inin (2) ad soyad baş harf, % 7.5'inin (4) ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 83'ünün (44) ailesinin kimliği verilmemiştir.

Şekil 4. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda ailesinin kimliğinin verilmiş şekli

Çocuğun fotoğrafının yayınlanma şekli:

Haberlerde fotoğrafına yer verilen çocuk sayısına bakıldığında 1619 çocuktan 561'inin yer aldığı haberlerde fotoğraf kullanılmamıştır. 1058 çocuğun yer aldığı haberde fotoğraf olduğu, bu çocuklardan 707'sinin fotoğrafına yer verildiği görülmektedir. 707 çocuk fotoğrafından % 69.4'ü (491) Hürriyet, % 6.4'ü (45) Cumhuriyet, % 24.2'si (171) Zaman gazetesinde yer almaktadır. Haberde fotoğrafı kullanılan 707 çocuktan % 81'inin (573) fotoğrafı açık olarak yayınlanmıştır. Fotoğrafı açık olarak yayınlanan 573 çocuğun % 67'si (384) Hürriyet, % 6.3'ü (36) Cumhuriyet, % 26.7'si Zaman gazetelerinde yer almaktadır. Çocukların % 10.6'sının (75) fotoğrafı ise gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır. Bu çocukların fotoğraflarının % 82.7'sinin (62) Hürriyet, % 6.7'sinin (5) Cumhuriyet, % 10.7'sinin (8) Zaman gazetelerinde yer aldığı görülmektedir. Fotoğrafı yüzü kapalı olarak verilen çocukların oranı ise % 6.9'dur (49). Bunların % 81.6'sı (40) Hürriyet, % 6.1'i Cumhuriyet (2), % 12.2'si (6) Zaman gazetelerinde yer almaktadır (Tablo VII).

Tablo VII. Fotoğrafına yer verilen çocukların fotoğraflarının yayınlanma şeklinin gazetelere göre dağılımı

Çocuğun Fotoğrafı	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Açık	384	78.2	36	80.0	153	89.5	573	81.0
Yüzü Kapalı	40	8.1	3	6.7	6	3.5	49	6.9
Arkası Dönük	4	0.8	1	2.2	2	1.2	7	1.0
Gözleri Kapalı	62	12.6	5	11.1	8	4.7	75	10.6
Yüzü Eliyle Koluyla Kapalı	1	0.2	0	0.0	2	1.2	3	0.4
Toplam	491	100.0	45	100.0	171	100.0	707	100.0

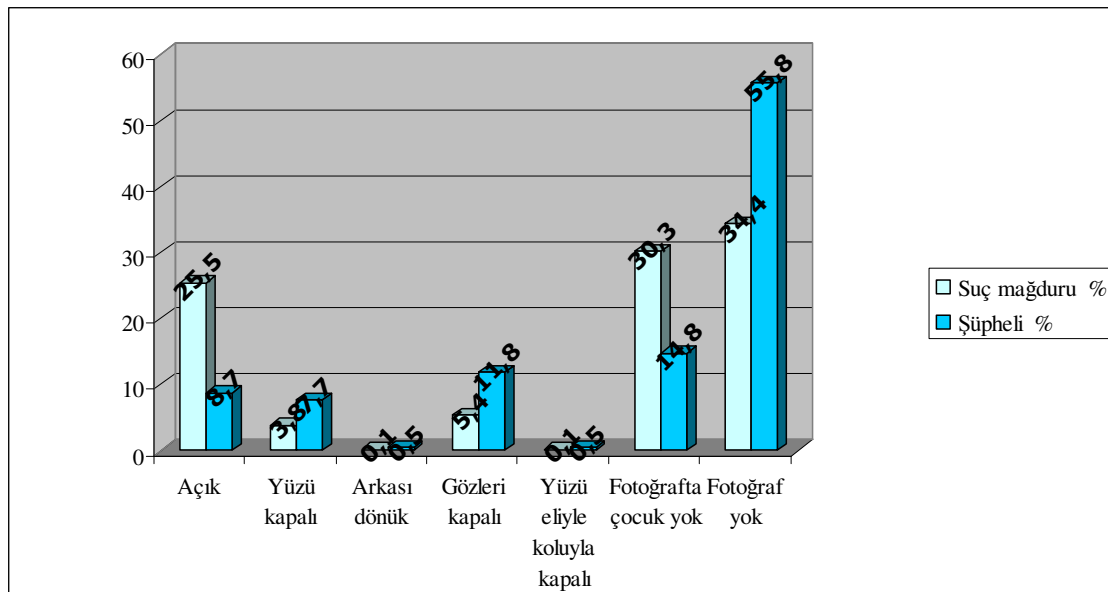
Haberlerde suç mağduru olarak yer alan 783 çocuğun % 25.5'inin (200) fotoğrafı açık, % 5.4'ünün (43) gözleri kapalı, % 3.8'inin (30) yüzü kapalı, % 0.1'inin (1) arkası dönük, yine % 0.1'inin (1) yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmiştir. Şüpheli olarak yer alan 195 çocuğun ise % 8.7'sinin (17) fotoğrafı açık, % 11.8'inin (23) gözleri kapalı, % 7.7'sinin (15) yüzü kapalı, % 0.5'inin (1) arkası dönük, yine % 0.5'inin (1) yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınlanmıştır (Şekil 5).

Hürriyet gazetesinde yer alan 399 suç mağduru çocuğun % 38.3'ünün (153) fotoğrafı açık, % 9'unun (36) gözleri kapalı, % 6'sının (24) yüzü kapalı olarak verilmiştir. Hiçbir suç mağduru çocuğun fotoğrafının arkası dönük ve yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmediği gözlenmiştir. Şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun % 17.4'ünün (16) fotoğrafı açık, % 19.6'sının (18) gözleri kapalı, % 14.1'inin (13) yüzü kapalı, % 1.1'inin (1) arkası dönük olarak verilirken hiçbirinin fotoğrafının yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmediği tesbit edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 177 suç mağduru çocuğun % 6.2'sinin (11) fotoğrafı açık olarak verilirken % 1.1'inin (2) gözleri kapalı, % 1.6'sının (3) yüzü kapalı olarak verildiği görülmektedir. Bu çocukların hiçbirinin fotoğrafının arkası dönük ve yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmediği gözlenmiştir. Gazetede yer alan şüpheli konumundaki 50 çocuğun ise sadece % 4'ünün (2) fotoğrafta gözleri kapalı olarak yayınlandığı, diğer çocukların yer aldığı haberlerde fotoğraf yayınlanmadığı görülmektedir.

Zaman gazetesindeki 207 suç mağduru çocuğun % 19.8'inin (41) fotoğrafı açık, % 2.4'ünün (5) gözleri kapalı, % 1.4'ünün (3) yüzü kapalı, % 0.4'ünün (1) arkası dönük, yine % 0.4'ünün (1) yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınlanmıştır. Şüpheli konumundaki 53 çocuğun ise % 1.9'unun (1) fotoğrafının açık, % 5.7'sinin (3) gözleri kapalı, % 3.8'inin (2) yüzü kapalı, % 1.9'unun (1) yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınladığı gözlenmiştir. Arkası dönük olarak yayınlanan şüpheli çocuk fotoğrafı bulunmamaktadır.

Şekil 5 . Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda fotoğrafının veriliş şekli

Çocuğun dışında haberde yer alan fotoğrafın ne olduğu ve yayımlanma şekli:

Çocuklar dışındaki fotoğraflara bakıldığında 1006 haberin % 42.5'inde (428) çocuk dışında başka bir fotoğrafın olduğu görülmektedir. Çocuk dışındaki fotoğrafların sayısı 607'dir. Bunların % 47.7'si (290) aile-akraba, % 15.6'sı (95) zanlı, % 13.5'i (82) diğer kategorisindedir. Çocuk dışında başka bir fotoğrafın bulunduğu 428 haberin % 48.4'ünde (207) aile-akraba fotoğrafı, % 21.5'inde (92) zanlı fotoğrafı, % 10.7'sinde (46) olay yeri fotoğrafı, % 9.8'inde (42) diğer kategorisinden fotoğraflar yer almaktadır.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 56.9'unda (292) çocuk dışında fotoğraf olduğu görülmektedir. Bu haberlerin % 49'unda (143) aile-akraba fotoğrafı, % 29.8'inde (87) zanlı fotoğrafı, % 9.9'unda (29) diğer kategorisinden fotoğraflar, % 7.2'sinde (21) olay yeri fotoğrafı kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde yer alan 193 haberin % 16.6'sında (32) çocuk dışında fotoğraf yer almaktadır. 32 haberin % 31.3'ünde (10) olay yeri fotoğrafına yer verilirken % 28.1'inde (9) aile-akraba fotoğrafı yer almaktadır. Zaman gazetesinde ise 300 haberden % 34.7'sinde (104) çocuk dışında fotoğrafa yer verilmiştir. Bu haberlerin % 52.9'unda (55) aile-akraba fotoğrafı, % 14.4'ünde (15) olay yeri fotoğrafı, % 8.7'sinde (9) diğer kategorisinden fotoğraflar yer almaktadır (Tablo VIII).

Tablo VIII. Çocuk dışında haberde fotoğrafına yer verilenlerin gazetelere göre dağılımı

Çocuk dışındaki fotoğraflar		Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
		frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Diğer	Yok	263	90.1	28	87.5	95	91.3	386	90.2
	Var	29	9.9	4	12.5	9	8.7	42	9.8
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Olay Yeri	Yok	271	92.8	22	68.8	89	85.6	382	89.3
	Var	21	7.2	10	31.3	15	14.4	46	10.7
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Aile-Akraba	Yok	149	51.0	23	71.9	49	47.1	221	51.6
	Var	143	49.0	9	28.1	55	52.9	207	48.4
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Uzman-Yetkili	Yok	278	95.2	29	90.6	102	98.1	409	95.6
	Var	14	4.8	3	9.4	2	1.9	19	4.4
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Üniformalı Resmi Görevli	Yok	288	98.6	31	96.9	101	97.1	420	98.1
	Var	4	1.4	1	3.1	3	2.9	8	1.9
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Üniformasız Resmi Görevli	Yok	284	97.3	32	100.0	97	93.3	413	96.5
	Var	8	2.7	0	0.0	7	6.7	15	3.5
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Zanlı	Yok	205	70.2	31	96.9	100	96.2	336	78.5
	Var	87	29.8	1	3.1	4	3.8	92	21.5
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Suç Mağduru	Yok	283	96.9	32	100.0	101	97.1	416	97.2
	Var	9	3.1	0	0.0	3	2.9	12	2.8
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0

Cenaze	Yok	283	96.9	29	90.6	97	93.3	409	95.6
	Var	9	3.1	3	9.4	7	6.7	19	4.4
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Yerel Halk- Çevredeki İnsanlar	Yok	291	99.7	30	93.8	103	99.0	424	99.1
	Var	1	0.3	2	6.3	1	1.0	4	0.9
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0
Belli Değil	Yok	290	99.3	29	90.6	100	96.2	419	97.9
	Var	2	0.7	3	9.4	4	3.8	9	2.1
	Toplam	292	100.0	32	100.0	104	100.0	428	100.0

Çocuk dışında fotoğraf bulunan 428 haberin % 48.4'ünde (207) aile-akraba fotoğrafı yer almaktadır. Bu 207 haberin % 96.1'inde (199) fotoğraflar açık, % 2.9'unda (6) gözleri kapalı, % 1'inde (2) yüzü kapalı olarak verilmiştir. 428 haberin % 21.5'inde (92) zanlı fotoğrafına yer verilmiştir. Zanlı fotoğrafına yer verilen 92 haberin % 80.4'ünde (74) fotoğraflar açık, % 9.8'inde (9) yüzü kapalı, % 7.6 (7) gözleri kapalı, % 2.2'si (2) yüzü eliyle koluyla kapalı olarak verilmiştir. 428 haberin % 9.8'inde (42) ise diğer kategorisinden fotoğraflar yer almaktadır. 42 haberin % 97.6'sında (41) fotoğraflar açık, % 2.4'ünde (1) ise yüzü kapalı olarak verilmiştir.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 56.9'unda (292) çocuk dışında fotoğraf vardır. Bu haberlerin % 49'unda (143) aile-akraba fotoğrafı yer almaktadır. 143 haberin % 95.8'inde (137) fotoğraflar açık, % 2.8'inde (4) gözleri kapalı, % 1.4'ünde (2) yüzü kapalı olarak verilmiştir. Zanlı fotoğrafının bulunduğu 87 haberin % 81.6'sında (71) fotoğraflar açık, % 8'inde (7) yüzü kapalı, % 2.3'ünde (2) yüzü eliyle koluyla kapalı olarak yayınlanmıştır. Diğer kategorisinden fotoğrafların bulunduğu 29 haberin % 96.6'sında (28) fotoğraflar açık, % 3.4'ünde (1) yüzü kapalı olarak yayınlanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 193 haberin % 16.6'sında (32) çocuk dışında fotoğraf yer almaktadır. 32 haberin % 28.1'inde (9) aile-akraba fotoğrafı yer almaktadır. Aile-akraba fotoğrafına yer verilen 9 haberin % 88.9'unda (11) fotoğraflar açık, % 11.1'inde gözleri kapalı olarak yayınlanırken, diğer kategorisinden fotoğrafların yer aldığı 4 haberin hepsinde fotoğrafların açık olarak verildiği görülmektedir.

Zaman gazetesinde ise 300 haberden % 34.7'sinde (104) çocuk dışında fotoğrafa yer verilmiştir. Bu haberlerin % 52.9'unda (55) aile-akraba fotoğrafına yer verilmiştir. Aile-akraba fotoğraflarının yayınlandığı 55 haberin % 98.2'sinde (54) açık, % 1.8'inde (1) gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır. Diğer kategorisinden fotoğrafların yer aldığı 9 haberin hepsinde fotoğraflar açık olarak yayınlanmıştır. Üniformasız resmi görevli fotoğrafına yer verilen 7 haberin de hepsinde fotoğraflar açık olarak verilmiştir.

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerde çocuk dışında ailesinin fotoğrafının nasıl verildiği önem taşımaktadır. Çocuğun suç mağduru olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 94 haberin % 95.7'sinde (90) aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 1'inde (1) yüzü kapalı, % 3.1'inde (3) gözleri kapalı olarak verilmiştir. Çocuğun

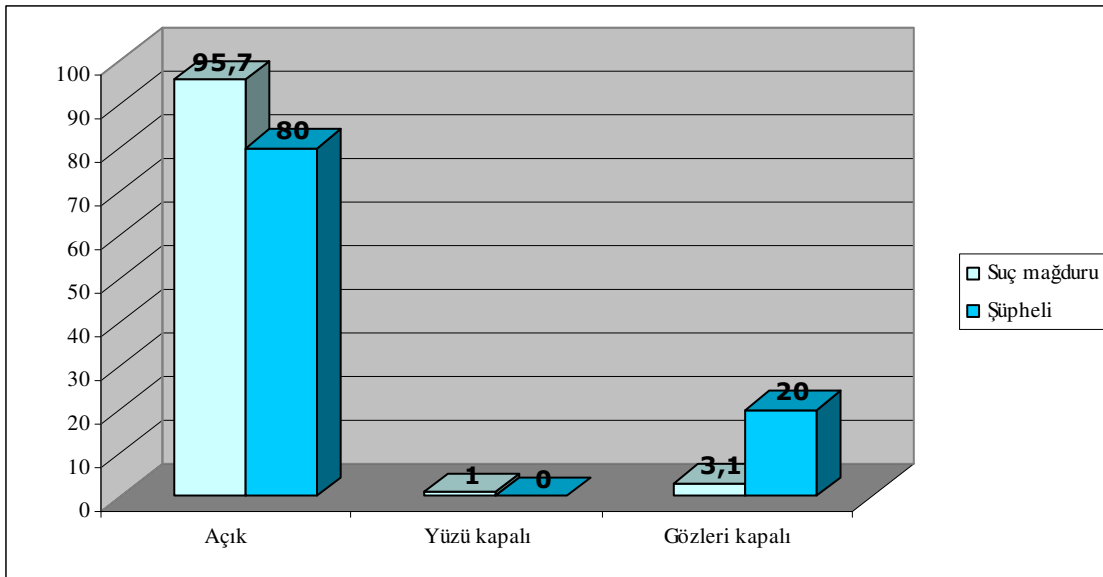
şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 10 haberin % 80'inde (8) aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 20'sinde ise (2) gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır (Şekil 6).

Hürriyet gazetesinde çocuğun suç mağduru olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 69 haberin % 94.2'sinde (65) aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 1.4'ünde ise (1) yüzü kapalı olarak verilmiştir. Çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 8 haberin % 87.5'inde (7) aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 12.5'inde (1) gözleri kapalı olarak yayınlamıştır.

Cumhuriyet gazetesinde çocuğun suç mağduru olduğu durumda aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 2 haber bulunmaktadır. Bunların ikisi de açık olarak yayınlanmıştır. Çocuğun şüpheli olduğu durumlarda çocuğun dışında fotoğraf yayınlanmadığı gözlenmiştir.

Zaman gazetesinde çocuğun suç mağduru olduğu durumda aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 23 haberin hepsinde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık olarak yayınlanmıştır. Çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 2 haberden birinde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık yayınlanırken diğerinde gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır.

Şekil 6. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının verildiği haberlerde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının verilmiş şekli

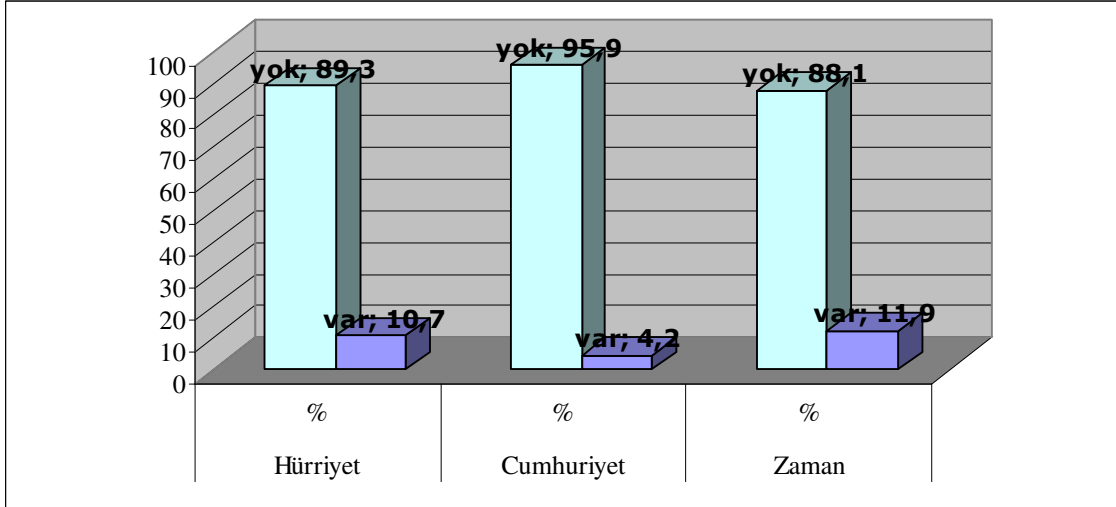
Çocuğun görüşleri:

1006 haberden % 10.7'sinde (108) çocuğun görüşlerine yer verildiği, % 89.3'ünde (898) ise yer verilmediği gözlenmiştir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin % 88.5'inde (454), Cumhuriyet

gazetesindeki haberlerin % 94.8'inde (183) ve Zaman gazetesindeki haberlerin % 87'sinde (261) çocukların görüşlerine yer verilmemiştir.

1619 çocuktan % 90.4'ünün (1464) görüşlerine yer verilmemiştir. Hürriyet gazetesinde yer alan çocuklardan % 10.7'sinin (82), Cumhuriyet gazetesinde yer alan çocuklardan % 4.2'sinin (15), Zaman gazetesinde yer alan çocuklardan ise % 11.9'unun (58) görüşlerine yer verildiği tesbit edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Çocukların görüşlerine yer verilmesi durumunun gazetelere göre dağılımı

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 21.8'inin (54), şüpheli olan çocukların % 8.7'sinin (17), hasta-yaralı-kazazede olan çocukların % 5.6'sının (7) görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Görüşlerine yer verilen çocukların % 34.9'u (54) suç mağduru, % 11.6'sı (18) öğrenci, % 11'i (17) şüpheli, % 8.4'ü (13) mağdur, % 7.7'si (12) şehit çocuğu-kardeşi konumundadır.

Hürriyet gazetesinde haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 27'sinin (40), şüpheli olan çocukların % 12'sinin (11), hasta-yaralı-kazazede olan çocukların % 6'sının (3) görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede görüşlerine yer verilen çocukların % 48.8'i (40) suç mağduru, % 13.4'ü (11) şüpheli, % 11'i (9) öğrenci, % 6.1'i (5) şehit çocuğu-kardeşi ve yine aynı oranla çalışan olarak haberlerde yer almaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 6.6'sının (6) görüşlerine yer verilirken şüpheli ve hasta-yaralı-kazazede olan çocukların görüşlerine yer verilmediği görülmektedir. Gazetede görüşlerine yer verilen çocukların % 40'ının (6) suç mağduru, % 20'sinin (3) sporcu, % 13.3'ünün (2) savaş mağduru ve yine aynı oranda öğrenci olarak yer aldığı tesbit edilmiştir.

Zaman gazetesinde haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 19.7'sinin (8), şüpheli olan çocukların % 11.3'ünün (6), hasta-yaralı-kazazede olan çocukların % 8'inin (4) görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede görüşlerin yer verilen çocukların % 17.2'si (10)

mağdur, % 13.8'i (8) suç mağduru, % 12.1'i (7) öğrenci ve yine aynı oranda şehit çocuğu-kardeşi olarak yer aldığı görülmektedir.

Çocuk dışında ifadesine yer verilenler:

Çocuklar dışında haberde kimin ifadesine yer verildiğine baktığımızda 1006 haberden % 37.3'ünde (375) çocuk dışındakilerin ifadesine yer verildiği ortaya çıkmaktadır. 375 haberin % 53.3'ünde (200) aile ya da akrabadan birisinin, % 20.5'inde (77) üniformasız resmi görevlinin, % 19.2'sinde (72) uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmiştir.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberden % 38.4'ünde (197), Cumhuriyet gazetesindeki 193 haberden % 24.4'ünde (47), Zaman gazetesindeki 300 haberden % 43.7'sinde (131) çocukların dışında birilerinin ifadesine yer verilmiştir.

Hürriyet gazetesinde 197 haberden % 52.3'ünde (103) aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilirken, % 18.8'inde (37) uzman ya da yetkili birisinin, % 16.2'sinde (32) zanlının, % 15.7'sinde (31) üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verildiği gözlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde 47 haberden % 40.4'ünde (19) aile ya da akrabadan birisinin, % 31.9'unda (15) uzman ya da yetkili birisinin, % 27.7'sinde (13) üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verildiği görülmektedir. Zaman gazetesindeyse 131 haberden % 59.5'inde (78) aile ya da akrabadan birisinin, % 25.2'sinde (33) üniformasız resmi görevlinin, % 5.3'ünde (20) uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verildiği tesbit edilmiştir (Tablo IX).

Haberlerde çocuklar dışında görüşlerine yer verilenlerin sayısı 493'tür. Bunların % 44.8'i (221) aile ya da akrabadan birisi, % 20'si (99) üniformasız resmi görevli, % 17'si (84) uzman ya da yetkili, % 8.5'i (42) zanlı, % 2.6'sı (13) üniformalı resmi görevli, % 3.6'sı (18) ise gönüllü, sanatçı vb. den oluşan "diğer" kategorisinden insanlardır. Geri kalanlar yerel halk-çevredeki insanlar, zanlının ya da suç mağdurunun yakını, dini görevli ve suç mağdurudur.

Tablo IX. Çocuk dışında haberde ifadesine yer verilenlerin gazetelere göre dağılımı

Çocuk dışındaki ifadeler		Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
		frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Aile-Akraba	Yok	94	47.7	28	59.6	53	40.5	175	46.7
	Var	103	52.3	19	40.4	78	59.5	200	53.3
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Uzman-Yetkili	Yok	160	81.2	32	68.1	111	84.7	303	80.8
	Var	37	18.8	15	31.9	20	15.3	72	19.2
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Üniformalı Resmi Görevli	Yok	191	97.0	42	89.4	129	98.5	362	96.5
	Var	6	3.0	5	10.6	2	1.5	13	3.5
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Üniformasız Resmi Görevli	Yok	166	84.3	34	72.3	98	74.8	298	79.5
	Var	31	15.7	13	27.7	33	25.2	77	20.5
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Zanlı	Yok	165	83.8	45	95.7	123	93.9	333	88.8
	Var	32	16.2	2	4.3	8	6.1	42	11.2
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Suç Mağduru	Yok	196	99.5	47	100.0	131	100.0	374	99.7
	Var	1	0.5	0	0.0	0	0.0	1	0.3
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Zanlıın/Suç Mağdurunun Yakını	Yok	194	98.5	47	100.0	131	100.0	372	99.2
	Var	3	1.5	0	.0	0	0.0	3	0.8
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Yerel Halk-Çevredeki İnsanlar	Yok	192	97.5	47	100.0	129	98.5	368	98.1
	Var	5	2.5	0	0.0	2	1.5	7	1.9
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Dini Görevli	Yok	195	99.0	47	100.0	130	99.2	372	99.2
	Var	2	1.0	0	.0	1	0.8	3	0.8
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0
Diğer	Yok	188	95.4	46	97.9	127	96.9	361	96.3
	Var	9	4.6	1	2.1	4	3.1	14	3.7
	Toplam	197	100.0	47	100.0	131	100.0	375	100.0

Çocuk dışında aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 200 haberin % 49.5'inde (99) çocuk suç mağduru ve % 3.5'inde (7) şüpheli konumunda yer alırken % 10.5'inde (21) hasta-yaralı-kazazede, % 9.5'inde (19) mağdur, % 9'unda (18) ise ölü konumundadır. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 77 haberin % 58.5'inde (45) çocuğun suç mağduru, % 1.3'ünde şüpheli, % 11.7'sinde (9) ölü, % 6.5'inde (5) öğrenci ve yine % 6.5'inde (5) mağdur konumunda yer aldığı gözlenmiştir. Uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen 72 haberin ise % 44.4'ünde (31) çocuk suç mağduru konumundadır. Çocukların şüpheli konumunda oldukları haberlerde uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir. Uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen haberlerin % 22.2'sinde (16) çocuk hasta-yaralı-kazazede, % 9.7'sinde (7) ise ölü konumundadır.

Hürriyet gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 103 haberin % 51.4'ünde (53) çocuk suç mağduru ve % 3.9'unda (4) şüpheli olarak yer alırken % 10.7'sinde (11) ölü, % 9.7'sinde (10) mağdur konumundadır. Uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 37 haberin % 45.9'unda (17) çocuk suç mağduru ve % 27'sinde (10) hasta-yaralı-kazazede konumunda yer alırken gazetede çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir. Zanlının ifadesine yer verilen 32 haberin % 96.9'unda (31) çocuk suç mağduru konumundadır. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 31 haberin % 77.5'inde (24) çocuk suç mağduru olarak yer alırken çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde üniformasız resmi görevli ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 19 haberin % 57.9'unda (11) çocuk suç mağduru, % 5.3'ünde (1) şüpheli konumundadır. % 10.5'inde (2) ise hasta-yaralı-kazazede ve yine % 10.5'inde (2) mağdur konumundadır. Uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 15 haberin % 46.7'sinde (7) çocuk suç mağduru konumundayken gazetede çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir. % 13.3'ünde (2) çocuk sporcu ve yine % 13.3'ünde (2) hasta-yaralı-kazazede olarak yer almaktadır. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 13 haberin % 61.6'sında (8) çocuk suç mağduru, % 15.4'ünde (2) ise ölü konumundadır. Çocukların şüpheli olarak yer aldığı haberlerde üniformasız resmi görevli ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir.

Zaman gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 78 haberin % 44.9'unda çocuk (35) suç mağduru, % 2.6'sında (2) şüpheli konumunda yer almaktadır. % 15.4'ünde (12) çocuk hasta-yaralı-kazazede, % 9'unda (7) mağdur ve yine % 9'unda (7) ölü konumunda olduğu durumlarda aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verildiği görülmektedir. Uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 20 haberin % 40'ında (8) çocuk suç mağduru, % 20'sinde (4) ise hasta-yaralı-kazazede konumunda yer almaktadır. Çocukların şüpheli olarak yer aldığı haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 33 haberin % 39.4'ünde (13) çocuk suç mağduru, % 3'ünde (1) şüpheli olarak yer alırken % 15.2'sinde (5) ölü, % 12.1'inde (4) öğrenci konumunda yer almaktadır.

İstatistiki değerlendirme dışında çalışmanın bir diğer ayağı ise sözel ifadelerin analizidir. Bu sözel ifadeler haber başlıkları ve fotoğraf altı yazılardan oluşmaktadır.

Haber başlığı:

Haberlerin başlıklarına bakıldığında çoğunda genel olarak kesin ve net ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. İnsanların büyük acılar yaşadıkları durumlar sanki sıradan bir olaymış gibi aktarılmaktadır. Olay kısa ve net olarak verilmeye çalışılırken gereken hassasiyetin gösterilmediği gözlenmiştir:

“Demir kapı devrildi: 2 çocuk öldü”

“Bebeğin kafası doğumda koptu”

“Evin önünde kayboldu, 22 gündür haber yok”

“İki çocuk internetten öğrenip bomba yaptı”

“Tavuk diye kızını vurdu”

“İğne oldu sonra öldü”

“Bombayla oyun kanlı bitti”

“Balkonda yaralandı”

“Maganda kurşunu evde çocuğu vurdu”

“Kızgın şiş ile işkence yapan baba”

“Liseli N.Ç.'ye tecavüz tuzağı”

“8 yaşındaki çocuğu öldürüp çaya attılar”

“Tecavüz edip öldürdü, yakıp çöplüğe gömdü”

Haber başlıkları arasında çok çarpıcı ifadeler yer verildiği de görülmektedir. Bu tür başlıklarda kimi zaman çocuğun ifadesi de kullanılarak haberin dramatik yanı vurgulanmaktadır. Bu ifadeler haberin çekiciliğini arttırmak adına çocuğun, ailesinin ve yakınlarının içinde bulunduğu durum dikkate alınmaksızın sadece okuyucuların dikkatini çekmek için kullanılmaktadır:

“Anne beni artık yanına al”

“Sapık katil 70 kez tornavida sapladı”

“MİNİK MERVE, FIRTINADA ÇÖKEN ÇATI ALTINDA KALDI”

“Şehit çavuşun çocuklarından feryat: Babamızı istiyoruz”

“13 yaşında acılarla dolu bir yaşam”

“YUVADAN KAÇIRIP TECAVÜZ ETTİLER”

“Annemi ellerimle boğdum”

“Annesini boğan kız satanist mi”

“Anneme söyleme beni babam yaktı”

“Suç makinesi kızı yuvadan kaçırdılar”

“Kurt kız okulda”

“14 yaşındaki kız polise uyuşturucu için yalvardı”

“Okulda şiddet önlenemiyor”

“Öğretmenler odasında dehşet”

“Magandaların vurduğu küçük Ahmet toprağa verildi”

“Mehmet'i döve döve öldürdüler”

“Kantinde arkadaşımı delik deşik etti”

“SINIFTA DEHŞET”

“N'olur beni babama verme hakim anne”

“OKULDA TERÖR”

“Çocuk hırsızların babalarına dava”

Bazı başlıklarda ise aynı haberin gazetelere göre nasıl farklı şekilde verildiği çok açık bir şekilde görülmektedir:

- 11.07.2006, Hürriyet, “Melis’i de soldurdular”
 11.07.2006, Cumhuriyet, “Liseli genç uyuşturucu kurbanı”
 11.07.2006, Zaman, “16 yaşındaki Melis, kötü arkadaş kurbanı”
 11.07.2006, Hürriyet, “Önce kupayı aldı sonra birinci oldu”
 11.07.2006, Cumhuriyet, “Sonuç korkutucu”
 11.07.2006, Zaman, “Kızlar erkeklerden daha başarılı”
 03.08.2006, Hürriyet, “Annemi ellerimle boğdum”
 03.08.2006, Cumhuriyet, “Ev için annesini öldürdü”
 03.08.2006, Zaman, “Sevgilisiyle bir olup annesini öldürdü”
 30.08.2006, Hürriyet, “Anneme söyleme beni babam yaktı”
 30.08.2006, Cumhuriyet, “Çocuğuna işkence yaptı”
 14.09.2006, Hürriyet, “Termos bombayı bir çocuk açtı”
 14.09.2006, Cumhuriyet, “Çocuğun elinde patladı”

Her gazete olayı yayın politikası ve hedef kitesinin koşulları ve beklentileri doğrultusunda değerlendirmektedir.

Haberin yanındaki haber başlıkları:

Analiz edilen haberlerin % 95.6’sının (962) yanında haber bulunmaktadır. Bu haberlerin % 71.9’unun yanında adli haberlere yer verilmektedir. Bu nedenle çocuk haberlerinin yanında yer alan haberlerin başlıkları çoğu zaman abartılı, dramatize edilmiş ifadelerden oluşmaktadır:

- “*BALTALI DEHŞET*”
 “*Öldürüp benzinle yaktilar*”
 “*Erkeği dövüp sevgilisine defalarca tecaviüz ettiler*”
 “*Akıntıya kapılıp boğuldu*”
 “*Öldürüldü, aile reddetti, cesedi camiye bırakıldı*”
 “*Ailesinin gözleri önünde bıçaklandı*”
 “*Başkentte esnaf polisle çatıştı*”
 “*Köprüde silahlı intihar girişimi*”
 “*Kız kardeşinin boğazını kesti*”
 “*70’lik kadına tecaviüze kalkıştı*”
 “*Tatil dönüşü yollar kan gölü; 2 aile kazalardan yok oldu*”
 “*Deprem çadırında çıkan yangında 2 kardeş öldü*”
 “*Üniversiteli genç kız maganda kurbanı*”

Çocuğun fotoğrafının altındaki yazı:

1619 çocuktan 707 çocuğun fotoğrafına yer verildiği görülmektedir. Çocuğun fotoğrafının altındaki yazılarda çocuğun isminin dışında muhabirin ifadesine yer verilmiştir. Fotoğraf altı yazısı, bir gazetenin ya da derginin her sayfasında genellikle ilk önce okunan metindir. Fotoğraf altı yazılarında yapılması gereken şey, fotoğrafta görüleni açıklamaktır (Schneider & Raue, 2000).

Fotoğraf altlarında okuyucunun duygularına hitap edilmiş, olayın en dramatik bölümünün abartılı sıfatlarla vurgulanmış olduğu ifadelerle rastlanmaktadır:

“Katil O.A.”

“Küçük yaşında büyük acılar gören S.K.'yı ailesi koruma altına aldı. Annesi Sevinç K. Kızını öperek teselli ediyor.”

“İ.G. kendisi gibi çocuk hırsız Ş.Ç. ile evlenmeye kalkmıştı.”

“14 yaşında suç rekoru kıran E.G. bir kez daha serbest”

“Minik Gülben, 6 Haziran'da doğum gününü kutlarken, ağabeyinin şehit haberini aldı. Acı haberi getiren askerlere doğum günü pastası ikram edildi.”

“Gamze henüz 10 yaşındaydı.”

“MERSİN'DE YİNE KAN AKTI”

“Tuna, henüz 16 aylıktı.”

“Lübnan'ın güneyindeki Kana köyünde bir sığınağı hedef alan İsrail bombalarının öldürdüğü 27 sivil arasında yer alan 10 aylık Abbas Muhammed Haşim, enkazdan çıkan mavi emzikli cesediyle katliamın sembolü haline gelmişti.”

“O ANI HİÇ UNUTMAYACAK”

“15 yaşında seks kölesi oldu”

“Dedesinin kullandığı aracın takla attığı kazada annesini kaybeden küçük Gizem, annesinin cesedinin konulduğu ambulansın ön koltuğuna bindirildi. ‘Annem öldü’ diyerek gözyaşlarına boğulan küçük kız, kendisini teselli etmeye çalışan vatandaşları ağlattı.”

Dikkat çeken bir başka özellik ise haberin bütününe ilişkin kısa va toparlayıcı bilgiye yer verilmiş olmasıdır. Başka bir deyişle fotoğraf altı okunduğunda haberin ayrıntılarına inmeksizin haberin belirleyici öğelerine gönderme yapıldığı görülmüştür:

“Yakacak Çocuk Yuvası'nın futbol takımı oyuncularından takım kaptanı Burak ve Fatih, yetenekleriyle büyük kulüplerin dikkatini çekti. Genç futbolcular, Fenerbahçe ile yaptıkları maçtan sonra kulübün altyapısına davet edildi.”

“17 yaşındaki milli güreşçi Batuhan Demirçin, İstanbul'da düzenlenen 9. Avrupa Yıldızlar Güreş Şampiyonası'nda ülkemize 69 kiloda altın madalya kazandı.”

“720 gram ağırlığındaki 22 günlük parmak bebek, başarılı bir kalp ameliyatı ile sağlığına kavuştu.”

“Polis henüz iki aylık bebeği, başarılı bir teknik takip ve operasyonla kurtarıırken, bebeği kaçıran üç zanlıyı da saklandıkları adreslerde yakaladı.”

“Yerli dizilerde küçük rollerde yer alan İzgi K., 6 Ekim günü annesiyle telefonla görüştüktan sonra ortadan yok olmuştu. Polis, Kazım Y.'yi (sağda) arıyor.”

Çocuklar dışındaki fotoğrafların altındaki yazı:

Çocukların dışında haberdeki fotoğrafların altında isim dışında muhabirin ifadesine yer verilmektedir. Çocukların fotoğraflarının altındaki yazılarda olduğu gibi çocuk dışı fotoğrafların

altında da haberin bütününe ilişkin kısa va toparlayıcı bilgiye yer veren, fotoğraf altı okunduğunda haberin belirleyici öğelerine gönderme yapılan ifadelerin yer aldığı yazılar bulunmaktadır:

“Çocuklarının bebek tacirlerine satıldığını iddia eden anne ve babası, yetkililerden yardım istiyor”

“Akçakoca İlçesi Devlet Hastanesi Başhekimi Kamil Eyüboğlu olaydan savcılık soruşturması ile haberdar olduğunu söyledi.”

“Selahattin Sezgin (üstte) kız kardeşini kasten öldürmek, baba Aziz Sezgin ise cinayete azmettirmek suçlamasıyla tutuklanarak cezaevine gönderildi.”

“Basın toplantısıyla sınav sonuçlarını açıklayan Hüseyin Çelik, OKS'nin 3 yıl sonra kaldırılacağını açıkladı.”

“Kurtarılan çocuklardan Tunahan Portaş, hastaneye kaldırıldı.”

“Hücrelerinde atleti ile kendisini asan Ali Kemal Tufan'ın cesedi akşam saatlerinde morga kaldırıldı.”

“İ.D.'nin tüfeğinden çıkan saçmalar Sezin'i öldürdü, beş kişiyi de yaraladı”

“Murat Ö.'nün bebeğini kaçıranlardan birinin eski çalışanı olduğu belirlendi.”

Çocukların dışında haberdeki fotoğrafların altındaki yazılarda okuyucunun duygularına hitap eden, olayın dramatik yönünü ortaya çıkarmak için abartılı sıfatların kullanıldığı ifadelere de rastlanmaktadır:

“Melike'nin anne babasıyla çekilmiş bu fotoğrafı artık albümde kaldı.”

“İlköğretim 7. sınıf öğrencisi V.Y., öğretmenleri Ekrem Demirtaş ve Güner Mutlu'yu silahla yaraladıktan sonra intihar etti.”

“MERSİN'DE YİNE KAN AKTI”

“6 yerinden bıçaklanıp kanlar içinde kalan Resul Çalış kaçarak saklandığı evin çatısında aşırı kan kaybından hayatını kaybetti. Komşular, polis gelinceye kadar çatıdaki cesedi izlerken kaçan Duran G. kısa süre sonra yakalandı.”

“Küçük yaşında büyük acılar gören S.K.'yı ailesi koruma altına aldı. Annesi Sevinç K. kızını öperek teselli ediyor.”

Bu fotoğrafların bazılarında fotoğrafına yer verilen kişinin ifadesinin de yer aldığı görülmektedir. Fotoğrafın sahibinin ifadesine yer verilmesi olayın dramatik yanının öne çıkarılmasını sağlamaktadır:

“İ.C. Polise verdiği ifadesinde “Hastaneye götürürken öldüğünü anlayınca boş araziye bıraktım” dedi”

“Anne M.K. “İ.C. ben müdahale edemedim çocuğu fırlattı” dedi.”

“El ele tutuşup bakkala giderken kardeşi Zeynep'i kanlar içinde gören Melek, fotoğraflara bakıp ağlıyor. Anne Saniye Özdaş ise “Kızuma çok istediği bayramlığı giymek nasip olmadı.” diye feryat ediyor.”

“Levent K., uyuşturucu bağımlılığından kurtaramadığı oğlunu gözyaşları içinde polise ihbar etti. Çaresiz kaldığını söyleyen acılı baba, “Lütfen ilgililer sesimi duysun, bana yardım edin.” dedi.”

“Anne Rukiye şası, kızının uyuşturucu müptelası olmasından dolayı byk üzüntü dyduğunu anlatırken, tekrar aynı şeyleri yaşamamak için, “Ne olur çocuklarıma birileri el uzatsın.” diyor.”

5. TARTIŞMA

Literatürde gazete haberleriyle ilgili olarak yapılan içerik analizi çalışmalarına rastlanmaktadır. İçerik analizi pek çok araştırmacı tarafından esnek bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Hsieh & Shannon, 2005). Herhangi bir konunun gazete haberlerinde ne şekilde yer aldığı ve haberlerin yaşanan gerçeklikleri yansıtma oranları ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan analizlerde çoğunlukla farklı anlayışlardan gazetelerin çalışmalarda yer aldığı görülmektedir (Segvic, 2005). Bu noktadan hareketle çalışmada üç farklı anlayıştan olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerine yer verilmiştir.

Haberin sayfası - Haberin yer aldığı sayfanın başlığı:

Haberlerin hangi sayfada yer aldıklarına bakıldığında, 3. sayfada yer alan haberlerin diğer sayfalardaki haberlere oranının toplamda ve gazetelerin kendi içinde en yüksek değere sahip olduğu gözlenmiştir. Üç gazete içinde 3. sayfada yer alan haber oranının en yüksek olduğu gazete Hürriyet gazetesidir.

Üçüncü sayfa haberlerinin çoğu, toplum tarafından onaylanmayan olaylardan oluşmaktadır. Buna karşılık üçüncü sayfa haberlerinin sosyo-ekonomik konumu ne olursa olsun birçok insanın en çok okuduğu haberler olduğu söylenebilir. Üçüncü sayfa haberlerinde yer almak suç mağduru ya da faili olmak anlamına gelmektedir. Çocuk haberlerinin de daha çok üçüncü sayfada yer almasının nedeni çoğunun adli haber olmasından kaynaklanmaktadır. Hemen hepsi dramatize edilip, abartılı ifadelerle verilen bu haberler genellikle basın ahlakına uymayan şekilde yayınlanmaktadır.

Üçüncü sayfa haberciliği Cumhuriyet gibi fikir gazetelerinden çok Hürriyet gibi kitle gazetelerinde yer almaktadır. Bunun başlıca nedeni, kitle gazeteleri ile fikir gazetelerinin okuyucu kitlelerinin farklı olmasında, dolayısıyla dünyayı algılama ve yorumlama noktasında farklı eğilimlere sahip olmalarında yatmaktadır (Balel, 2006). Bu noktada haberin bilgilendirme işlevi tamamen kenara bırakılarak talebe göre haber üretme ve yayınlama durumu söz konusu olmaktadır.

Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde haberler çoğunlukla ilk 10 sayfada yer alırken Zaman gazetesinde farklı bir durum gözlenmektedir. Zaman gazetesinde 13, 15 ve 19. sayfalarda yoğun olarak çocuk haberlerine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu sayfaların başlıklarına bakıldığında 13 ve 15. sayfaların “Gündem”, 19. sayfanın “Dış Haberler” başlığını taşıdığı görülmektedir. Gazetede en çok çocuk haberinin yer aldığı 3. sayfanın başlığının da “Gündem” olması ve “Gündem” başlığı altındaki sayfalarda yer alan çocuk haberlerinin oranının çok yüksek olması, Zaman gazetesinin çocuk haberlerini özel olarak bu başlık altında toplamaya çalıştığını göstermektedir. “Dış Haberler” başlıklı sayfalarda ise savaş haberlerinin yer aldığı dikkati çekmektedir.

İncelenen her gazetede 1. sayfa “sayfanın başlığı yok” kategorisi içinde değerlendirilmiştir. Hürriyet gazetesinde 3. sayfaya baktığımızda sayfanın başlığının olmadığı görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki haberlerin büyük çoğunluğunun 1. ve 3. sayfalarda yer aldığı düşünüldüğünde, gazetede yayınlanan haberlerin yarısının bulunduğu sayfanın başlığının olmaması öngörülebilir bir durumdur.

Bununla birlikte Hürriyet gazetesinde 1. ve 3. sayfadan sonra en çok haberin yer aldığı sayfalar 5. ve 7. sayfalar olup bu sayfaların başlıklarına bakıldığında “Yakın Plan” ve “Toplum” başlıkları görülmektedir. Söz konusu başlıklara sahip sayfalar gazetede başlığı olmayan sayfalarda yer alan haberlerin oranından sonra en yoğun olarak çocuk haberlerinin yer aldığı sayfalardır.

Cumhuriyet gazetesindeki çocuk haberlerinin yarısına yakın bir kısmının 3. sayfada yayınlanması ve çocuk haberlerinin “Haberler” başlıklı sayfalarda diğer başlıklı sayfalara oranla yoğun olarak yer alması gazetenin 3. sayfasının başlığının “Haberler” olmasının bir sonucudur.

Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki çocuk haberlerinin “Gündem”, “Yakın Plan” ve “Toplum” başlıklı sayfalarda yoğun olarak yer alması çocuklarla ilgili haberlerin önemli, incelenmesi gereken ve toplumsal olgular olduğu izlenimi yaratmaktadır. Haberlerin çoğunun adli olduğu göz önüne alındığında aslında önemli olan, incelenmesi gereken ve tüm toplumu ilgilendiren durum çocuk değil, çocuğun haberde adli bir olayın içinde yer almış olmasıdır.

Sayfadaki diğer haberlerin sayısı - Sayfadaki çocuk haberlerinin sayısı:

1006 haberin yer aldığı sayfalara bakıldığında tamamına yakınının bulunduğu sayfada başka haberlerin de olduğu görülmektedir. Yarısına yakınının bulunduğu sayfada ise çocuk haberi vardır. Yine tamamına yakınının bulunduğu sayfada da çocuk haberleri dışındaki haberler bulunmaktadır.

Sayfadaki diğer çocuk haberlerinin türleri ayrıca analize sokulmamıştır. Çünkü bu haberler çalışmayı oluşturan haberlerin kendileridir.

Çocuk haberleri dışında sayfadaki diğer haberlerin türleri - Haberin yanındaki haberlerin türleri:

Analiz edilen haberlerin bulunduğu sayfadaki çocuk haberleri dışındaki haberlerin türlerine baktığımızda büyük çoğunluğunun yer aldığı sayfada adli haberler olduğu görülmektedir. Analiz edilen haberlerin de büyük çoğunluğunun adli haber olduğu düşünüldüğünde bu durum kaçınılmazdır. Çocuklar yoğun olarak adli haberlerle gazetede yer almaktadır. Adli haberlerin genel olarak aynı sayfalarda toplandığı düşünülürse çocuk haberlerinin yer aldığı sayfalarda adli haberlerin çoğunlukta olması beklenen bir sonuçtur.

Haberlerin bulunduğu sayfada yer alan çocuk haberleri dışındaki haber türlerinin oranları gazetelere göre değişiklik göstermektedir. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin yer aldığı sayfada adli haberlerden sonra en çok siyasi haberler, eğitim haberleri ve kültür-sanat haberleri bulunmaktadır. Hürriyet ve Zaman gazetelerine bakıldığında ise daha düşük bir oranda olmakla birlikte adli haberlerden sonra ilk sırada Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi siyasi haberler yer almaktadır. Buna karşılık Cumhuriyet gazetesine oranla Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki haberlerin çok az bir kısmının yer aldığı sayfada eğitim ve kültür-sanat haberlerine yer verildiği görülmektedir.

Aynı durumla haberin yanındaki haberlere baktığımızda da karşılaşmaktayız. Haberlerin tamamına yakınının yanında haber olduğu gözlenmiştir. Haberlerin yanında yer alan haberlerin türlerine bakıldığında adli haberlerin açık farkla diğer haber türlerinin önünde olduğunu görmekteyiz. İkinci sırada Zaman gazetesi hariç diğer gazetelerde siyasi haberler yer almaktadır. Farklılık gösteren

bir başka durum, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerindeki haberlerin önemli bir bölümünün yanında eğitim haberleri yer alırken Hürriyet gazetesindeki haberlerin çok azının yanında eğitim haberlerinin yer almasıdır. Kültür-sanat haberlerinin ise Cumhuriyet gazetesindeki haberlerin yanında diğer gazetelere oranla çok daha fazla yer aldıkları görülmektedir. Bunun nedeni Cumhuriyet gazetesinin bakış açısından kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet gazetesi çok fazla çocuk haberi vermemesine karşın çocuk haberi verdiği zaman diğer gazetelere göre daha özenli ve dikkatli yayınlamaktadır. Hürriyet gazetesinin bir kitle gazetesi olması ile Cumhuriyet gazetesinin bir fikir gazetesi olması arasındaki farkın bu noktada kendisini gösterdiği düşünülmektedir. Hürriyet gazetesi eğitim ve kültür haberlerine çocuk haberlerinin olduğu sayfalarda çok fazla yer vermemeyi tercih etmektedir. Bunun nedeninin gazetenin çocuk haberlerini dramatik tarafı mümkün olduğunca öne çıkan ve çoğunlukla adli haberler olarak algılamasından kaynaklandığı kanaatine varılmıştır. Böylesi haberlerin yanında da eğitim ve kültür haberlerinin verilmesi gazetenin sayfa düzeni açısından mümkün görünmemektedir.

Haberin konusu - türü :

Haberlerin konuları ve türleri ile ilgili parametreler oluşturulurken mümkün olduğunca daraltılmaya çalışılmıştır. Bunun nedeni analizin daha doğru yapılmasının istenmesidir. Haber türleri, konuları kapsayan daha geniş bir başlık olarak düşünülmelidir. Haber konuları listesi ise daha uzun ve çeşitli tutulmuştur.

Analiz edilen 1006 haberin konularına bakıldığında üç konu başlığının her üç gazetede de diğer haber konularına göre önemli oranda farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu haber konuları ölüm, fiziksel şiddet ve cinsel şiddettir. Meltem Gönden Öktem'in "Çocuktan "Haber" Almak: Türk Basımından Çocuk Portreleri" isimli, 1 Ocak 2005- 31 Ocak 2005 tarihleri arasında Sabah, Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde çocuk haberlerinin ne oranda ve ne şekilde yer aldığına yönelik karşılaştırmalı betimsel bir tarama yaptığı çalışmasında da haberlerde ölüm konusunun yüksek oranda yer aldığı görülmektedir (Gönden Öktem, 2005).

Haberlerin türlere göre dağılımına baktığımızdaysa 1006 haberin % 79.1'inin (796) adli haber olduğu görülmektedir. Her üç gazetede de en üst sırada adli tür haberler yer almaktadır. Görüldüğü gibi çocuk haberlerinin çok büyük bir oranı adli haber türündedir. Bu durum çocukların gazetelerde adli olaylarla temsil edildiğini ortaya çıkarmaktadır. Bilim-teknoloji haber türünden sadece 1 haberin olması, bu haberin de Cumhuriyet gazetesinde yer alması dikkat çekmektedir. Çocukların en çok eğitim, kültür-sanat, spor gibi haber türlerinde yer almaları beklenirken tam tersi bir durumla karşılaşılmaktadır. Bu haber türleri tüm haber türleri içinde en fazla % 5 oranında yer almaktadır. Ceyda Ilgaz Büyükbaykal ve Güven N. Büyükbaykal'ın "Türkiye'de Gazete Haberlerinde Çocuk" isimli, Milliyet, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde 31 Ocak-6 Şubat 2005, 14 Şubat-20 Şubat 2005 tarihlerinde yayınlanan çocuk haberlerinin içerikleri açısından incelendiği çalışmalarında da benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Ilgaz Büyükbaykal, Büyükbaykal, 2005).

Adli haberler, haber değerinin yüksek olmasından dolayı kitle iletişim araçları tarafından bilinçli bir haber türü tercihidir (Pfeiffer, Windzio ve Kleimann, 2005). Çocuk haberlerinde de aynı

durumun ortaya çıkması çalışmanın literatürle uygunluğunu göstermektedir. Çocuklar ancak adli haberlere konu olduğu zaman medyada temsil edilmektedir. Bunun nedeni “çocuk” ve “suç” unsurlarının birarada bulunmasının haberin değerini arttırmasıdır. Gazeteler halkın algısını etkileyen, farklı ve haber değeri taşıyan konuları yayınlamaktadır. Pek çok çalışmada medyanın adli haberler konusuna meyilli olduğu ileri sürülmüştür (Boulahanis & Heltsley, 2004).

Haberin başlığı kimin ifadesi:

Haberlerin tamamına yakınının başlığı muhabirin ifadesidir. Çocukların haber başlıklarında ifadesine yer verilip verilmediğine bakıldığında 14 haberin başlığında çocukların ifadesine yer verildiği görülmektedir. Bu haberlerden birinde çocuk suç mağduru, bir diğerinde de şüpheli konumundadır.

Gazete haberleri ile ilgili analizlerde haberin kapladığı alan, haberin sayfanın neresinde yer aldığı, haberde fotoğraf olup olmadığı ve haberdeki kelime sayısı gibi kriterlere bakılmaktadır (Paulsen, 2003).

Haberin sayfadaki yeri:

Analiz edilen haberlerin yarısına yakın bir kısmının sayfanın üst yarısında yer aldığı gözlenmektedir. Üst yarıda yer alan haberler daha fazla dikkat çekmektedir. Hürriyet gazetesinde 1 ve Zaman gazetesinde 2 haber tam sayfa olarak yer alırken Cumhuriyet gazetesinde tam sayfa olarak yayınlanan haber bulunmamaktadır.

Haberlerin sayfanın neresinde yer aldığı değerlendirilirken sürmanşet ve manşette yer alan haberler ayrı bir kategoride alınmıştır. Hepsisi Hürriyet gazetesinde yer alan 14 haber sürmanşetten verilmiştir. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin birinci sayfasında sürmanşet kullanılmamaktadır.

Manşetlerde yer alan haberlerin oranı çok düşüktür. Hürriyet ve Zaman gazetelerinde toplam 23 haber manşetten verilirken Cumhuriyet gazetesinde manşette yayınlanan haber bulunmamaktadır. Manşetten ve sürmanşetten verilen haberlerin çok büyük bir oranı adli haberdir. Bir haberin manşette veya sürmanşette yer alabilmesi için önemli bir olay olması gerekmektedir. Haberlerin çok az bir bölümünün bu alanlarda yer alması bunların da çoğunun adli haber olması, çocukların sadece adli haberlerde yer aldıkları zaman manşet ya da sürmanşette yayınlanmaya değer bir haber olarak görüldüğünü göstermektedir.

Haberin kapladığı alan:

Haberlerin hiçbiri sayfanın % 100'lük alanını kaplamamaktadır. Tam sayfada yer alan 3 haber buldukları sayfalarda reklam ya da köşe yazısı ile beraber yer almaktadır.

Her üç gazetede adli haberlerin yarıdan fazlasının yer aldıkları sayfada az bir alan kapladığı görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet gazetesindeki adli haberler Hürriyet ve Zaman gazetelerine oranla çok daha az bir alanda yayınlanmaktadır. Hürriyet ve Zaman gazetelerindeki adli haberlerin yarısına yakın bir kısmının ise sayfada görece daha büyük bir alanda yayınlandığı gözlenmiştir.

Haberin sunum şekli:

Analiz edilen haberlerin yarısından fazlasında fotoğraf kullanıldığı görülmektedir. Bir kitle gazetesi olan Hürriyet'teki haberlerin çoğunda fotoğraf kullanılırken, bir fikir gazetesi olan Cumhuriyet'te çok az fotoğrafa yer verilmiştir. Literatürdeki çalışmalarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır (İlgaz Büyükbaykal & Büyükbaykal, 2005). Zaman gazetesinde ise haberlerin yarısının fotoğrafla beraber verildiği saptanmıştır.

Adli haberlerin yarısından fazlasında fotoğraf kullanıldığı gözlenmiştir. Hürriyet gazetesindeki adli haberlerin tamamına yakınında fotoğraf kullanılırken, Cumhuriyet gazetesindeki adli haberlerin çok az bir kısmında fotoğraf kullanılması gazetelerin yayın politikaları ve bakış açıları ile ilgilidir. Hürriyet gazetesi çocuk haberlerini üçüncü sayfa haberi anlayışı ile verirken Cumhuriyet gazetesi haberleri bilgilendirme işlevine sadık kalarak vermektedir. Zaman gazetesinde ise haberlerin yarısında fotoğraf kullanılmıştır. Bu noktada Zaman gazetesinin çocuklarla ilgili adli haberler konusunda temkinli yaklaştığı söylenebilir.

Fotoğraf-metin oranı:

Fotoğraf kullanılan haberlere bakıldığında büyük çoğunluğunda fotoğrafın metne oranının birebir olduğu görülmektedir. Haberlerin sadece dörtte birinde fotoğraf kullanılan Cumhuriyet gazetesinde de fotoğraf kullanılan haberlerde fotoğraf-metin oranı en yüksek değere sahip olan oran birebirdir. Buradan her üç gazetede de fotoğraf kullanıldığı zaman mümkün olduğunca büyük yer vermeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni fotoğrafın yapacak olduğu etkinin haberin değerini arttırmasıdır.

Haberlerin doğrulanabilirliğine bakıldığında her üç gazetede de haberlerin büyük çoğunluğunun başka kaynaklardan doğrulanabilir özellikte olduğu görülmektedir. Haberinin başka kaynaklardan doğrulanabilirlik özelliği haberin geçtiği yer ve haber ile ilgili diğer kurumlar hakkında detaylı bilgilerin verilip verilmediği ile değerlendirilmiştir.

Haberlerde kullanılan üsluba bakıldığında büyük çoğunluğunun objektif olarak yazıldığı görülmektedir. Objektiflik kriteri tesbit edilmesi güç bir tanımdır. Çocuğun yüksek yararı anlayışı göz önünde bulundurularak yapılan bireysel incelemede Cumhuriyet gazetesinde yer alan tüm haberlerin objektif olduğu, Hürriyet gazetesindeki haberlerin ise Zaman gazetesine oranla daha objektif olduğu kanaatine varılmıştır. Fakat yine de yapılmış olan bu yorumun subjektif olduğu gözardı edilmemelidir. Objektiflik kriteri olarak, gazetenin siyasi ya da dini bakış açısının habere yansıtılmaması, haberin herhangi bir görüşü savunmak amacıyla yayınlanmış olmaması durumu alınmıştır. Haberler bu anlamda objektif ya da taraflı olarak değerlendirilmiştir.

Haberler açık ve anlaşılabilirlik özelliklerine göre incelendiğinde tamamına yakınının açık ve anlaşılır olduğu tesbit edilmiştir. Haberinin açık ve anlaşılır olması haberdeki bilgilerin detaylı, doğru ve yeterli verildiği anlamına gelmemektedir. Haberlerin çoğunun açık ve anlaşılır olmasına karşılık verilen bilgilerin yeterli olup olmadığına bakıldığında haberlerin yarısına yakın bir kısmında yeterli

olmadığı görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde verilen bilgilerin diğer gazetelere oranla daha yetersiz olduğu görülmektedir.

Çocuğun haberdeki konumu:

Çocukların haberdeki konumuna bakıldığında çok yoğun bir şekilde “suç mağduru” olarak haberlerde yer aldıkları gözlenmektedir. Çocuklara karşı işlenen suçlar diğer haberlere oranla daha fazla haber değeri taşımaktadır. Çünkü toplum çocukların kadınlar gibi savunmasız olduğunu düşünmektedir (Boulahanis & Heltsley, 2004). Savunmasız olarak görülen çocukların suç mağduru olarak yer aldığı durumlar tüm ilgiyi üzerine çektiği için öncelikli olarak tercih edilen haber konusu olmaktadır.

İncilay Cangöz’ün “Gazete Haberlerinde Çocukların Temsili” isimli, Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde çocukları konu edinen tüm metinlerin 2005 yılı Ocak ayı süresince içerik analizi yöntemiyle çözümlendiği ve gazeteler arasında konuya yaklaşımda farklılık olup olmadığının tartışıldığı çalışmasında her üç gazetede de çocukların haberlerde çoğunlukla mağdur olarak yer aldığı görülmektedir (Cangöz, 2005).

Çalışmamızda çocukların yarıya yakın bir kısmının suç mağduru olarak haberlerde yer almasına karşılık çocukların öğrenci olarak yer aldıkları durumlara bakıldığında ise sadece çok az bir bölümünün öğrenci konumunda haberlerde yer aldığı gözlenmiştir. Bu durum çocukların çok azının öğrenci olduğu anlamına gelmemektedir. Sekiz yıllık zorunlu eğitim süreci çocukların 15 yaşına kadar öğrenci olmalarını gerektirmektedir. Haberlerde yer alan çocukların yarısına yakın bir bölümü 0-12 yaş aralığındadır. Yani çocukların büyük çoğunluğu öğrencidir ve günlerinin önemli bir bölümü okulda geçmektedir. Fakat bu çalışmada öğrenci kimliğinin haber değeri açısından çok önemli olmadığı ve haber değeri taşımadığı görüşünün yaygın olduğu ortaya çıkmıştır.

Çocuğun cinsiyeti- yaşı:

Haberlerdeki çocukların cinsiyetlerine bakıldığında her iki cinsin de aynı oranda temsil edildiği görülmektedir. Çocukların yaş kategorisi Türk Ceza Kanunu’na göre değerlendirilmiştir. Bunun nedeni analiz edilen çocuk haberlerinin çoğunluğunun adli haber olmasından kaynaklanmaktadır.

Çocukların yarısına yakın bir kısmının 0-12 yaş aralığında olduğu tesbit edilmiştir.

Kız ve erkek çocukların haberlerde en çok suç mağduru olarak yer aldığı gözlenmiştir. Erkek çocuklarında ikinci sırada şüpheli konumu gelmektedir. Kız çocuklar erkek çocuklara kıyasla daha yüksek bir oranda suç mağduru konumunda yer almaktadırlar. Erkek çocuklar ise kız çocuklarına nazaran daha yüksek oranda şüpheli olarak haberlerde yer almışlardır. Haberlerde cinsiyetleri belirtilen çocukların gazetelerde cinsiyet açısından temsili orantılıdır. Her üç gazetede de hem kız hem erkek çocukların en çok suç mağduru olarak haberlerde yer aldıkları görülmektedir. Haberlerde öğrenci olarak yer alan az sayıdaki çocuğun ise büyük çoğunluğu erkek çocuklardan oluşmaktadır.

Çocuk için kullanılan tanımlamalar:

Çocukların büyük bir çoğunluğu için herhangi bir tanımlama kullanılmamakla birlikte en çok rastlanan tanımlamalar “küçük”, “genç”, ”minik”, “şampiyon” ve “liseli”dir.

Çocuklar için kullanılan olumsuz tanımlamalara bakıldığında “küçük hırsız”, “zanlı”, “yankesici”, “maganda”, “katil”, “katil zanlısı”, “tecavüz zanlısı” ve “suç makinesi” tanımlamalarının kullanıldığı görülmektedir. Bu tanımlamalardan Cumhuriyet gazetesinde sadece 1 çocuk için “katil zanlısı” tanımlaması kullanılmıştır. Diğer tanımlamaların hiç biri Cumhuriyet gazetesinde yer almamıştır. Bu durum Cumhuriyet gazetesinin konuyla ilgili olarak duyarlı tavrından kaynaklanmaktadır. Çocuklar için bu tarz olumsuz tanımlamaların kullanılması kişiliğinin oluşma evresinde çocuk için zarar verici bir durumdur. Bu tanımlamaların çocuğa adli olaylar içinde yer aldığı için yöneltildiği çok açıktır. Çocuk zaten bu tip olaylar içinde yer almaktan ve beraberinde gazeteye haber olmaktan dolayı “ikincil mağduriyet” yaşamaktadır. Çocuğun olumsuz tanımlamalarla haberlerde yer alması bir mağduriyet boyutunu daha beraberinde getirmektedir. Bu olumsuz tanımlamaların tamamına yakınının şüpheli konumundaki çocuklar için kullanılmakta olduğu gözlenmiştir. Bir suç olayının içinde yer aldığı için toplumun kendisine karşı bir tutum içinde olduğunu düşünen çocuk, kendisi için bu tanımlamaların yapıldığını gördüğünde iyice toplumdaki kopmaya başlayacaktır. Özgüvenini ve özüne saygıyı yitirir. Çocuğun ailesi de aynı şekilde etkilenir.

Her üç gazetede de şüpheli konumundaki çocuklar için küçük tanımlamasının kullanılıp minik tanımlamasının kullanılmadığı gözlenmiştir. Küçük tanımlaması sadece çocuğun yaşına vurgu yapmak amacıyla kullanılırken minik tanımlamasının şirin, sevimli anlamında kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum habercilerin şüpheli konumundaki çocukları diğerlerinden ayrı tutarak kendi içinde bir yargılama sürecine tabi tuttuğunu göstermektedir.

Çocuğun kimliği:

Çocukların haberlerde kimliklerinin nasıl verildiğine baktığımızda Hürriyet ve Zaman gazetelerinde büyük çoğunluğunun kimliğinin açık olarak verilmesine karşın Cumhuriyet gazetesinde ad soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir.

Haberlerde suç mağduru konumunda yer alan çocukların yarısına yakınının kimliğinin açık, önemli bir bölümünün kimliğinin ise ad soyad baş harf olarak verildiği gözlenmiştir. Çocukların şüpheli konumunda olduğu haberlerde ise kimliklerinin neredeyse tamamına yakını ad soyad baş harf olarak verilirken, az bir bölümü açık olarak verilmiştir. Gazetelerin bu farklı tutumunun şüpheli konumdaki çocukların suç mağduru konumundaki çocuklara göre sözde daha özenli bir şekilde haberlerde yer alması gerektiği anlayışından kaynaklandığı söylenebilir. Gazetenin kendisine göre bir önem sırası belirlemesi etik bir davranış değildir. Çünkü hem suç mağduru, hem de şüpheli çocuklar için aynı özenin gösterilmesi gerekmektedir. İster suç mağduru ister şüpheli konumunda olsun kimliğinin açık olarak verilmesi çocuğun özgüvenini sarsan bir durumdur. Suç mağduru veya şüpheli konumundaki çocuklarla ilgili haberlerde çocukların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol

açacak şekilde yayın yapılması hukuki anlamda cezai yaptırım gerektirirken etik çerçevede doğru olmayan bir davranış olarak nitelendirilmektedir.

Her üç gazetede de bu konuda hemen hemen aynı oranlar görülmektedir. Hürriyet gazetesinde şüpheli konumdaki çocukların kimliği Cumhuriyet ve Zaman gazetelerindekilere oranla daha çok açık olarak verilmiştir. Buna karşılık Zaman gazetesinde şüpheli olarak yer alan çocukların kimliklerinin ad açık soyad baş harf olarak verilmesi diğer gazetelere göre daha fazla görülmektedir. Hürriyet gazetesinin çocukların kimliklerinin veriliş şekli ile ilgili tutumunun kamuoyunun bilgilendirilmesi amacına uygun olup olmadığının tartışmaya değer olduğu düşünülmektedir. Zaman gazetesinde ise şüpheli çocuk kimliklerinin ad açık soyad baş harf olarak verilmesinin diğer gazetelere göre daha fazla tercih edilmesi gazetenin çocuk haberleri ile ilgili diğer gazetelere oranla daha ortada bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Çocukların kimliklerinin verilmemesi ya da ad veya soyadının baş harf olarak verildiği durumlarda ailelerin kimliklerinin açık olarak verilmesi çocukların kimliklerinin dolaylı yoldan açıklanması anlamına gelmektedir. Böylesi durumlarda çocukların kimliklerinin verilmemiş olması hiçbir anlam ifade etmemektedir. Çok yüksek oranda olmamakla birlikte gazetelerin bu şekilde yayınladığı haberler bulunmaktadır. Bu tür açıklamaların yer aldığı haberler çocuğun sosyal çevresi tarafından tanınmasına yol açmaktadır

Çocuğun kimliğinin verilmemesi mağduriyetinin önlenmesi için yeterli değildir. Haberlerde kimliği verilmeyen çocuğun çeşitli sıfatlarla tanımlanmaya çalışılması, aileden birinin kimliğinin açık olarak verilmesi ya da adresin ayrıntılı bir şekilde verilmesi gibi durumlar da çocuğun kimliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuğun ailesinin kimliği:

Çocukların ailelerinin kimliklerinin veriliş şekline bakıldığında Hürriyet ve Zaman gazetelerinde hemen hemen yarısının kimliğinin açık olarak verilmiş olduğu gözlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde ise ailelerin büyük çoğunluğunun kimliği verilmemiştir.

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların yarısının ailesinin kimliğinin verilmemesi gözlenmiştir. Şüpheli konumundaki çocukların ailelerinin kimliklerinin ise tamamına yakını verilmemiştir. Çok azının kimliği açık olarak verilmiştir. Şüpheli konumundaki çocukların ailelerinin kimlikleri suç mağduru konumundakilere kıyasla çok daha az oranda açık olarak verilmiştir. Bu noktada gazetelerin şüpheli konumundaki çocukların kimliklerinin verilmesi ile ilgili tutumunun ailelerinin kimliklerinin verilmesi konusunda da aynı olduğu düşünülmektedir. Her üç gazetede de hemen hemen aynı oranlar görülmektedir. Sadece Cumhuriyet gazetesinde şüpheli olarak yer alan çocukların hiçbirinin ailesinin kimliğinin açık verilmemesi gözlenmiştir.

Çocuğun fotoğrafının yayımlanma şekli:

Hürriyet ve Zaman gazetelerinde çocukların büyük çoğunluğunun fotoğrafına yer verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde ise çocukların fotoğrafı çok az oranda verilmiştir.

Her üç gazetede de fotoğrafı yayınlanan çocukların büyük çoğunluğunun fotoğrafının açık olarak verildiği görülmektedir. Basında haberi güçlendirmek için kullanılan fotoğrafın etkisi çocuk haberlerinde de kullanılmaktadır. Fotoğrafın insanlar üzerinde yarattığı etkiyi hiçbir metin yaratamamaktadır. Bu nedenle çocuk haberlerinde çok fazla fotoğraf kullanıldığı görülmektedir.

Haberlerde suç mağduru olarak yer alan çocukların fotoğrafları şüpheli çocukların fotoğraflarına oranla daha çok açık olarak verilmiştir. Şüpheli çocukların fotoğraflarının en çok gözleri kapalı olarak yayınlandığı görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki oranlar genel oranlarla paralellik göstermektedir. Cumhuriyet gazetesinde çocuğun suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerin çoğunda fotoğrafın olmadığı gözlenmiştir. Zaman gazetesinde ise şüpheli konumundaki çocukların yer aldığı haberlerde çoğunlukla fotoğraf yayınlanmamıştır.

Suç mağduru ve şüpheli konumundaki çocukların fotoğrafının yayınlanması konusunda en hassas gazete Cumhuriyet'tir. Fotoğrafların açık olarak verilmesi ile gözleri ya da yüzü kapalı olarak verilmesi arasında çoğu zaman bir fark olmamaktadır. Çünkü bu tarz fotoğraflar çocuğun sosyal çevresi tarafından tanınmasını yeteri kadar engellememektedir. Haberde aileden birinin fotoğrafının açık olarak verilmesi de çocuğun kimliğinin rahatlıkla ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çocuk dışında haberde yer alan fotoğrafın ne olduğu ve yayınlanma şekli:

Haberlerde çocuk dışında fotoğraf olup olmadığına bakıldığında yarısına yakın bir kısmında çocuk dışında fotoğraf olduğu görülmektedir. Bu fotoğrafların çoğunlukla aile-akraba, olay yeri, diğer ve zanlı kategorilerinden olduğu saptanmıştır. Diğer kategorisi; tanımlanmış kategoriler içine girmeyen, müşteri, hayvan, gönüllü ve simgesel resim gibi fotoğrafları kapsamaktadır. Cumhuriyet gazetesinde en çok olay yeri fotoğrafına yer verilirken, bu oran Hürriyet gazetesinde üç gazete arasında en düşüktür. Yine üç gazete arasında zanlı fotoğrafına en çok yer veren gazete Hürriyet'tir. Diğer iki gazetede zanlı fotoğrafı Hürriyet gazetesine göre çok düşük bir oranda verilmiştir. Hürriyet gazetesinin bu tavrının haber değerini arttırmaya yönelik bir çaba olduğu düşünülmekte ve konunun tartışmaya değer olduğu kanaatine varılmaktadır.

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerde çocuk dışında ailesinin fotoğrafının nasıl verildiği önemlidir. Çoğu zaman haberlerde çocuğun fotoğrafının verilmemesinin çocuklarla ilgili haberlerde uyulması gereken kurallara uygun olduğu düşünülmektedir. Fakat çocuğun fotoğrafının verilmeyip ailesinden birilerinin fotoğrafının açık olarak verilmesi çocuğun kimliğini ortaya çıkarmaktadır. Şüphesiz haberciler bu durumun farkındadırlar. Fakat yapılan çalışma sonucunda gerekli özenin gösterilmediği düşünülmektedir.

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldıkları ve aile ya da akrabadan birinin fotoğrafına yer verilen haberlerin tamamına yakınında fotoğrafın açık olarak verildiği tesbit edilmiştir. Hürriyet gazetesinde çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldıkları haberlerde verilen aile ya da akraba fotoğraflarının tamamına yakını açık olarak yayınlanmıştır. Zaman gazetesinde ise çocukların suç mağduru olarak yer aldıkları haberlerde verilen aile ya da akraba fotoğraflarının hepsi açık olarak yayınlanırken çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin

fotoğrafının yayınlandığı sadece 2 haber vardır. Cumhuriyet gazetesinde ise çocukların suç mağduru veya şüpheli olarak yer aldıkları haberlerde verilen aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı yok denecek kadar azdır. Cumhuriyet'teki oranın düşük olması gazetenin çocuk haberleri ile ilgili duyarlılığının yanında konuya çok fazla yer vermemesinden de kaynaklanmaktadır.

Çocuğun görüşleri:

Haberlerde çocukların çok büyük bir çoğunluğunun görüşlerine yer verilmemiştir. Bu durum haberlerin öznesi olarak yer alan çocukların aslında haberciler tarafından bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Amaç ise çocuğun haberin öznesi olması ve kendini ifade etmesi değil, çocuğun habere konu olan bir nesne gibi algılanarak haber değeri oluşturmasıdır. BMÇHS'nin 12. maddesine göre çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı vardır. Bu nedenle çocuklarla ilgili haberlerde çocukların görüşlerine yer verilmelidir.

Her üç gazetede de görüşlerine yer verilen çocuklar arasında en yüksek oranda suç mağduru konumundaki çocuklar temsil edilmektedir. Öğrenci konumundaki çocuklar da görüşlerine yer verilenler arasında önemli bir orandadır.

Haberlerdeki konumu suç mağduru ya da şüpheli olan çocukların görüşlerine Hürriyet ve Zaman gazetesi az da olsa yer verirken Cumhuriyet gazetesi sadece çok az sayıda suç mağduru çocuğun görüşlerine yer vermiştir. Başka bir dikkat çeken nokta şehit çocuğu ya da kardeşi konumundaki çocuklar ile sporcu konumundaki çocukların toplamda yarısının görüşlerine yer verilmiş olmasıdır. Gazetelere göre bakıldığında ise Hürriyet gazetesinde sporcu olarak yer alan çocukların hiçbirinin görüşlerine yer verilmezken, şehit çocuğu ya da kardeşi olarak yer alan çocukların yarısına yakınının görüşlerine yer verildiği gözlenmektedir. Cumhuriyet gazetesinde ise durum Hürriyet gazetesindeki tam tersidir. Zaman gazetesinde sporcu konumunda yer alan çocukların görüşlerine yer verilirken şehit çocuğu ya da kardeşi konumunda yer alan çocukların büyük bir çoğunluğunun görüşlerine yer verilmiştir. Bu konuda değerlendirme yaparken Hürriyet gazetesinde 1, Zaman gazetesinde ise 2 çocuğun sporcu olarak yer aldığı dikkate alınmalıdır. Şehit çocuğu ya da kardeşi konumundaki çocukların görüşlerine yer verilmesi çocukların istismar edildiği bir durumdur. Çocukların acıları üzerinden haberi çekici hale getirmeye çalışmak etik bir davranış değildir. Sporcu çocukların en çok Cumhuriyet gazetesinde görüşlerine yer verilmesi gazetenin yayın anlayışının bir göstergesidir.

Çocuk dışında ifadesine yer verilenler:

Çocuk dışında haberde ifadesine en çok yer verilenler aile ya da akrabadan birileridir. Daha sonra sırasıyla üniformasız resmi görevli ve uzman ya da yetkili gelmektedir. Üniformasız resmi görevli kategorisine savcı, vali gibi resmi görevliler girerken, üniformalı resmi görevli kategorisi polis, jandarma gibi resmi görevlilerden oluşmaktadır.

Bahsedilen üç kategorideki kişiler her üç gazetede de haberlerde ifadesine en çok yer verilenlerdir. Hürriyet gazetesindeki haberlerde zanlıların ifadelerine yer verilmesi diğer gazetelere göre yüksek bir oran olarak göze çarpmaktadır. Hürriyet gazetesinin zanlı fotoğrafının diğer iki

gazeteye göre daha yüksek oranda verilmesi konusundaki tutumunun zanlı ifadesinin verilmesi konusunda da aynı olduğu görülmektedir.

Çocuk dışında aile ya da akrabadan birisinin, üniformasız resmi görevlinin ve uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen haberlerin hemen hemen yarısında çocuklar suç mağduru konumundadır. Her üç gazetede de uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen haberlerde ise çocukların önemli bir bölümünün hasta-yaralı-kazazede konumunda olduğu gözlenmiştir. Bu durum gazetelerin doğru bilgiye ulaşma çabasını göstermektedir. Öte yandan üç gazetede de çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir. Gazetelerin konuyla ilgili nedenleri sorgulamayı tercih etmemiş oldukları, sadece çocuğun suç olgusu ile beraber anılmasının getirdiği haber değerini kullanarak yayın yaptıkları gözlenmiştir. Oysa ki çocukların adli olaylar içinde yer aldıkları haberlerde uzman kişilerin görüşlerine yer verilmesi bu tür olayların arkasındaki farklı dinamiklerin ortaya çıkması ve tartışılması açısından önemlidir. Suça itilen çocuklar gibi hassas konularda toplumun konu ile ilgili doğru bilgiye ulaşması, toplumsal duyarlılığın oluşması ve çözüm üretme sürecinde yararlı olacaktır. Konuyla ilgili doğru bilgiye ulaşmak için de uzmanların görüşlerini dikkate almak gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında, üç farklı yayın grubuna ait olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan çocuk haberleri içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Çalışmada 1006 haber ve bu haberlerin içinde yer alan 1619 çocuk üzerinde analiz yapılmıştır. Söz konusu incelemede haberin yer alma sıklığı, yer alış şekli, haberde kullanılan üslup, çocuğun kimliğinin gizlenip gizlenmediği, çocuğun haberdeki konumu, haberin gazetenin hangi sayfasında yer aldığı gibi durumlar incelenmiştir.

Haberlerin çoğunun adli haber olduğu ve gazetelerin 3. sayfasında yer aldığı gözlenmiştir. Bir kitle gazetesi olan Hürriyet'teki haberlerde fotoğrafın bir fikir gazetesi olan Cumhuriyet'teki haberlere göre daha fazla kullanıldığı tesbit edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi ile Hürriyet gazetesinin yayın anlayışı arasındaki fark diğer alanlarda da dikkat çekicidir. Zaman gazetesinin ise yayın anlayışı olarak diğer iki gazeteye göre daha merkezi bir konumda yer aldığı görülmektedir.

Haberlere konu olan çocukların büyük çoğunluğu suç mağduru konumunda yer alırken çok daha az bir kısmı şüpheli konumundadır. Haberlerde şüpheli konumunda yer alan çocukların tamamına yakını için olumsuz tanımlamalar kullanılırken çocukların büyük bir çoğunluğu için herhangi bir tanımlama kullanılmamıştır.

Suç mağduru ve şüpheli çocukların ve ailelerinin kimlikleri ve fotoğrafları verilirken çok fazla özen gösterilmediği gözlenmiştir. Bu konuda en duyarlı gazetenin Cumhuriyet gazetesi olduğu tesbit edilmekle beraber gazetede çocuk haberlerine diğer gazetelere oranla daha az yer verildiği de gözardı edilmemelidir. Suç mağduru ve şüpheli konumundaki çocukların kimliklerinin ve fotoğraflarının açık ya da kısmen açık olarak yayınlanması, çocukların ailelerinin kimliklerinin ve fotoğraflarının açık olarak verilmesi, çocuklar için olumsuz tanımlamaların yapılması çocukların ikinci kez istismar edilmelerini beraberinde getirmektedir. Medyanın çocuklarla ilgili haberlere yer verirken özen göstermesi ve tarafsız davranması öncelikli olarak yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur. Özellikle çocukların mağdur ya da şüpheli olduğu durumlarda çocuğun ikinci bir kez hatta kimi zaman defalarca medyadaki haberler üzerinden istismar edilmesinin engellenmesi gerekmektedir.

Çocukların gazetelerde çoğunlukla adli haberler içinde temsil edilmesi konusunun ayrıca tartışılması gerekmektedir. Bu durumun bu tür haberlerin diğerlerine göre çok daha fazla olmasından mı kaynaklandığı, yoksa adli haberlerin özel olarak mı seçildiği tartışma konusudur. Özellikle çocuk istismarı ile ilgili haberlerde medya, olayın önemini belirtmek isterken çoğu zaman yanlış ifadeler kullanmakta ve gereksiz detaylara yer vermektedir. Bu durum da istismara uğrayan çocukların medya tarafından yeniden istismar edilmesini beraberinde getirmektedir.

Çocukların yaşadığı gerek kişisel gerek toplumsal sorunlarla ilgili yapılan haberlerin üzerinde özenle çalışılması gerekmektedir. Bu tür konuların medyada yer alması, toplumun konuya olan ilgisinin artması bakımından son derece önemlidir. Fakat konu çocuklarla ilgili olduğunda habere sadece tek bir açıdan yaklaşmak doğru değildir. Haberinin verilmiş tarzı, haberin dili, kullanılan

fotoğraflar, çocuğun kimliğinin veriliş şekli ve bunun gibi detayların üzerinde özenle durulmadan yapılan habercilik yanlış sonuçlar doğurmaktadır.

Başta aile olmak üzere toplumdaki tüm kurumlar çocuk üzerinde çeşitli derecelerde sorumluluk sahibidir. Kitle iletişim araçları da söz konusu sorumluluğu paylaşması ve taşıması beklenen kurumlardandır. Sahip oldukları güç alanıyla, toplumda ortak değer yargılarının yerleşmesini sağlayan yazılı ya da görsel iletişim araçlarından, haber üretim sürecinde, çocuk söz konusu olduğunda daha duyarlı ve çocuk haklarına saygılı bir yaklaşım beklenmektedir.

7. ÖZETLER

Çalışmada çocukların gazete haberlerinde ne şekilde temsil edildiklerini ortaya koymak amacıyla, ideolojik duruşları farklı olan Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında yer alan çocuk haberleri incelenmiştir. Söz konusu haberler içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anılan süre içinde üç gazetede 1006 çocuk haberinin yayınlandığı tesbit edilmiştir. En önemli bulgulara baktığımızda çocukların en çok adli haberlerde yer aldığı ve çocukların başarısına ilişkin haberlerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Yasalarla düzenlenmiş olmasına rağmen bazı haberlerde çocuğun kimliği ve fotoğrafı açık, bir kısmında da kısmen açık bir biçimde belirtilmiştir.

En çok çocuk haberi Hürriyet gazetesinde yer alırken bunu Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri takip etmektedir. Çocukların önemli bir bölümü haberlerde suç mağduru konumunda yer almaktadır. Çoğunluğu üçüncü sayfada yer alan haberlerde suç mağduru ve şüpheli çocukların kimliklerinin sosyal çevreleri tarafından tanınmalarına yol açabilecek şekilde verildiği görülmektedir. Çocukların suç mağduru ya da şüpheli konumunda oldukları haberlerde çocuğun kendisinin ve ailesinin kimliğinin ya da fotoğrafının gerektiği şekilde verilmediği gözlenmektedir. Fotoğraf kullanımı ve kimlik konusunda en duyarlı gazete Cumhuriyet gazetesidir. Ancak bu gazetede yer alan çocuk haberi sayısının azlığı göz ardı edilmemelidir. Hürriyet gazetesinin bu konuda çok fazla özen göstermediği gözlenmektedir. Çocukların büyük bir çoğunluğu için herhangi bir tanımlama kullanılmazken, şüpheli konumunda yer alan çocukların tamamına yakını için olumsuz tanımlamaların kullanıldığı tesbit edilmiştir.

SUMMARY

In this thesis, child news in ideologically different newspapers Hürriyet, Cumhuriyet and Zaman between July,1 2006 and December,31 2006 had been examined to display how children mentioned in them. Mentioned news had been determined by using the content analysis method.

During the mentioned period it is determined that 1006 news had been pressed in three newspapers. Looking at the most important findings, it is seen that children had been mostly mentioned in criminal news and news about their success are nearly none. Although has been ruled by law and legislation, in some news children's identity and photo had been fully mentioned and in some partly mentioned.

Maximum number of child news had been pressed in Hürriyet, Zaman and Cumhuriyet follow it. Most of the children had been the victims of crimes in news. Mostly taking part in third page news it is seen that identity of victim and suspect children had been mentioned in the way to be recognised by their social environment. It is seen that children's own or their familie's identity or photographs are not pressed properly in the news that children are victims or suspect. The most sensitive newspaper about photos and identities is Cumhuriyet. However the paucity of the child news, which are pressed in this newspaper, should not be ignored. It is observed that Hürriyet is not careful enough about this topic. Nonetheless for most of the children a description is not used; it is determined that nearly all of the children in the position of suspicious negative descriptions had been used.

8. KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151. Çevrimiçi. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/akyuz.htm>. 07.02.2007
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Arsan, E. (2005). Haber ve Habercilik. Alankuş S. (der.), *Gazetecilik ve Habercilik* (s.137-151) içinde. 2. Baskı, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Balel, C. (2006). *Üçüncü Sayfa Haberlerinde Kadına Uygulanan Şiddet*, Mezuniyet Projesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.
- Balo, Y. S. (2005). *Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Belsey, A. & Chadwick, R. (1998). *Medya ve Gazetecilikte Etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berger, J. (2002). *Görme Biçimleri*. 8. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları..
- Bertrand, C. (2004). *Medya Etiği*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Boulahanis J. G. & Heltsley M. J. (2004). Perceived Fears: The Reporting Patterns of Juvenile Homicide in Chicago Newspapers (Elektronik versiyon). *Criminal Justice Policy Review*, Vol. 15 No. 2, 132-160.
- Bullock C. F. & Cubert J. (2002). Coverage of Domestic Violence Fatalities by Newspaper in Washington State (Elektronik versiyon). *Journal of International Violence*, Vol.17 No. 5, 475-499.
- Büyükbaykal G. N. (2004). *Geçmişten Günümüze Türkiye'deki Yazılı Spor Basınında Futbolun Yeri ve Önemi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Cangöz İ. (2006). Gazete Haberlerinde Çocukların Temsili. Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcioğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (der.), 2. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi "İletişimin Çocuğu Etkisi"* (s. 587-596) içinde, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Cheit, R. E. (2002). What hysteria? A systematic study of newspaper coverage of accused child molesters (Elektronik versiyon). *Child Abuse&Neglect*, Vol. 27, Issue. 6, 607-623.
- Collings, S. J. (2002). Unsolicited interpretation of child sexual abuse media reports (Elektronik versiyon). *Child Abuse&Neglect*, Volume. 27, Issue. 11, 1135-1147.
- Çelen, N. (1995). Çocuk Haklarına Genel Bir Bakış. *İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri 17-18 Kasım 1995 Hakimevi*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Dikmen, A. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde İstanbul'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Değerlendirme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji.
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı Küçük*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Doğan, İ. (2001). Çocuk Hakları Açısından Türkiye’de Çocuk Olgusu. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 151, Çevrimiçi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/dogan.htm>, 07.02.2007.
- Dursun, Ç. (2005). Haber ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek. Alankuş, S. (der.), *Gazetecilik ve Habercilik* (s. 69-90) içinde. 2. Baskı, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Duyar, İ. & Özener, B. (2003). *Çocuk İşçiler / Çarpık Gelişen Bedenler*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Franklin, B. (der.) (1993). *Çocuk Hakları*. Çev.: Alev Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gemalmaz, M. S. (2002). *Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusalüstü Belgeler*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Girgin A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik’i*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Girgin A. (2002). *Haber Yazmak*. İstanbul: Der Yayınları.
- Girgin A. (2001) *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- Gönden Öktem M. (2006). Çocuktan “Haber” Almak: Türk Basınından Çocuk Portreleri. Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcioğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (der.), 2. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi “İletişimin Çocuğu Etkisi”* (s. 597-606) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Gönenç, E. Ö. (2004). *Medya Dünyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Gönenç, E. Ö. (2005). Medyanın Toplum Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı.21: 57-62.
- Heffinck, P. (1999) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: İnsan Haklarına Dayalı Programlama Yaklaşımı. Küntay, E., Erginsoy, G. (der), 21. *Yüzyıl Karşısında Çocuk ve Genç* (s. 27-39) içinde. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.
- Heywood, C. (2003). *Baba Bana Top At! / Batı’da Çocukluğun Tarihi*. Çev.: Esin Hoşsucu. 1. Basım. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Hsies, H. F. & Shannon S. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis (Elektronik versiyon). *Qualitative Health Research*, Vol. 15, No. 9, 1277-1288.
- Ilgaz, C. (2000). *Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Toplumuna ve Basınına Yansımaları*. Doğan Ofset. İstanbul.
- Ilgaz Büyükbaykal, C. & Büyükbaykal, G. N. (2006). Türkiye’deki Gazete Haberlerinde Çocuk. Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcioğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (der.), 2. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi “İletişimin Çocuğu Etkisi”* (s. 571-586) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- İnceoğlu, Y. & Akıner, N. (2004). Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaştan Örneklerle. Çevrimiçi. <http://www.yasemininceoglu.com/?Page=11&id=200&islem=oku>. 17.05.2007
- İrvan, S. (2005). Medya ve Etik. Alankuş S. (der.), *Medya, Etik ve Hukuk* (s. 61-90) içinde. 2. Baskı. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Sayita, S. U. & Şirin M. R. (der.). (2000). *İstanbul Çocuk Raporu*. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.

- Gezgin, S. (Gen. Yay. Yön.). (1998). *Basın Sözlüğü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). Türkiye’de Değişen Aile ve Çocuğun Değeri. Onur, B. (der.), *Toplumsal Tarihte Çocuk* (s. 31-38) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Karaçor, S. (2000). *Toplumsal Değişme ve Reklam*. No.03. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Karaosmanoğlu, F. (2003). Çocuk Hakları: Doğal Hukuk ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Akyüz, E., Uluğtekin, S., Baykara Acar, Y. ve Cankurtaran Öntaş, Ö. (der.), *II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu “Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci” 10-13 Nisan 2002 Bildiriler* (s. 43-61) içinde. Ankara: Kuban Matbaası.
- Küntay, E. (2000). Çocuk Hakları ve Aile İçi İlişkiler: BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Üzerine Bir Yorum. Çitçi, O. (der.), *Türkiye’de İnsan Hakları* (s.541-547) içinde. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Küntay, E. (2001). Çocuk Dostu Kentler, F. Gümüšoğlu (der.), *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* (s. 315-321) içinde. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Küntay, E. & Erginsoy, G. (2005). *İstanbul’da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari ‘Seks İşçisi’ Kız Çocuklar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kurtoğlu, S. (2003). Haberin Söylemini Çözümlemek. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı.17, 145- 156.
- Moeller, S. D. (2002). A Hierarchy of Innocence-The Media’s Use of Children in the Telling Of International News (Elektronik versiyon). *Press/Politics*, Vol. 7, 36-56.
- Onur, B. (1993). Sunuş, Onur, B.(der.), *Toplumsal Tarihte Çocuk* (s. 1-6) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Öcel, N. (2002). *İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk ve Reklam Etkileşimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Özbek, M. (2002). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özek, Ç. & Erman, S. (2000). *Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Özlu, H. (2002). *Türk Medeni Hukukunda Velayetin Kaldırılması*. Ankara: Adil Yayınevi.
- Paulsen, D. J. (2003). Murder in Black and White (Elektronik versiyon). *Homicide Studies*, Vol. 7 No.3, 289-317.
- Pfeiffer, C., Windzio, M. ve Kleimann, M. (2005). Media Use and its Impacts on Crime Perception, Sentencing Attitudes and Crime Policy (Elektronik versiyon). *European Journal of Criminology*, Vol. 2, 259-285.
- Polat, O. (2002). Televizyon, Şiddet İçerikli Haber Öyküleri ve Çocuk, *Çocuk, Şiddet ve Medya*, RTÜK Yayın No.6, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.21-27.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. Çev.: Kemal İnal. Ankara: İmge Kitabevi.
- Rigel, N. (1993). Haberde Fotoğrafın Sessiz Çılgılığı, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1992-1993, 191-195.

- Rigel, N. (2000). *İleti Tasarımında Haber*. İstanbul: Der Yayınları.
- Scheider, W. & Raue P. J. (2000). *Gazetecinin El Kitabı*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı.
- Segvic I. (2005). The Framing of Politics (Elektronik versiyon). *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, Vol. 67(5), 469-488.
- Selwyn, N. (2003). 'Doing IT for the Kids': Re-examining Children, Computers and the 'Infomation Society'(Elektronik versiyon). *Media, Culture & Society*, Vol. 25, 351-378.
- Senemoğlu N. (2001). Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Çevrimiçi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/senemoglu.htm>, 07.02.2007.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk Hukuku*. 2. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Sönmezışık, Nalan (1999). *Gazetelerin Televizyon Programlarını Veriş Biçimleri Hakkında Bir İçerik Analizi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şirin, M. R. (2002). Televizyon, Şiddet İçerikli Haber Öyküleri ve Çocuk, *Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberleri*, RTÜK Yayın No.6, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.35-46.
- Şirin, M. R. (2006). *Dersimiz Çocuk*. İz Yayıncılık. İstanbul.
- Tan, M. (1993). Çocukluk, Dün ve Bugün, Onur, B. (der.), *Toplumsal Tarihte Çocuk* (s. 11-30) içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tiryakioğlu, B. (2000). *Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Tokgöz, O. (2006). *Temel Gazetecilik*. 6. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- TÜİK (2006). *Aile Yapısı Araştırması 2006*, Yayın No: 3046. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu.
- UNICEF (2005). *The Media and Children's Rights*. UNICEF .
- UNICEF (2006). *The State Of The World's Children 2007*. USA: UNICEF.
- Yapar Gönenç, A. (2002). Medya ve Haber. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*,14, 77-89.

9. EKLER

	Haber adı:
	Haber kodu:
	Gazete:
	Gün:
1	Haberin sayfası
2	Sayfanın başlığı
3	Sayfadaki haber sayısı (haber hariç)
4	Sayfadaki çocukla ilgili haber sayısı?(haber hariç)
5	Sayfadaki diğer haberlerin türleri (çocuk haberleri hariç)
6	Haberin yanındaki haberlerin türleri
7	Haberin yanındaki haberlerin başlıkları
8	Haberin başlığı
9	Haberin konusu
10	Haberin türü
11	Haberin geçtiği yer
12	Haberin başlığı kimin ifadesi
13	Haber sayfanın neresinde
14	Haberin kapladığı alan (haber-sayfa oranı)
15	Haberin sunum şekli
16	Fotoğraf varsa fotoğraf-metin oranı
17	Haber yazan kişinin ya da ajansın adı
18	Haberin başka bir yayım şekli var mı
19	Haber başka kaynaklardan doğrulanabilir özellikte mi?
20	Haberde kullanılan üslup
21	Haber açık ve anlaşılır mı?
22	Haberde verilen bilgiler yeterli mi?
23	Haberdeki çocuk sayısı
24	Çocuğun haberdeki konumu
25	Çocuk suç mağduruyorsa (ya da şüpheliyse) zanlı/sanık (ya da suç mağduru) ile olan kan bağı
26	Çocuk/lar suç mağduruyorsa zanlı/sanık kimliğinin yayınlanma şekli
27	Çocuk/lar şüpheliyse mağdurun kimliğinin yayınlanma şekli
28	Çocuğun cinsiyeti
29	Çocuğun yaşı
30	Çocuk/lar için kullanılan tanımlamalar
31	Çocuğun kimliğinin yayınlanma şekli
32	Ailesinin kimliğinin yayınlanma şekli
33	Fotoğrafına yer verilen çocuk sayısı
34	Çocuğun(çocukların) fotoğrafının yayınlanma şekli
35	Çocuğun(çocukların) fotoğrafı ve altında yazı varsa ne olduğu
36	Çocuk/lar dışında başka bir fotoğraf varsa kim ya da ne olduğu
37	Çocuk/lar dışındaki başka bir fotoğrafının yayınlanma şekli
38	Çocuk/lar dışında başka bir fotoğraf ve altında yazı varsa ne olduğu
39	Görüşlerine yer verilen çocuk sayısı
40	Çocuk/lar dışında ifadesine yer verilenler

10. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Doğum Yeri : İstanbul
Doğum Tarihi : 28.09.1983

Eğitim:

İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı
2005-...

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji
Bölümü
2001-2005

Bahçelievler Anadolu Lisesi
1995-2001

Çapa İlkokulu
1990-1995

İş Deneyimi:

Nisan-Ağustos 2006
Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Our Bodies,
Ourselves-Bedenim ve Ben Türkçe Çeviri ve Adaptasyon Projesi, Araştırmacı

27 Eylül-27 Ekim 2005
SAM Araştırma Danışmanlık A.Ş. (Sosyal Araştırmalar Merkezi), SHÇEK
Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Araştırması, Tekirdağ Bölgesi
Süpervizörlüğü

1-31 Ağustos 2005
SAM Araştırma Danışmanlık A.Ş. (Sosyal Araştırmalar Merkezi), SHÇEK
Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Araştırması Ön Çalışması:
- Halkalı Yetiştirme Yurdu,
- Ayvansaray Çocuk ve Gençlik Merkezi,
- Beyoğlu 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde Derinlemesine
Görüşmeler

Mayıs 2005 - Eylül 2005
SAM Araştırma Danışmanlık A.Ş. (Sosyal Araştırmalar Merkezi), Araştırma
Asistanlığı

Haziran 2003 - Kasım 2003
El İzi edebiyat dergisi ve Yeni Harman dergisinde röportaj ve yazı işleri

Ekim 2002 - Ocak 2003
Ekom Tanıtım, sampling aktiviteleri

Staj Yapılan Yerler:

2 Ağustos - 1 Ekim 2004
T.C. İstanbul Valiliği İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Beyoğlu 75. Yıl
Çocuk ve Gençlik Merkezi

Katılan Bilimsel Toplantılar ve Eğitimler:

9-14 Temmuz 2007

Training on Youthpass in EVS, EU Youth in Action Programme (Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları), Storkow/Mark-Almanya

2-4 Şubat 2007

Kuruluşlara Yönelik Eylem 2 (Avrupa Gönüllü Hizmeti) Eğitimi
T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, Ankara

8-12 Kasım 2006

13. Ulusal Adli Tıp Günleri, T.C. Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Antalya (7,5 TTB-STE Kredi puanı)

22-23 Mayıs 2006

Karşılaştırmalı Kriminoloji: Teorik ve Deneysel Boyut / Aile İçi Şiddet Sorunu, Uluslararası Fransızca Konuşan Kriminologlar Derneği (AICLF) X. Kollokyumu, Galatasaray Üniversitesi

23 Ocak-10 Şubat 2006

Çocuklara Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Destek Hattı: Cinsel İstismarın Gün Yüzüne Çıkarılması Projesi, Destek Hattı Operatörü Eğitimi

25-26 Nisan 2005

Terör, Şiddet ve Toplum Sempozyumu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

13-16 Nisan 2004

X. Sosyoloji Öğrencileri Kongresi, Ege Üniversitesi

Nisan 2003

Sanat ve Toplum Sempozyumu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü